

Produktansvarsrettens grænseområder

Selvbeskadigelsesdoktrinen

Legal Boundaries of Product Liability – The product self-harm

Josephine Malver

studienr. 93458

Kandidatafhandling - Cand.merc.jur

Januar 2020

Vejledere:

Juridisk – Karima Tabuda

Økonomisk – Henrik Lando

Anslag:

179.860 – (svarende til 79 normalsider)

Abstract

This thesis discusses how a company that produces sub-products can be subject to product liability or deficiency liability or absolves him of a liability, when their sub-product causes damage to the final product.

The focus is on a company that sells a part product to a finished product manufacturer, which integrates the part product into its own product that is resold to the end user. This part product then causes damage to the total product.

The legal analysis has primarily been to analyze the differences between the product liability and the defect liability, which arise from either the components or the ingredients. The rules differ in essential areas. A prerequisite for establishing product liability is that the product is defective and has caused damage to something other than itself. Conversely, there is a deficiency liability when the product is subject to defects and deficiencies that do not cause harm to anything but themselves, the so-called self-harm. Based on this, the need for contract management and insurance coverage seems to be relevant to companies that produce part products. Liability regulation in sales and delivery terms will have an impact on coverage.

The economic analysis has analyzed that product liability rules not only have a preventive effect, since the general market forces specifically encourage companies to improve product safety. A principal-agent relationship arises between the sub-producer and the finished product manufacturer when they contract. It is found that the sub-producer has an incentive to commit moral hazard, since the risk in the sales and delivery conditions is allocated to the finished goods manufacturer. The principal and agent theory is extended to also analyze the risk allocation between the sub-producer and the insurance company, where it is found that the disclaimers have a negative effect on the insurance coverage as the sub-producer does not obtain coverage.

The integrated analysis therefore prepares an optimal contract, according to the sub-manufacturer's insurance coverage as well as the difficult distinction between product liability and deficiency liability.

Indholdsfortegnelse

KAPITEL 1 – INTRODUKTION	5
1.1 INDLEDNING	5
1.2 PROBLEMFOMULERING	6
1.3 SYNSVINKEL	7
1.4 TERMINOLOGI	8
1.5 AFGRÆNSNING	9
1.6 STRUKTUR FOR AFHANDLINGEN	9
1.7 METODE OG TEORI	10
1.7.1 JURIDISK METODE	10
1.7.2 ØKONOMISK METODE	13
1.6.3 INTEGRERET METODE	14
KAPITEL 2 – JURIDISK ANALYSE	15
2.1 INTRODUKTION TIL PRODUKTANSVARET	15
2.1.1 INTRODUKTION TIL DET RETSPRAKSISUDVIKLEDE PRODUKTANSVAR	15
2.1.2 GRÆNSEOMRÅDET MELLEML DELIKT- OG KONTRAKTRETEN	16
2.2 INGREDIENS- OG KOMPONENTTILFÆLDE	16
2.2.1 INGREDIENSER OG KOMPONENTER	16
2.2.2 OMSÆTNINGSKÆDEN	17
2.3 PRODUKTANSVARET KONTRA MANGELSANSVARET	18
2.3.1 ANSVARSGRUNDLAGET	18
2.3.2 DEFEKT- KONTRA MANGELBEGREBET	19
2.3.3 FORÆLDELSESRIST OG REKLAMATIONSFRIST	23
2.3.4 RETSFORHOLDET MELLEML KOMPONENTVIRKSOMHEDEN OG FÆRDIGVAREPRODUCENTEN	23
2.3.5 DIREKTE KRAV	26
2.3.6 SAMMENFATNING	28
2.4 PRODUKTANSVARSRORSIKRINGEN	28
2.4.1 FORSIKRINGSRÆKNING FOR PRODUKTANSVAR	29
2.4.2 FORSIKRINGSRÆKNING FOR INGREDIENS- OG KOMPONENTTILFÆLDE	30
2.4.3 FORSIKRINGSRÆKNING FOR KONTRAKTANSVARET	31
2.5 NUVÆRENDE RETSRSTILLING	32
2.5.1 MEDIERØRS-DOMMEN U.1999.255H	32
2.5.2 MASNEDØ-DOMMEN U.2010.1360H	33
2.5.3 LAURITZEN-DOMMEN U.2018.98H	35
2.5.4 NCC-DOMMEN FED.2018.20	36
2.5.5 SAMMENFATNING	37
2.6 JURIDISK KONKLUSION	38
KAPITEL 3 – ØKONOMISK ANALYSE	40
3.1 INDLEDNING	40
3.2 DE RETSRØKONOMISKE VURDERINGSKRITERIER	40
3.2.1 INCITAMENTER	40
3.2.2 RISIKOALLOKERING	40
3.2.3 RETSRØKONOMISK EFFICIENS	41

3.4 INTRODUKTION TIL POLINSKY OG SHAVELLS ARTIKEL OM PRODUKTANSVAR.....	42
3.5 PARALLELISERING AF ARGUMENTATION FRA POLINSKY OG SHAVELL	43
3.5.1 DE GENERELLE MARKEDSKRÆFTER (INCITAMENTS BETRAGTNING)	43
3.5.2 ANDEN REGULERING (INCITAMENTS BETRAGTNING).....	45
3.5.3 PRODUKTANSVARSREGLERNES RISIKOREDUKTION	46
3.5.4 PRISSIGNALERING.....	47
3.5.5 KOMPENSATORISK EFFEKT (RISIKOALLOKERINGS BETRAGTNING)	48
3.5.6 RETSOMKOSTNINGER	49
3.5.7 SAMMENFATNING.....	51
3.6 ANSVARSFRASKRIVELSER I ET PRINCIPAL-AGENT PERSPEKTIV	51
3.6.1 MANGELSANSVAR	53
3.6.2 PRODUKTANSVAR.....	54
3.6.3 SAMMENFATNING.....	56
3.7 FORSIKRINGSDÆKNING I ET PRINCIPAL-AGENT PERSPEKTIV	57
3.7.1 MANGELSANSVAR	58
3.7.2 PRODUKTANSVAR.....	59
3.4 ØKONOMISK KONKLUSION.....	60
KAPITEL 4 – INTEGRERET ANALYSE	61
4.1 INDLEDNING	61
4.2 HVORFOR ANSVARSFRASKRIVELSESKLAUSULER?	61
4.3 KOMPONENTVIRKSOMHEDENS SALGS- OG LEVERINGSBETINGELSER	62
4.3.1 PRODUKTANSVAR	62
4.3.1.1. GROV UAGTSOMHED	62
4.3.1.2 DIREKTE TAB	63
4.3.1.3 INDIREKTE TAB	63
4.3.1.4 FRIHOLDELSESKLAUSUL.....	64
4.3.2 MANGELSANSVAR.....	65
4.3.2.1 OMLEVERINGSANSVAR.....	65
4.4 INTEGRERET KONKLUSION	65
KAPITEL 5 – SAMLET KONKLUSION.....	67
LITTERATURLISTE	69
JURIDISKE BØGER	69
ØKONOMISKE BØGER	70
ARTIKLER	70
RETSKILDER	71
DOMSOVERSIGT.....	72
LINKS.....	72
KURSUS	73

Kapitel 1 – Introduktion

1.1 Indledning

Det danske produktansvar er oprindeligt blevet behandlet som et deliktansvar inden for erstatningsretten. Det betyder, at ansvaret ikke hviler på lov, men i stedet hviler på domspraksis og de principper som kan udledes heraf. Det er dog senere hen blevet fundet nødvendigt at behandle produktansvaret særskilt, eftersom det på mange væsentlige områder adskiller sig fra de almindelige erstatningsregler. Produktansvaret anses derfor som en nyere disciplin inden for erstatningsretten. Det har været genstand til stor diskussion, både i teorien og i praksis, hvorvidt skade på slutproduktet som er forårsaget af en indføjede bestanddel, skal betragtes som et mangelsansvar eller produktansvar.

Kernen i sondringen er betingelsen inden for produktansvaret om, at der skal være sket en skade på noget andet end produktet selv. Dette fremgår både af det retspraksisudviklede produktansvar samt produktansvarsloven, PAL § 2, stk. 2, 2 pkt. Når et produkt forvolder skade på sig selv, vil der være tale om det såkaldte selvbeskadigelse, som alene er omfattet af de køberetlige mangelsbestemmelser. Selvbeskadigelsesdoktrinen beskriver således grænsedragningen mellem køberetten og produktansvarsretten, og er udtrykt i PAL § 2, stk. 2, 2 pkt. Der er ikke udviklet faste retningslinjer for, hvornår der foreligger et selvbeskadigelsestilfælde, men retspraksis viser, at sondringen foretages ud fra, hvordan skaden fremstår fra skadelidtes synsvinkel, og afhænger af hvilken skadesituation der er tale om.

Produktansvaret skulle dog præcisere læren om selvbeskadigelse i forbindelse med sondringen mellem ingredienser og komponenter. Sondringen er særlig relevant ved produkter, hvor det ikke er helt klart, hvorvidt der er tale om et samlet produkt eller flere forskellige produkter. Et produkt er en ingrediens, hvis den er blevet til en uadskillelig del af slutproduktet. Skader forårsaget af en ingrediens vil være omfattet af mangelsansvaret. Modsætningsvis er komponenter en adskillelig del af det endelige produkt, hvori den indgår. Komponentskader kan danne grundlag for et produktansvar. Sondringen mellem ingrediens- og komponenttilfælde har dog endnu ikke dannet fundament for, hvornår der foreligger selvbeskadigelsestilfælde, eftersom andre forhold også gør sig gældende. Der skal ydermere tages stilling til betydningen af, hvornår i omsætningskæden en komponent indsættes i det øvrige produkt, og om erhververen har købt produktet som en enhed. Disse forhold er fortsat tvetydige i praksis.

Grænsedragningen har betydning for, om skadelidtes retsstilling skal bedømmes efter produktansvarsreglerne eller efter de køberetlige mangelsregler. Der er betydelige forskelle mellem de to regelsæt, herunder bl.a. spørgsmålet om, hvorvidt skadelidte kan rette sit erstatningskrav mod samtlige led i omsætningskæden, eller om skadelidte kun kan rette sit erstatningskrav mod sin medkontrahent. Hertil fører

reklamations- og forældelsesreglerne til, at et erstatningskrav kan bortfalde på et tidligere tidspunkt. Desuden påvirker grænsedragningen parternes kontraktregulering, da den har betydning for vurderingen af sælgers ansvar over for køber som udspringer af, hvad parterne har aftalt i kontrakten. Sondringen tillægges også indflydelse på skadevolders forsikringsdækning. Afhandlingen har således til formål at undersøge selvbeskadigelsesproblematikken, da sondringen har vidtrækkende betydning for de impliceret parter.

1.2 Problemformulering

Det skal i det følgende undersøges, hvilke komplikationer en komponentvirksomhed står over for, når deres bestanddel forvolder skade på slutproduktet. Derfor tager afhandlingen udgangspunkt i følgende problemformulering:

- Hvorledes har nuværende ingrediens- og komponentretsstilling indflydelse på komponentvirksomhedens incitament til at opretholde produktsikkerheden med henblik på deres ansvarsregulering i salgs- og leveringsbetingelserne samt forsikringsdækningen?

Med henblik på at besvare ovenstående problemformulering, vil denne indledningsvist blive undersøgt ud fra et juridisk perspektiv. Dette gøres på baggrund af følgende problemstilling:

- Hvordan er den nuværende ingrediens- og komponentretsstilling, og hvorledes har sondringen samt ansvarsregulering i salgs- og leveringsbetingelserne indflydelse på komponentvirksomhedens forsikringsdækning?

Med udgangspunkt i Polinsky og Shavells artikel ”The Uneasy Case For Product Liability” vil problemformuleringen tilsvarende blive undersøgt set ud fra et retsøkonomisk perspektiv. Dette gøres på baggrund af følgende problemstilling:

- Hvorledes kan argumenterne om forbrugerbeskyttende produktansvar henføres til det retspraksisudviklede produktansvar, samt hvorvidt komponentvirksomheden har incitament til at agere agtpågivende iht. ansvarsregulering i salgs- og leveringsbetingelserne, og hvilken betydning har disse på forsikringsdækningen?

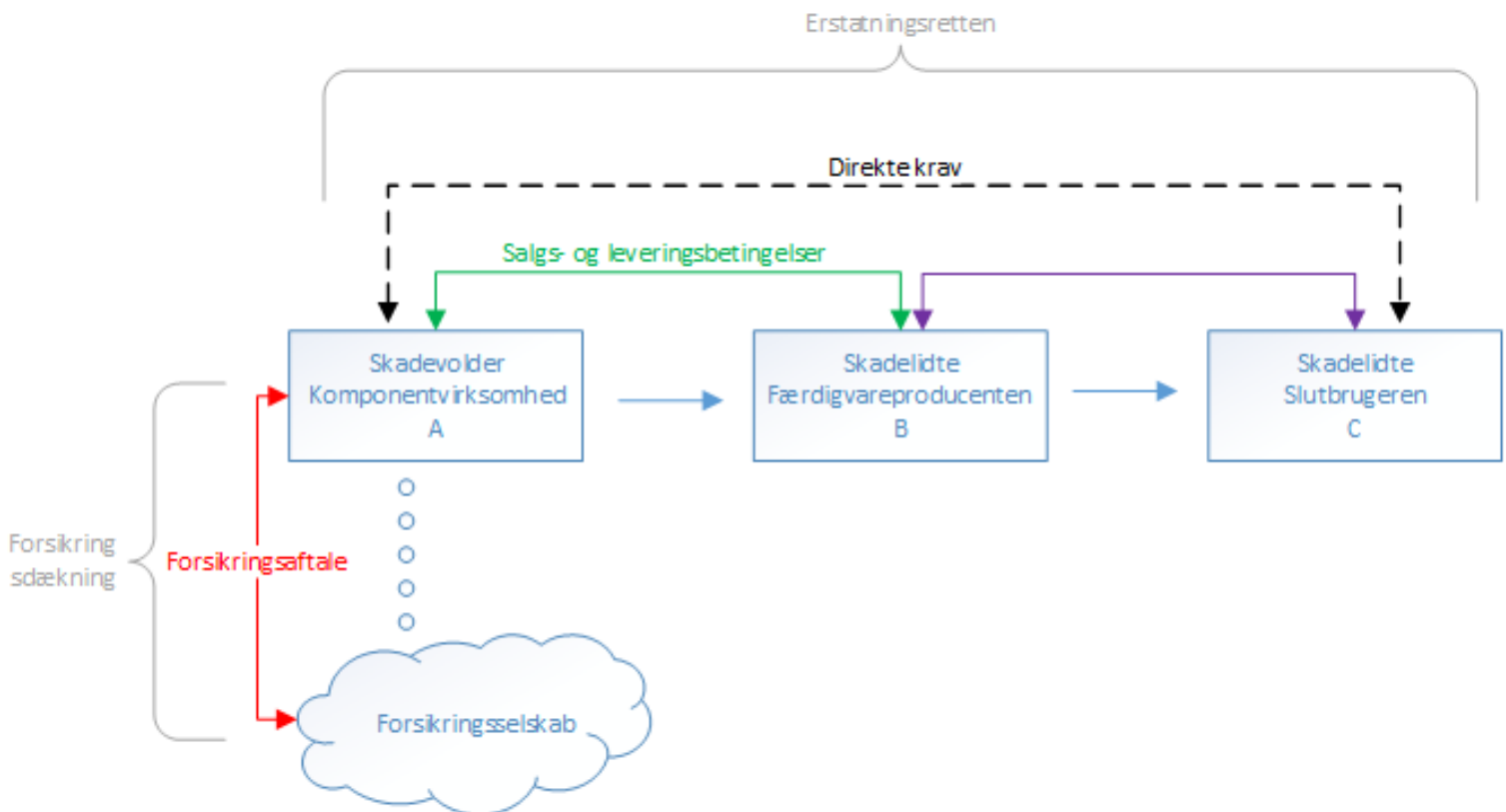
Afslutningsvis sammenkobles undersøgelserne af de to problemstillinger i en integreret analyse. Sammenkoblingen tager udgangspunkt i følgende undersøgelsesspørgsmål:

- Hvorledes bør parterne optimalt indrette ansvarsreguleringerne i salgs- og leveringsbetingelserne med henblik på forsikringsdækningen og sondringen mellem produktansvaret og mangelsansvaret?

1.3 Synsvinkel

Ovenstående belyses ud fra et konsulentperspektiv. Dette gøres med ønske om at rådgive komponentvirksomheden i forhold til at belyse de udfordringer, som de står over for, når deres komponent forvolder skade på slutproduktet. Desuden rådgives komponentvirksomheden til at udarbejde optimale ansvarsfraskrivelser i deres salgs- og leveringsbetingelser, da uklare ansvarsfraskrivelser kan have en negativ konsekvens for deres forsikringsdækning.

Figur 1.1 - Figuren nedenfor illustrerer forhandlerforholdet i omsætningskæden

Figuren angiver afhandlingens case. Ved en komponentvirksomhed A forstås en virksomhed, der producerer et produkt og sælger dette til en færdigvareproducent B, der integrerer produktet i sit eget produkt, der videresælges til slutbrugeren C, hvorefter det integreret produkt forvolder skade på slutproduktet. Antag eksempelvis en komponentvirksomhed der sælger en motor til færdigvareproducenten, der indfører denne i bilen, som videresælges til en bilkøber, hvorefter motoren forvolder skade på bilen. Dermed opstår

spørgsmålet om, hvorvidt motorens skade på bilen bedømmes efter produktansvarsreglerne eller efter de køberetlige mangelsregler.

Figuren ovenfor angiver parternes forhold i og uden for kontrakt. Den grønne pil illustrerer kontraktforholdet mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten. I afhandlingen tages der udgangspunkt i en komponentvirksomheds salgs- og leveringsbetingelser, og det lægges til grund, at denne er gyldigt vedtaget med færdigvareproducenten.¹ Den røde pil illustrerer kontraktforholdet mellem komponentvirksomheden og forsikringsselskabet, som er baseret på SKAFOR's betingelser. Den striblede sorte pil illustrerer forholdet mellem slutbrugeren/-køberen og komponentvirksomheden, som ikke er underlagt et kontraktforhold, og det undersøges, hvorvidt slubrugeren kan gøre et direkte krav gældende over for komponentvirksomheden uden for kontrakt. Afhandlingen vil indledningsvist tage udgangspunkt i kontraktforholdet mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten, da der ikke kan tages stilling til komponentvirksomhedens forsikringsdækning, før erstatningsretslige forhold er på plads. Kontraktforholdet mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten udspringer af, hvad der gælder i forhold til forsikringsdækningen. Synsvinklen foretages således ud fra to kontraktforhold, da de erstatningsretslige forhold skal være på plads, før forsikringsdelen kan behandles.

1.4 Terminologi

I produktansvarsretten anvendes begrebet ”produkt”, hvorimod køberetten opererer med begreberne ”salgsgenstand” og ”vare”. Gennem afhandlingen vil udtrykket ”produkt” blive benyttet, da begreberne tillægges samme betydning. Det skal derudover fremhæves, at når køber uden om færdigvareproducenten gør et krav gældende over for komponentvirksomheden uden for kontrakt, har det i juridisk terminologi været omdiskuteret, hvorvidt udtrykket ”direkte krav” eller ”springende regres” bør anvendes.² Ved regres forstås, at en part har betalt et beløb for en anden part, hvorved beløbet kan tilbagekræves af første part. Der er således tale om et krav, som passerer videre gennem en kæde af kontrahenter. ”Springende regres” synes derfor ikke at have relevans i afhandlingen, hvorfor udtrykket ”direkte krav” anvendes i forhold til at undersøge, hvorvidt køber har adgang til at gøre et direkte krav gældende over for komponentvirksomheden.

Når kontrakten mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten behandles, sondres der i litteraturen mellem ansvarsfraskrivelser og ansvarsbegrænsninger, hvor førstnævnte giver virksomheder mulighed for at fraskrive sig ansvaret, som typisk vil være ansvarsområder. Ved ansvarsbegrænsninger har virksomheder mulighed for at begrænse sig økonomisk, således at erstatningssummen ikke kan overstige det

¹ Salgs- og leveringsbetingelser findes i bilag 1

² Ulfbeck Vibe, 2000, s. 130

fastsatte beløb, der er aftalt mellem parterne.³ I afhandlingen tillægges sontringen ingen betydning, hvorfor udtrykket ”ansvarsfraskrivelse” bliver anvendt. Ved udtrykket forstås både ansvarsbegrænsning og – fraskrivelse.

1.5 Afgrænsning

I afhandlingen vil en virksomhed der producerer komponenter rådgives. Der afgrænses til en specifik virksomhed, herunder specifikke produkter. Der tages alene stilling til de udfordringer en virksomhed står over for, når deres produkt integreres i slutproduktet. Der afgrænses yderligere til produkter sammensat af flere forskellige delprodukter. Afhandlingen tager udgangspunkt i en situation, hvor et delprodukt indgår i slutproduktet. Ydermere behandles et sæt salgs- og leveringsbetingelser ud fra en tilfældig virksomhed der producerer komponenter. Salgs- og leveringsbetingelserne er indhentet fra en virksomheds hjemmeside, hvor virksomhedens navn er omdøbt til *komponentvirksomhed A/S*. Det er alene kontraktens ansvarsregulering for produktansvaret og mangelsansvaret der behandles, hvor der afgrænses til kontraktens yderligere regulering.

Der afgrænses yderligere til person- og forbrugertingskader, idet der alene tages stilling til erhvervstingskader. I dansk ret er produktansvaret baseret på to retsgrundlag – produktansvarsloven, PAL, og det retspraksis udviklede produktansvar, RUP. PAL finder kun anvendelse for person- og forbrugertingskader, hvorfor bestemmelserne i PAL ikke behandles nærmere (udddybes i afsnit 1.7.1).

Desuden tager afhandlingen udgangspunkt i dansk ret, hvorfor produktansvarsdirektivets bestemmelser ikke behandles, da det er de danske regler for RUP der tillægges fokus i afhandlingen. Således vil udenlandske domme ikke behandles, da de ikke vil have nogen præjudikatværdi.

Når komponentvirksomhedens forsikringsdækning behandles, har virksomheden mulighed for at tegne en erhvervs- og/eller produktansvarsforsikring. Der afgrænses fra erhvervsansvarsforsikring, idet den ikke omfatter dækning for produktansvar.

1.6 Struktur for afhandlingen

Kap. 1 har introduceret læseren for afhandlingens emne samt problemstilling. Kapitlet har til formål at give læseren et overblik ved at behandle afhandlingens forudsætninger, metodiske tilgange, synsvinkel, afgrænsning og struktur.

Kap. 2 indeholder afhandlingens juridiske analyse. Første del belyser sontringen mellem ingrediens- og komponenttilfælde, der er bestemmende for grænsedragningen mellem mangelsansvar og produktansvar.

³ Schönbeck Anders, 2015, s. 93

Anden del vil således analysere de primære forskelle mellem produktansvaret og mangelsansvaret. Dette afsnit belyser forskelle på ansvarsgrundlaget, defekt- og mangelsbegrebet, forældelsesfristen og reklamationsfristen. Hertil behandles retsforholdet mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten som beror på salgs- og leveringsbetingelserne, hvorefter købers adgang til at gøre et direkte krav gældende uden for kontrakt analyseres. Når det erstatningsretslige aspekt er behandlet, føres læseren til tredje del, som indeholder en analyse af, for hvilke tab og skader der er dækket af komponentvirksomhedens produktansvarsforsikring, herunder ingrediens- og komponentdækningen. Herudover behandles dækningsomfanget for komponentvirksomhedens ansvarsregulering i salgs- og leveringsbetingelserne. Sidste del analyserer ældre og nyere domspraksisser, med henblik på at udlede nuværende ingrediens- og komponentretsstilling.

Kap. 3 indeholder afhandlingens økonomiske analyse, hvor første del belyser, hvorledes Polinskys og Shavells argumenter og konklusioner i artikel ”The Uneasy Case For Product Liability” kan paralleliseres til det retspraksisudviklede produktansvar. Anden del tager udgangspunkt i principal-agent teorien, som har til hensigt at belyse, hvorledes risikoallokeringen i salgs- og leveringsbetingelserne er fordelt mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten. Ydermere belyser risikoallokeringen komponentvirksomhedens incitament til at begå moral hazard. I tredje del udvides principal-agent-teorien for at belyse risikoallokeringen mellem forsikringsselskabet og komponentvirksomheden.

Kap. 4 indeholder afhandlingens integreret analyse. Den tværfaglige analyse kombinerer det som udledes af den juridiske og økonomiske analyse, til at rådgive komponentvirksomheden med at udarbejde nuværende salgs- og leveringsbetingelser optimalt, med henblik på forsikringsdækningen samt sondringen mellem mangelsansvaret og produktansvaret.

Kap. 5 indeholder den endelige konklusion, hvis formål er at besvare den overordnede problemformulering.

1.7 Metode og teori

1.7.1 Juridisk metode

I den juridiske del af afhandlingen anvendes den retsdogmatiske metode til at analysere, systematisere og fortolke retskilderne for at udlede gældende ret også kaldet *de lege lata*.⁴ Gældende ret anses som værende det resultat, de danske domstole vil komme frem til i en given sag på et givent område ved anvendelse af retskilderne og den retsdogmatiske metode.⁵

⁴ Nielsen og Tvarnø, 2014, s. 30

⁵ Nielsen og Tvarnø, 2014, s. 31

Afhandlingen vil følge den retsdogmatiske metode, hvor retskilder anvendes og analyseres for at fortolke gældende ret. Af retskilder findes: *regulering*, *retspraksis*, *retssædvaner* og *forholdets natur*. En dommer er forpligtet til at gennemgå alle retskilder i nævnte rækkefølge, men der findes ingen rangorden mellem retskilderne. Det betyder, at retskilderne tillægges samme værdi, medmindre der er tale om lex-principperne inden for *regulering*.⁶ Afhandlingen anvender *regulering* og *retspraksis*.

Første retskilde er *regulering*, som bl.a. omfatter love, bekendtgørelser, private aftaler mv.⁷ I afhandlingen tages der stilling til, hvorvidt komponenters skade på slutproduktet rubriceres som et mangelsansvar eller produktansvar. Inden for produktansvarsretten sondres der mellem to regelsæt – produktansvarsloven (PAL)⁸ og det retspraksisudviklede produktansvar (RUP). Det, som adskiller de to regelsæt fra hinanden, er, at PAL kun finder anvendelse for person- og forbrugertingskader, hvorimod RUP også omfatter erhvervstingskader. Da afhandlingen tager afsæt i en komponentvirksomhed, der sælger til en anden virksomhed, falder dette uden for PAL's anvendelsesområde, hvorfor afhandlingen alene vil behandle RUP-reglerne for erhvervstingskader. RUP udspringer af den generelle erstatningsret og er ikke lovbestemt. Reglerne er således udviklet gennem flere årtis retspraksis. Det betyder, at når produktansvarsretten i den juridiske analyse behandles, vil bestemmelserne i PAL ikke blive direkte inddraget, men diskussionen og argumentationen vil støttes på baggrund af reglerne, som er udviklet gennem retspraksis.

Defektbedømmelsen af PAL § 5 gør sig ligeledes gældende for RUP, hvorfor denne vil finde analogt anvendelse, når kriterierne for defektbedømmelsen behandles. Desuden behandles mangelsreglerne, som er reguleret i købeloven, KBL.⁹ Betingelserne for mangelsbedømmelsen i KBL § 76 uddybes senere i afhandlingen. Denne bestemmelse gælder som udgangspunkt kun for forbrugerkøb, men kan tillige udbredes til erhvervskøb, hvorfor den vil finde analogt anvendelse i afhandlingen.

De forsikringsretslige aspekter af problemstillingen behandles ligeledes, da sondringen mellem mangelsansvar og produktansvar for komponenters skade på slutproduktet også er et problem i forsikringsbranchen. I den forsikringsretslige del behandles produktansvarsforsikringens dækningsomfang, herunder ingrediens- og komponentdækningen.

I 1970 udarbejdede Industrirådet og forsikringsbranchen et sæt almindelige betingelser for en kombineret erhvervs- og produktansvarsforsikring, som efterfulgt blev revideret af SKAFOR (nu Forsikring & Pension)

⁶ Nielsen og Tvarnø, 2014, s. 34

⁷ Nielsen og Tvarnø, 2014, s. 81

⁸ Lov om produktansvar, lovbekendtgørelse nr. 261 af 20 marts 2007 som ændret ved lov nr. 523 af 6. juni 2007

⁹ Lov om køb, lovbekendtgørelse nr. 140 af 17 februar 2014

og Industrirådet (nu Dansk Industri), der i 1987 udarbejdede et nyt sæt standardvilkår.¹⁰ Betingelserne havde karakter af et agreed document og blev konciperet efter drøftelser om, hvorledes parternes retsstilling kunne afklares mest hensigtsmæssigt. Disse var udelukkende af vejledende karakter, hvorfor de kunne fraviges og ændres mellem parterne.¹¹ Målet med revisionen var at implementere en ingrediens- og komponentdækning for at ophæve den vanskelige sondring om, hvorvidt skade på slutproduktet skulle bedømmes efter det køberetslige mangelsansvar eller det erstatningsretslige produktansvar.¹² Ingrediens- og komponentklausulen er et standardiseret fravalgsalternativ, som forsikringstageren aktiv kan tilkøbe, og er en markedsstandard der er implementeret og anvendt på markedet i stil med AB18 og andre branchepraksis standardbetingelser. SKAFOR's betingelser udgør aftalegrundlaget mellem forsikrings-selskabet og forsikringstageren og benyttes af langt de fleste forsikrings-selskaber i Danmark, der dog har mulighed for at fravige eller ændre på vilkårene efter behov.

I afhandlingen anvendes SKAFOR's almindelige betingelser som retsgrundlag i forhold til at vurdere, hvilke tab og skader der er dækket af komponentvirksomhedens tegnede produktansvarsforsikring, herunder ingrediens- og komponentdækning. Desuden anvendes betingelserne til at vurdere, hvorledes kontrakten mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten influerer på komponentvirksomhedens forsikringsdækning. Børge Dahl har udarbejdet kommentarer til betingelserne, som er blevet godkendt af SKAFOR og Industrirådet. Der er enighed mellem forsikringsbranchen og Industrirådet i forhold til, at betingelserne skal forstås i overensstemmelse med kommentarerne. I afhandlingen anvendes Børge Dahls kommentarer derfor som fortolkningsbidrag til de enkelte vilkår.¹³

Den næste retskilde, som inddrages i afhandlingen, er *retspraksis*, som vil udgøre fundamentet for den juridiske analyse. RUP vil være grundlaget for den produktansvarsretlige analyse. Da RUP ikke er lovreguleret men er baseret på retspraksis, vil retspraksis være den primære kilde. Ældre og nyere domme analyseres og sammenlignes for at udlede nuværende ingrediens- og komponentretsstilling. Tidligere retspraksis kan virke som et præjudikat for efterfølgende domme. Et præjudikat er domstolsskabte retstilstande og dermed kan en tidligere dom, som indeholder et præjudikat, have betydning for efterfølgende afgørelser i tilsvarende sager.¹⁴ Domme fra Højesteret tillægges størst præjudikatværdi, imens præjudikatværdien er mindre for domme, der er afsagt af landsretterne, og mindst for byretternes domme.¹⁵

¹⁰ Lett Georg og Macholm, 2002, s. 79

¹¹ Dahl Børge, 1987, note 20, s. 30

¹² Dahl Børge, 1987, note 6, s. 23

¹³ Dahl Børge, 1987, note 23, s. 30.

¹⁴ Nielsen og Tvarnø, 2014, s. 177

¹⁵ Nielsen og Tvarnø, 2014, s. 178

De centrale domme, der anvendes i afhandlingen, er Opel-, Medierør-, Masnedø-, Lauritzen- og NCC-dommen. Formålet med domsanalysen er at give en grundig redegørelse af de regler, der lægger til grund for domstolenes afgørelse samt argumentation herfor. Argumentationen for dommene giver en forståelse for de regler, der anvendes, hvilket er relevant, hvis en dom indeholder et præjudikat og dermed kan inddrages i efterfølgende afgørelser. I de udvalgte domme lægges der vægt på argumentationen for, hvad der er defekt, da dette har betydning for domstolenes afgørelser. Medierør- Masnedø- og Lauritzen-dommene omhandler erhvervstingskader, og selvbeskadigelsesprincipperne behandles på baggrund af, hvad der udledes af den juridiske analyse. NCC-dommen omhandler forbrugertingskader, hvorfor den ikke har lige så stor vægtning som de resterende domme. NCC-dommen anvendes således som et supplement til diskussionen om principperne om selvbeskadigelse og inddrages i forbindelse med de præmisser i dommen, som belyser selve selvbeskadigelsesproblematikken.

1.7.2 Økonomisk metode

Det økonomiske kapitel tager udgangspunkt i en retsøkonomisk analyse. Retsøkonomi er defineret som anvendelsen af økonomisk teori på retslige forhold.¹⁶ Således er retsøkonomi en almindelig økonomisk teori, der analyserer hvorledes lovgivning forbedrer virksomheders adfærd, eller om de virker modsat hensigten.¹⁷ Polinskys og Shavells artikel ”The Uneasy Case For Product Liability” tager udgangspunkt i en retsøkonomisk analyse, som behandler, hvorledes produktansvarsreglernes skaber en præventiv effekt overfor forbrugerne, og tilskynder producentens incitament til at forbedre produktsikkerheden. Da afhandlingen tager afsæt i en situation, hvor komponentvirksomheden handler med en færdigvareproducent, anvendes artiklen i forhold til at vurdere, hvorvidt Polinsky og Shavell argumenter og konklusioner kan paralleliseres til det retspraksisudviklede produktansvar og dermed påvirke komponentvirksomheden til at producere sikre produkter.

Afhandlingen analyserer endvidere ansvarsregulering i salgs- og leveringsbetingelserne. Når komponentvirksomheden og færdigvareproducenten indgår en kontrakt, opstår et principal-agent forhold. Derfor spiller Principal-agent-teorien, PA-teorien, en væsentlig rolle i den økonomiske analyse, idet den kan være med til at give en forståelse af, hvordan ansvarsreguleringens vilkår påvirker de involverede parter handlemåder. PA-teorien er en økonomisk teori om incitamenter, og er karakteriseret ved, at en part, principalen, vil have en anden part, agenten, til at agere på sine vegne med henblik på at maksimere principalens nytte.¹⁸ En af faldgruberne ved PA-teorien er faren for moral hazard, der kan forekomme i tilfælde af asymmetrisk information mellem de involverede parter.¹⁹ Asymmetrisk information opstår som

¹⁶ Riis Thomas, 1999, s. 1152

¹⁷ Lando Henrik, 2000, s. 3

¹⁸ Knudsen Christian, 1997, s. 167

¹⁹ Milgrom og Roberts, 1992, s. 170

følge af, at komponentvirksomheden har større kundskab til egen produktion og produktkvalitet end til færdigvareproducenten. Dette medfører, at komponentvirksomheden begår moral hazard, som udnytter, at færdigvareproducenten bærer en del af risikoen. PA-teorien anvendes til at vurdere, hvorledes risikoallokeringen er fordelt mellem parterne herunder komponentvirksomhedens incitament til at begå moral hazard.

I forlængelse heraf anvendes PA-teorien tilsvarende i forbindelse med komponentvirksomhedens forsikringstegning af produktansvarsforsikringen. I den traditionelle PA-teori ender forsikringsselskabet som syndebukken, da sikrede handlinger ikke kan observeres og dermed opnår erstatning. I afhandlingen anvendes PA-teorien alternativt, når risikoallokeringen mellem forsikringsselskabet og komponentvirksomheden analyseres. Salgs- og leveringsbetingelserne er kontrakten mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten, som er en risikooplysning for forsikringsselskabet. Forsikringsselskabet kan ikke styre, hvor meget komponentvirksomheden udvider sit ansvar, eller hvor meget de begrænser eller fraskriver sit ansvar.

Komponentvirksomheden handler ud fra manglende viden om baggrundsretten, hvilket kan medføre at ansvaret fraskrives, selvom det ville være omfattet af forsikringsdækningen. Dermed påvirker salgs- og leveringsbetingelserne komponentvirksomhedens forsikringsdækning efter en indtrådt skade. PA-teorien anvendes først og fremmest i forbindelse med at analysere kontrakten mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten, hvorefter kontrakten mellem forsikringsselskabet og komponentvirksomheden behandles.

1.6.3 Integreret metode

Det integreret kapitel tager afsæt i den tværfaglige erhvervsjuridiske metode, til at besvare ovenfor opstillede problemformulering. Metoden har til hensigt at komplettere juridisk og økonomisk metode, således at udledning af gældende ret ved den retsdogmatiske metode integreres med økonomiske teorier og modeller.²⁰ Analyseniveauet er på virksomhedsplan, med en forhånd fastlagt problemejer.²¹ Problemejeren er komponentvirksomheden vis formål er, at udlede de nuværende salgs- og leveringsbetingelser optimalt, med henblik på hvorledes ansvarsfordelingen giver størst økonomisk efficient for parterne. Den tværfaglige analyse har derfor til formål, at danne et samspil mellem det som udledes af det juridiske og økonomiske kapitel.

²⁰ Østergaard Kim, 2003, s. 284

²¹ Østergaard Kim, 2003, s. 280

Kapitel 2 – Juridisk analyse

2.1 Introduktion til produktansvaret

Produktansvar kan i grove træk defineres som en producents ansvar for skade, når dennes produkt er defekt og forvolder skade på noget andet end sig selv, efter det er bragt i omsætning.²² Som anført ovenfor er dansk ret om produktansvar baseret på to retsgrundlag; Produktansvarsloven, PAL, og det retspraksisudviklede produktansvar, RUP. Krav om erstatning for erhvervstingskader kan alene påberåbes efter RUP, hvor der indledningsvis redegøres overordnet for RUP-reglerne, som senere i afhandlingen uddybes med understøttelse fra retspraksis.

2.1.1 Introduktion til det retspraksisudviklede produktansvar

Produktansvar anses som en nyere disciplin inden for erstatningsretten, men RUP adskiller sig på væsentlige områder fra de almindelige erstatningsregler, som er udviklet gennem retspraksis. Det er derfor hensigtsmæssigt at behandle produktansvaret særskilt. Ifølge RUP kan produktansvar pålægges, såfremt et produkt er defekt, og det som følge heraf forvolder produktskade. Ved produktskade forstås, at et produkt forvolder fysisk skade på en person, ting eller omgivelserne i øvrigt, og undtager således ansvar for almindelige formueskade og skade på selve det defekte produkt.²³

Produktbegrebet er vidtgående efter RUP, da det omfatter enhver realydelse, der kan gøres til genstand for produktion, afsætning og brug, herudover fast ejendom og tjenesteydelser.²⁴ En realydelse må antages at omfatte alt løsøre også skibe og elektricitet.²⁵

RUP er udviklet gennem flere årtis retspraksis og er opbygget efter de almindelige erstatningsregler om erstatning uden for kontrakt, hvorefter de almindelige erstatningsregler som udgangspunkt finder anvendelse. Produktansvaret for erhvervstingskader er derfor ensartet med erstatningsrettens hovedregel – culpereglen.²⁶ Retsspraksis viser dog, at ansvar for et produkts skadevoldende egenskaber synes at have været behandlet på baggrund af et strengere ansvarsgrundlag sammenholdt med den almindelige erstatningsret. Dette gennemgås i afsnit 2.3.1. Producenten ifaldes oftest ansvar, når defekten i produktet skyldes en fejl begået af producenten eller dennes folk. Skadelidte har bevisbyrden for, om der er årsagssammenhæng mellem defekten og skaden, og om skadevolder har handlet culpøst.²⁷

²² Bryde Andersen og Lookofsky, 2016, s. 464

²³ Bryde Andersen og Lookofsky, 2016, s. 480

²⁴ Dahl Børge, 1990, s. 147

²⁵ Bryde Andersen og Lookofsky, 2016 s. 473

²⁶ Bryde Andersen og Lookofsky, 2016 s. 476

²⁷ Bryde Andersen og Lookofsky, 2016 s. 484

2.1.2 Grænseområdet mellem delikt- og kontraktretten

De erstatningsretlige regler og principper for et erstatningskrav i kontrakt, og et erstatningskrav uden for kontrakt er vidt forskellige, hvorfor grænsedragningen har betydning for parternes retsstilling i omsætningskæden, når et krav skal kvalificeres. Et erstatningskrav mellem to kontraktparter er ikke automatisk et erstatningskrav inden for kontrakt, det afhænger af, hvad erstatningskravet vedrører. Der er tale om erstatning i kontrakt, når der sker skade på selve det leverede produkt, mangelsansvar, hvor ansvaret vurderes efter parternes kontrakt. Skade på noget andet end selve kontraktens genstand vedrører erstatning uden for kontrakt, hvorfor RUP betragtes som et erstatningskrav uden for kontrakt.²⁸

2.2 Ingrediens- og komponenttilfælde

Skader på selve det defekte produkt, den såkaldte selvbeskadigelse, er ikke omfattet af produktansvarsretten, hvilket både fremgår af PAL § 2, stk. 2, 2 pkt. og RUP. Sådanne krav behandles efter kontraktrettens regler, herunder mangelsbestemmelserne i KBL. Sondringen er særdeles vanskelig, når et produkt er sammensat af flere produkter, hvor det integreret skadevoldende produkt forvolder skade på slutproduktet. Børge Dahl opstiller i denne sammenhæng sondring mellem komponent- og ingrediensstilfælde, hvoraf det førstnævnte alene kan danne grundlag for produktansvar.²⁹ Virksomheder bør derfor have for øje, hvorvidt de producerer komponenter eller ingredienser eller begge dele, da det er bestemmende for, om erstatningskravet bedømmes som et mangelsansvar eller produktansvar. Grænsedragningen mellem komponent- og ingrediensstilfælde har i retspraksis været tvetydig, og der er ikke udviklet faste retningslinjer for, hvordan denne bør foretages. Børge Dahl anfører, at sondringen skal foretages ud fra, om det er teknisk og økonomisk muligt at adskille det skadevoldende produkt fra slutproduktet. Jo lettere det er at adskille produktet rent teknisk, og jo billigere adskillelsen er, desto mere betegnes skaden på slutproduktet som et komponenttilfælde, hvorimod det omvendte betegnes som et ingrediensstilfælde.³⁰

2.2.1 Ingredienser og komponenter

Der foreligger ingrediensstilfælde, når produktet er blevet til en uadskillelig bestanddel af det endelige produkt, hvilket bedømmes ud fra de køberetslige regler. Ved ingrediensstilfælde vil det skadevoldende produkt være så integreret i en anden genstand, at det ikke kan identificeres som et selvstændigt produkt.³¹ Til at understøtte dette nævnes U.1995.502H, Cementa-dommen, hvor der skete skade på nogle facadeelementer, da den cement, der blev anvendt hertil, mentes at være defekt. Højesteret fandt, at cementen var et uadskilleligt produkt i facadeelementerne, hvorfor der var tale om en ingrediens, som var omfattet af reglerne om mangelsansvar.

²⁸ Der henvises til figur 1.1 i kap. 1, der illustrerer grænsedragningen mellem i og uden for kontrakt

²⁹ Dahl Børge, 1973, s. 151

³⁰ Dahl Børge, 1973, s. 158

³¹ Ulfbeck Vibe, 2010, s. 208

Modsætningsvis er der tale om komponenttilfælde, når det skadevoldende produkt kan adskilles fra det endelige produkt. Komponenten anses her som et selvstændigt produkt og kan danne grundlag for et produktansvarskrav, så længe det er teknisk og økonomisk muligt at adskille den defekte komponent fra det øvrige produkt.³² Som de første gjorde Medierørs-dommen U.1999.255H det muligt at tilegne sig produktansvaret ved skader forårsaget af en defekt komponent. Sagen omhandlede et medierør, som var monteret i fjernvarmeledning, hvorefter man fandt, at medierøret var utæt og forvoldt skade på dens omgivelser. Højesteret lagde til grund, at der var tale om en komponent, da det var teknisk og økonomisk muligt at adskille medierøret fra rørledningen, hvilket var omfattet af produktansvarsreglerne. Dommen behandles nærmere i afsnit 2.5.1.

2.2.2 Omsætningskæden

Det er vigtigt at have for øje, at sondringen mellem ingrediens- og komponenttilfælde har betydning for, hvilket produkt der er solgt som led i omsætningskæden. Det fremgår af forarbejderne til PAL § 2 at:

”Lovforslaget omfatter ikke skade på selve det defekte produkt. Ansvaret for en sådan skade bedømmes efter købelovens regler om mangler. Dette gælder også ansvar for skade, som et delprodukt volder på et andet produkt, hvis delproduktet er indføjet i produktet, før dets overgivelse til køberen, samt hvorvidt det blev solgt som en enhed”.³³ Ud fra Juristministeriets bemærkninger er det ikke tilstrækkeligt at udelukke selvbeskadigelsestilfælde, blot fordi en defekt komponent kan adskilles fra det øvrige produkt. Der må ligeledes tages stilling til, om en defekt komponent indsættes i det øvrige produkt før slutbrugerens erhvervelse, eller om den defekte komponent er en del af det produkt, der er blevet solgt som en enhed.

Disse forhold understøttes i Opel-dommen SH2009.H-57-04, hvor man fandt skader på tre Opel biler, som skyldes en defekt ved bilernes tandremme. På den ene af bilerne var tandremmen blevet udskiftet før slutbrugerens erhvervelse, imens dette ikke var tilfældet for de to andre biler. Herefter lagde man til grund, at bilen, hvis oprindelige tandremme var blevet udskiftet, så vil skaden være omfattet af produktansvaret, med den begrundelse, at tandremmen dermed var at betragte som en komponent i bilen, efter slutbrugerens erhvervelse. Hvorimod erstatningskravet på de to andre biler alene kunne rejses på baggrund af købelovens mangelsregler, da der var tale om selvbeskadigelse, idet de oprindelige tandremme ikke var blevet udskiftet, og bilerne derved var solgt som en enhed.³⁴ Udfaldet af sagerne var således afhængige af, om tandremmen var blevet udskiftet undervejs i omsætningskæden, hvilket var tilfældet med den ene af bilerne, hvor der forelå et produktansvarstilfælde.

³² Ulfbeck Vibe, 2010, s. 204

³³ Lovforslag nr. 265 optrykt i Folketingstidende 1985-86, Tillæg A, Bind I, spalte 633-692

³⁴ Der tilkendtes dog ikke erstatning, da det ikke var sandsynliggjort, at tandremmen var behæftet med en defekt, og at denne havde medført skade på bilens motor.

På baggrund af Opel-dommen synes det at være en tilfældighed, at de to oprindelige tandremme brister, og det kan forekomme urimeligt, at det skal føre til forskellige resultater for parterne, blot fordi de oprindelige tandremme brister, og ikke de senere indføjede. I sammenhæng hermed pointerer Børge Dahl at anerkende selvbeskadigelsestilfælde som produktansvarstilfælde med den argumentation, at slutbrugeren har erhvervet en defekt komponent i sit produkt, uagtet hvornår denne er indføjede. Ifølge Dahl burde en komponentvirksomhed således kunne gøres ansvarlig for skader, der er forvoldt af den defekte komponent.³⁵

Ud fra justitsministeriets bemærkninger må det dog lægges til grund, at såfremt det oprindelige komponent ikke udskiftes før slutbrugers erhvervelse, er produktet solgt som en enhed, og der foreligger derfor selvbeskadigelse.³⁶ Hvis det oprindelige komponent derimod udskiftes undervejs i omsætningskæden, vil komponenten anses som et selvstændigt produkt, der kan adskilles fra slutproduktet, og erstatningskravet kan bedømmes efter produktansvarsreglerne. I de tilfælde, hvor slutbrugeren udskifter komponenten efter erhvervelse, vil der ligeledes være tale om et produktansvarstilfælde.³⁷ Det afgørende for sondringen er således, hvilket produkt der er blevet solgt, og om den defekte del er indsat efter produktet i sin helhed, blev solgt til slutbrugeren.

2.3 Produktansvaret kontra mangelsansvaret

På baggrund af den ovenfor skitserede adskillelse mellem ingrediens- og komponenttilfælde vil dette afsnit behandle de centrale forskelle mellem produktansvaret og mangelsansvaret for erhvervstingskader. Når det skadevoldende komponent indgår i et andet produkt, er det afgørende for, om skaden på slutproduktet forvoldt af den defekte komponent skal behandles efter mangelsreglerne i KBL eller efter RUP.

Reguleringen mellem de to regelsæt er vidt forskellige, hvormed sondringen tillægges stor betydning for parterne i omsætningskæden.

2.3.1 Ansvarsgrundlaget

Som der er redegjort for, er RUP opbygget efter de almindelige erstatningsregler i deliktansvar, hvor ansvarsgrundlaget for produktansvar er ensartet med erstatningsrettens hovedregel, altså culpareglen. Dette indebærer, at de almindelige erstatningsbetingelser skal være opfyldt for at statuere et produktansvar. Der skal således være årsagssammenhæng mellem den ansvarspådragende adfærd og skaden. Skaden skal være

³⁵ Dahl Børge, 1973, s. 460

³⁶ Lovforslag nr. 265 optrykt i Folketingstidende 1985-86, Tillæg A, Bind I, spalte 633-692

³⁷ Til understøttelse heraf nævnes dom U2008.982H (Tjæreborg), hvor sagsøgte opførte som totalentreprenør et kraftvarmeværk. Et års tid efter opførelsen udskiftede sagsøgte nogle dele i kraftvarmeværket. Ca. 1 år efter udskiftningen opstod der brand i kraftvarmeværket. Årsagen var sagsøgtes ukorrekte udførelse af udskiftningsarbejdet. Sagen vedrørte ikke et ansvar for mangler ved det udførte arbejde, men et ansvar der måtte karakteriseres som et produktansvar, da der var tale om efterfølgende monterede komponenter i kraftvarmeværket.

en adækvat følge af den ansvarspådragende adfærd, og der skal være lidt et økonomisk tab.³⁸ Det viser sig dog i retspraksis, at der er tale om en skærpet culpavurdering, som er grænsende til et objektivt ansvar.³⁹ Dette bemærkes bl.a. i dommen U.1997.203, som vedrørte lim, der voldte skade på PVC-rør, da der ikke var foretaget en gennemskylning af rørene inden ibrugtagning. Retten fandt, at producenten var erstatningsansvarlig efter RUP-reglerne grundet manglende anvisning herom. Culpabegrebet nævnes ikke i dommen, men det ses at der ikke skal meget til, før producenten ifalder ansvar. Et andet eksempel på objektivisering af ansvarsgrundlaget fremhæves i U.1999.255H, hvor den blotte mulighed, for at en utæthed kunne have været konstateret ved yderligere kvalitetskontrol, var tilstrækkelig til, at Højesteret vurderede, at producenten havde handlet uagtsomt.⁴⁰ Domspraksis viser, at komponentvirksomheden er underlagt et skærpet culpaansvar for komponentskader efter RUP-reglerne, der bygger på, om defektens tilstedeværelse kunne eller burde være undgået.⁴¹

Omvendt hører ingrediensskader under kontraktrettens regler, som er opbygget efter de almindelige obligationsretlige principper udviklet gennem retspraksis. KBL er en særregulering og dermed en undtagelse til de obligationsretlige principper, som finder anvendelse ved køb og salg af løsøre. Efter KBL § 24 er sælger betinget objektivt ansvarlig for genuskøb, hvilket betyder, at han er uden skyld i tilfælde af force majeure, eller når parterne indbyrdes har reguleret ansvaret i kontrakten. Da komponentvirksomheden har reguleret sit ansvar i salgs- og leveringsbetingelserne, er det således selve kontraktens misligholdelse, som udløser et erstatningskrav.

2.3.2 Defekt- kontra mangelsbegrebet

I produktansvarsretten anvendes defektbegrebet, hvorimod mangelsbegrebet anvendes i køberetten. En mangel og en defekt vil ofte være sammenfaldende begreber, men reglerne for mangelsansvaret og produktansvaret er forskellige. Er produktet behæftet med fejl og mangler, er der tale om et mangelsansvar. Tværtimod opstår produktansvaret ikke blot, fordi produktet er defekt. Det er endvidere en forudsætning, at det defekte produkt forvolder skade på noget andet end sig selv.

I henhold til RUP havde retspraksis før PAL's ikrafttræden udviklet farlighedsbegrebet. Et produkt ansås som farligt, hvis det havde sådanne egenskaber, at det under sædvanlig konsumptionsproces kunne forvolde skade på brugerens person, ting eller omgivelserne i øvrigt.⁴² Produktets skadeevne afhænger af den adfærd,

³⁸ Betænkning nr. 1502/2008

³⁹ Schönbeck Anders, 2015, s. 25

⁴⁰ Endnu et eksempel på en objektivisering af ansvarsgrundlaget understøttes i U.1986.205, hvor producenten blev erstatningsansvarlig grundet en småsten i et fuldkornsrugbrød, trods det må anses som værende tvivlsomt, om det er muligt at undgå småsten i produktionen.

⁴¹ Bryde Andersen og Lookofsky, 2016, s. 489

⁴² Dahl Børge, 1973, s. 24

der udvises i relation til dette. Det betyder, at et produkt ikke anses som farligt, såfremt dets skadeevne skyldes brugerens u hensigtsmæssige adfærd. Det er alene den uforudsigelige forbrugsfare, der gør produktet farligt, og ikke blot fordi der foreligger nogen fare eller risiko forbundet med dets brug.⁴³

PAL omtaler ikke farlighedsbegrebet, men derimod defektbegrebet, hvorved der forstås produkter, der ikke frembyder den sikkerhed, som man med rette kan forvente jf. PAL § 5, stk. 1. Farlighedsbegrebet anses for at være ensbetydende med defektbegrebet, da farlighed og sikkerhed er to sider af samme sag.⁴⁴ Det må på baggrund heraf antages, at selve defektbegrebet efter RUP er sammenfaldende med defektbegrebet i PAL § 5, hvorfor bestemmelsen finder analogt anvendelse i det følgende.

I henhold til RUP kan en defekt opstå som følge af konstruktionsfejl, også kendt som designfejl, hvor defekten er knyttet til produktets konstruktion og samtlige fremstillede eksemplarer er defekte.⁴⁵ Endvidere kan defekter fremkomme af fabrikationsfejl, hvor kun et enkelt eksemplar er defekt og derved afviger fra de andre fremstillede eksemplarer. Desuden kan defekten ved produktet skyldes instruktionsfejl i form af manglende eller forkert instruktion eller advarsel.⁴⁶ Dette kom bl.a. til udtryk ved dom U.1994.53H, Husquarna-dommen, hvor en producent af komfurer blev ansvarlig for instruktionsfejl, idet sagsøger kom til skade som følge af, at komfuret faldt ned fra sin sokkel. Højesteret fandt, at producenten burde havde advaret herom i brugsanvisningen, hvorfor der blev tilkendt erstatning til sagsøger for producentens manglende instruktion.

Defektbedømmelsen beror på en objektiv vurdering, der inddrager alle relevante omstændigheder ved produktets egenskaber. Herunder tages der bl.a. hensyn til 1) produktets markedsføring, 2) den forventede anvendelse af produktet samt 3) tidspunktet, hvor produktet blev bragt i omsætning jf. PAL § 5, stk. 1, 2 pkt., nr. 1-3. Komponentvirksomheden bør navnlig være opmærksom på disse tre omstændigheder.

Produktets markedsføring omfatter alle oplysninger, som gives i forbindelse med markedsføringen herunder reklamer, mundtlige oplysninger, brugsanvisninger, advarsler, annoncer mv.⁴⁷ I vurderingen heraf indgår bl.a., om producenten har advaret mod de farer som produktet frembyder. Markedsføringen kan således give fejllindtryk af produktets egenskaber, såfremt producenten undlader eller afgiver forkerte oplysninger

⁴³ En køkkenkniv kan f.eks. være farlig, hvis den håndteres forkert. Der er generelt en stor risiko forbundet med brugen af knive, og de vil være farlige i den forstand, at man altid bør passe på. Men dette er ikke ensbetydende med, at enhver kniv anses som værende defekt.

⁴⁴ Dahl Børge, 1990, s. 149

⁴⁵ Bryde Andersen og Lookofsky, 2016, s. 479

⁴⁶ Bryde Andersen og Lookofsky, 2016, s. 479

⁴⁷ Lett Georg og Macholm, 2002, s. 17

herom.⁴⁸ Disse forhold synes at tage højde for samme problemstilling som ved instruktionsfejl, hvor defekten kan være knyttet til forkerte eller manglende instruktion af produktets anvendelse. Defektbedømmelsen er derfor forbundet med mange faldgruber, idet producenter tillige kan gøres ansvarlig for tilbageholdelse af informationer om produktets farlige egenskaber og dens forkerte brug.

Ved defektbedømmelsen skal der ligeledes tages stilling til den forventede anvendelse af produktet. Det er væsentligt at have for øje, at produktet kan have flere anvendelsesmuligheder, hvilket ofte vil fremgå af markedsføringen. Producenter må forvente, at produktet kan anvendes på anden vis, og bør derfor tage disse forhold i betragtning ved udformning af produktet samt dens markedsføring.⁴⁹ Dette synes at være i overensstemmelse med RUP, hvor produktet ikke anses for defekt, blot fordi brugeren anvender det på en uhensigtsmæssig måde.

Slutteligt må defektbedømmelsen foretages under hensyn til produktets omsætningstidspunkt. Herved tages der alene stilling til de forhold, der hersker på det tidspunkt, hvor produktet bringes i omsætning.⁵⁰ Et produkt anses ikke for defekt, blot fordi der senere er bragt et bedre produkt i omsætning jf. PAL § 5, stk. 2. Markedsudviklingen er ikke ensbetydende med, at producenter kan gøres ansvarlig for manglende teknologi, der ikke var tilstede på omsætningstidspunktet.⁵¹ Samme betingelser gør sig gældende i RUP. Producenten kan dog ifalde ansvar for skader, der er opstået før omsætningstidspunktet efter den almindelige culparegel. Eksempelvis vil der kunne være et almindeligt culpaansvar for uforsvarlig opbevaring af produkter eller lign., som har bevirket til, at produktet er blevet defekt.⁵²

For at understøtte ovenstående parametre nævnes dom U.2015.2455H, friturekogerens-dommen, hvor der opstod brand i en grillpavillon som følge af en friturekoger. Branden var opstået, fordi en medarbejder havde samlet friturekogerens forkert. Producenten havde i betjeningsvejledningen anført, hvordan kogerens skulle samles korrekt, men havde ikke oplyst om risikoen for brand ved forkert samling. Højesteret lagde det faktum til grund, at producenten burde have indset, at der var en betydelig risiko for brand, hvis brugeren af kogerens kunne samle den forkert. Kogerens var derfor defekt som følge af en konstruktionsfejl, da den ikke havde den sikkerhed, som man med rette kunne forvente, og det var uforsvarligt af producenten at bringe den i omsætning. Dommen synes således at bidrage til forståelsen af defektbedømmelsen, hvor komponentvirksomheden kan findes erstatningsansvarlig efter RUP-reglerne, i tilfælde af, han ikke i sin markedsføring har oplyst om risikoen for faren ved produktet ved forkert anvendelse.

⁴⁸ Lett Georg og Macholm, 2002, s. 18

⁴⁹ Schønbeck Anders, 2015, s. 40

⁵⁰ Schønbeck Anders, 2015, s. 41

⁵¹ Schønbeck Anders, 2015, s. 41

⁵² Haug Martin, 2006, s. 124

For ingrediensskader adskiller systematikken sig fra ovennævnte. KBL indeholder ikke en specifik definition af en mangel. Det er derfor overladt til komponentvirksomheden og færdigvareproducenten at fastsætte mangelskravene til produktet ved aftale. Et produkt anses som mangelfuldt, hvis den ikke opfylder de betingelser, som følger af deres kontrakt. Betingelserne for mangelsbedømmelsen er nærmere defineret ved KBL §§ 75 a og 76, som er vejledende men ikke udtømmende.⁵³ Bestemmelserne gælder som udgangspunkt kun for forbrugerkøb, men betingelserne i KBL § 76 kan tillige udvides til erhvervskøb, hvorfor den finder analogt anvendelse i det følgende.⁵⁴ KBL § 75 a behandles ikke yderligere, da den ikke er anvendelig i erhvervskøb.

Det fremgår af KBL § 76 stk. 1, nr. 1 og 3 som er præceptiv, at et produkt anses som mangelfuldt, når produktet ikke stemmer overens med den beskrivelse, som fremgår af parternes kontrakt, eller hvis sælger har afgivet urigtige eller vildledende oplysninger, som har betydning for købers berettiget forventning. Der foreligger ligeledes en mangel, hvis sælger har tilsidesat sin loyale oplysningspligt ved ikke at afgive oplysninger, der har betydning for produktets anvendelighed.⁵⁵

Den generelle deklaratoriske mangeldefinition fremgår af KBL § 76, stk. 1, nr. 4. Det følger heraf, at et produkt anses som mangelfuldt, hvis den er af en anden eller ringere beskaffenhed eller brugbarhed, end den ifølge kontrakten og de foreliggende omstændigheder skulle være. Det betyder, at mangelsbedømmelsen beror på kontraktens betingelser, som komponentvirksomheden og færdigvareproducenten har indgået. Er produktet af ringere beskaffenhed eller brugbarhed, end hvad der følger af kontrakten, anses produktet for mangelfuld.⁵⁶

Det som essentielt adskiller defekt- og mangelsbegrebet fra hinanden er, at en defekt oftest betragtes som en mangel, men en mangel vil nødvendigvis ikke være en defekt efter produktansvarsreglerne. Desuden indeholder KBL ikke specifikke bestemmelser om produktets sikkerhed eller farlige egenskaber. Det må dog antages, at hvis produktet ikke bruges til sit sædvanlige formål, uden at det anvendes på en uhensigtsmæssig måde, vil produktet som udgangspunkt være mangelfuldt i henhold til KBL § 76, stk. 1, nr. 4, hvis ikke andet er aftalt.⁵⁷

⁵³ Clausen Jul og Edlund, 2018, s. 234

⁵⁴ Den eneste bestemmelse som ikke kan anvendes analogt i erhvervskøb er KBL § 76, stk. 1, nr. 2, som alene har betydning for forbrugerkøb.

⁵⁵ Clausen Jul og Edlund, 2018, s. 167

⁵⁶ Clausen Jul og Edlund, 2018, s. 172

⁵⁷ Clausen Jul og Edlund, 2018, s. 167

2.3.3 Forældelsesfrist og reklamationsfrist

Forældelses- og reklamationsfristen er forskellige, hvorfor det ligeledes har betydning for om komponentvirksomheden ifalder ansvar for en komponent- eller en ingrediensskade.

Et krav om erstatning for erhvervstingskader forældes efter reglerne i forældelsesloven.⁵⁸ Det betyder, at forældelsesfristen er tre år og gælder fra det tidspunkt, hvor skadelidte havde eller burde have kendskab til skaden, defekten, producentens navn og opholdssted jf. forældelsesloven § 3, stk. 1.⁵⁹ Et erstatningskrav forældes dog senest 10 år efter, at produktet er bragt i omsætning.

For ingrediensskader gælder der i erhvervskøb en undersøgelsespligt, hvor skadelidte har pligt til at undersøge produktet, når dette er i hænde. Ellers kan skadelidte miste retten til at gøre et mangelskrav gældende over for sælger jf. KBL § 51.⁶⁰ Løber produktet af en mangel på undersøgelsestidspunktet, skal skadelidte reklamere straks og ellers uden ugrundet ophold for at kunne påberåbe sig mangler over for sælger jf. KBL § 52.⁶¹ Foreligger der særligt skjulte mangler, som skadelidte ikke burde have opdaget på undersøgelsestidspunktet, gælder der en særlig reklamationsfrist, hvormed skadelidte skal reklamere for mangler inden to år efter, at skadelidte har modtaget produktet jf. KBL § 54, stk. 1. Reglerne om reklamation kan fraviges ved aftale i erhvervskøb. En anden reklamationsregel skal dog fremgå af kontrakten, før den er bindende for parterne.⁶²

På baggrund af ovenstående, er komponentvirksomhedens ansvar efter de almindelige RUP-regler for komponentskader blevet behandlet. Det blev anført for ingrediensskader, at ansvaret beror på, hvad parterne indbyrdes har aftalt i kontrakten. Det findes således relevant at analysere, om ansvaret er ændret, ved den kontrakt der er mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten, hvilket behandles nedenfor.

2.3.4 Retsforholdet mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten

Da RUP ikke er beskyttelsespræceptivt, kan komponentvirksomheden helt eller delvist fraskrive sig produktansvaret over for færdigvareproducenten. Komponentvirksomheden kan tilsvarende fravige KBL ved aftale jf. KBL § 1, stk. 1, da de fleste bestemmelser er deklatoriske for erhvervskøb. KBL kommer således kun til anvendelse, for så vidt parterne ikke udtrykkeligt har aftalt andet. Ansvarsfraskrivelsesklausuler er særdeles udbedte, og er en undtagelse for, hvad de almindelige regler ville føre til. Dog fortolker domstolene dem indskrænkende, hvorfor disse bør formuleres præcist og korrekt.⁶³ Det følger af princippet om

⁵⁸ Lov om forældelse, lovbekendtgørelse nr. 1238 af d. 9 november 2015

⁵⁹ Bryde Andersen og Lookofsky, 2016, s. 514

⁶⁰ Clausen Jul og Edlund, 2018, s. 205

⁶¹ Clausen Jul og Edlund, 2018, s. 205

⁶² Clausen Jul og Edlund, 2018, s. 205

⁶³ Samuelsson Morten, FEST20000235, s. 1

kontraktens relativitet, at en sådan aftalt fraskrivelse alene kan påberåbes over for komponentvirksomhedens medkontrahent, færdigvareproducenten.⁶⁴ Det betyder, at komponentvirksomheden kan blive mødt med et direkte krav fra slutbrugeren, som ikke er bundet af klausulen. Dette gennemgås nedenfor i afsnit 2.3.5.

I det følgende afsnit, vil parternes salgs- og leveringsbetingelser blive behandlet, som findes i bilag 1, med henblik på at udlede ansvarsreguleringen for produktansvaret og mangelsansvaret. Det lægges i det følgende til grund, at kontrakten er gyldigt vedtaget mellem parterne.⁶⁵ Retsforholdet mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten udspringer af, om der foreligger en komponent- eller ingrediensskade. Ifalder komponentvirksomheden ansvar for en komponentskade, er det kontraktens betingelser for produktansvaret, der gør sig gældende. Hvorimod kontraktreguleringen for mangelsansvaret finder anvendelse, når komponentvirksomheden ifalder ansvar for ingrediensskader.

Det fremgår af salgs- og leveringsbetingelserne pkt. 7.4 b, at komponentvirksomheden ikke er ansvarlig for direkte tab, når deres produkt forvolder skade på færdigvareproducentens produkt, hvori denne indgår. I juridisk litteratur sondres der mellem direkte og indirekte tab. Der findes ingen autoritativ definition, men tab, der udspringer af selve den misligholdte transaktion, defineres som direkte, hvorimod tab, der udspringer af en anden transaktion, der skulle have været gennemført på grundlag af den misligholdte transaktion, defineres som indirekte.⁶⁶ Komponentvirksomheden har dermed fraskrevet sig ansvar for komponentskader, som ellers ville pålægge ham ansvar efter de almindelige RUP-regler.

Det følger endvidere af pkt. 7.2, at komponentvirksomheden ikke er ansvarlig for skader, i det omfang skaden er forårsaget ved simpelt eller grov uagtsomhed. Komponentvirksomheden har således fraskrevet sig det skærpede culpaansvar efter RUP-reglerne. Ansvarsfraskrivelsen synes at være byrdefuld for færdigvareproducenten, men da parterne er underlagt et erhvervsforhold, og har foretaget en klar aftale herom, vil den antageligt kunne opretholdes, i tilfælde af sagen skulle komme for domstolene. Domstolene foretager en konkret vurdering af parternes konkrete omstændigheder, herunder hvad der er kutyme inden for den pågældende branche.⁶⁷ Der stilles strenge krav til gyldigheden af ansvarsfraskrivelsen, når aftalen er gennemtruffet af en stærk part over for en svag part. Dette synes ikke at være tilfældet her, da komponentvirksomheden anses som den svageste part sammenlignet med den stærke færdigvareproducent. Dette begrundes med, at komponentvirksomheden producerer delprodukter, som færdigvareproducenten integrerer i deres større genstande.

⁶⁴ Ulfbeck Vibe, 2000, s. 59

⁶⁵ Salgs- og leveringsbetingelserne findes i bilag 1

⁶⁶ Schönbeck Andreas, 2015, s. 95

⁶⁷ Samuelsson Morten, FEST20000235, s. 5

Komponentvirksomheden har desuden fraskrevet sig indirekte tab, såsom driftstab, tabt arbejdsfortjeneste, følgeskader, avancetab som en komponentskade måtte medføre jf. pkt. 7.3. Ved indirekte tab forstås følgeskader, consequential damages, og omfatter almindelige formuetab. Det er i praksis udbredt for virksomheder at fraskrive sig ansvar for indirekte tab, da disse ofte er forbundet med uforudsigelige store erstatningssummer.⁶⁸

Salgs- og leveringsbetingelserne for produktansvar belyser således, at komponentvirksomheden har fraskrevet sig produktansvaret, som ellers ville pålægge ham ansvar efter RUP-reglerne. Det betyder at komponentvirksomheden ikke er ansvarlig, når komponenten forvolder skade på færdigvareproducentens produkt, hvori den defekte komponent indgår. Desuden er komponentvirksomheden heller ikke ansvarlig for følgeskader, som komponentskaden måtte medføre.

Salgs- og leveringsbetingelserne pkt. 6 vedrører betingelser for mangelsansvaret. I henhold til pkt. 6.3 giver komponentvirksomheden afhjælpning i form af reparation eller omlevering, såfremt produktet er behæftet med fejl og mangler som skyldes fabrikations-, konstruktions- eller materialefejl. Komponentvirksomheden har dog fraskrevet sig mangler i pkt. 6.2, som skyldes færdigvareproducentens uhensigtsmæssige brug, eller når produktet ikke anvendes i overensstemmelse med komponentvirksomhedens givne forskrifter. Desuden ydes der ej heller afhjælpning, når fejl eller mangler skyldes almindelig slitage, opbevaring eller installation. Komponentvirksomheden har derfor taget hensyn til produktets farlige egenskaber og dens forkerte brug, og det formodes, at de givne forskrifter præciserer produktets anvendelsesmuligheder. Er produktet af ringere beskaffenhed eller brugbarhed, end hvad der følger af ovenstående, anses produktet som mangelfuldt efter KBL § 76 stk. 1, nr. 1 og 3.

Der foretages afhjælpning, når færdigvareproducenten har reklameret senest fem arbejdsdage efter han har modtaget produktet jf. pkt. 6.1. Der fremgår dog ikke en særlig reklamationsfrist, hvorfor det må lægges til grund, at den to årig reklamationsfrist finder anvendelse jf. KBL § 54, stk. 1, når produktet lider af skjulte mangler, som færdigvareproducenten ikke burde have opdaget på undersøgelsestidspunktet.

Det må konstateres, at komponentvirksomheden har begrænset til mangelsansvar til omlevering, og dermed er erstatningsansvarlig for værdien af eget produkt. Ansvarsfraskrivelsesklausulerne spiller en essentiel rolle i forhold til komponentvirksomhedens forsikringsdækning, eftersom dækningen er baseret på det erstatningsansvar, der foreligger mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten. Dette vil blive gennemgået i afsnit 2.4.3.

⁶⁸ Schönbeck Andreas, 2015, s. 95

2.3.5 Direkte krav

I det følgende undersøges, hvorvidt køber har adgang til et direkte krav over for komponentvirksomheden, efter RUP-reglerne og de køberetlige regler.⁶⁹

Direkte krav er en undtagelse til relativitetsprincippet, som fastslår, at en aftale kun har retsvirkning for dens parter. Det betyder, at der skal foreligge et kontraktforhold før relativitetsprincippet har virkning.⁷⁰ Når køber retter et direkte krav over for komponentvirksomheden, vil der ikke foreligge et kontraktforhold, hvorfor relativitetsprincippet ingen retsvirkning har. Køber vil således ikke være bundet af den ansvarsskrivelsesklausul, som alene har retsvirkning mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten. Købers adgang til et direkte krav, beror ligeledes på, om komponentvirksomheden findes ansvarlig for en komponentskade eller ingrediensskade.

Efter RUP-reglerne kan køber rette sit produktansvarskrav mod samtlige leverandører i omsætningskæden, som har været med til at producere, videresælge, forhandle eller i øvrigt levere produktet.⁷¹

Produktansvarssubjekterne omfatter således samtlige leverandører i omsætningskæden, der har medvirket i produktets fremstillingsproces. For at understøtte dette henvises til dommen U.1997.648Ø, hvor skadelidte fik medhold i et direkte produktansvarskrav over for producenten, da elevatoren ikke havde opfyldt betingelserne i elevatorbekendtgørelsen.⁷² Efter RUP-reglerne kan køber derfor rette et direkte produktansvarskrav over for komponentvirksomheden, som er ansvarssubjekt af den skadevoldende komponent.

Anderledes gør det sig gældende for ingrediensskader, da der formentligt foreligger et kontraktforhold mellem køber og færdigvareproducenten. Ifølge det traditionelle erstatningsretlige udgangspunkt, kan køber alene rette sit krav for mangler mod sin direkte kontraktpart, færdigvareproducenten.⁷³ Køber kan som hovedregel ikke rette et direkte mangelskrav over for komponentvirksomheden. Det har dog været omdiskuteret i juridisk litteratur samt retspraksis, om relativitetsprincippet kan fraviges ved retsbrudstilfælde og derved tillade at gøre et direkte krav gældende mellem parter, som ikke er underlagt et kontraktforhold.⁷⁴ Der er i juridisk teori enighed om, at der foreligger retsbrudstilfælde, når producenten har tilsidesat sin loyale

⁶⁹ Der henvises til kapitel 1 afsnit 1.4 om sondringen mellem ”direkte krav” og ”springende regres”.

⁷⁰ Ulfbeck Vibe, 2000, s. 59

⁷¹ Bryde Andersen og Lookofsky, 2016, s. 487

⁷² Endnu et eksempel på at køber kan rette sit produktansvarskrav mod samtlige led i omsætningskæden understøttes af domme U.1999.1747Ø, hvor importøren af fyrværkeri hæftede for producentens produktansvar, grundet fyrværkeriet ikke var produceret i overensstemmelse med forskrifterne i fyrværkeribekendtgørelsen.

⁷³ Kristensen Allan og Jensen, U.2013B.129, s. 1

⁷⁴ Kristensen Allan og Jensen, U.2013B.129, s. 1

oplysningspligt, eller når der er handlet groft uagtsomt, svigagtigt eller forsætligt, og at producenten er bekendt med, at misligholdelsen overføres til senere erhververe.⁷⁵ Domstolene anvender ikke uagtsomhedsbegrebet, men der foretages en konkret vurdering af, om producenten har begået professionelle fejl indenfor den pågældende branche, uagtet om der foreligger simpelt eller grov uagtsomhed. Det har desuden været omdiskuteret, hvorvidt principperne kan gøres gældende for løsøreprodukter, idet adgangen til direkte krav primært anvendes inden for fast ejendom, entrepriseret og rådgivningsydelser. Ulfbeck mener at principperne, som giver adgang til direkte krav, kan overføres på løsøreområdet.⁷⁶ Omvendt mener Bryde Andersen og Lookofsky, at principperne ikke uden videre kan overføres, da domstolene primært har anerkendt direkte krav ud fra ovennævnte retsområder. De antager således ikke, at retsbrudstilfælde kan give adgang til at rette direkte krav for løsøreprodukter.⁷⁷ Der er altså adskilte meninger om, hvorvidt direkte krav kan anvendes for løsøreprodukter.

Retspraksis har også været sparsomt på området. Dommen 2012.2255H (Vestas-sagen), åbnede dog op for adgangen til et direkte mangelskrav mod tidligere omsætningsled. I sagen fik erhverver af en vindmølle medhold i et erstatningskrav mod producenten af vindmøllen, idet producenten havde foretaget forkerte produktionsevneberegninger for vindmøllen. Højesteret fandt, at vindmøllen ikke havde forårsaget skade på andre produkter, hvorfor erhverver ikke kunne påberåbe sig RUP-reglerne til støtte for et direkte krav over for producenten. Der var alene tale om, at vindmøllen var mangelfuldt, da den ikke producerede i overensstemmelse med produktionsevneberegningerne, som producenten havde oplyst. På baggrund af dette blev producenten direkte ansvarlig over for erhverver med det faktum, at producenten var bekendt med at produktionsevneberegningerne ville blive udleveret til senere erhververe, hvilket kunne forårsage et tab hos disse, såfremt beregningerne ikke var udført fagligt korrekt.⁷⁸ Højesteret fandt således, at producenten havde begået professionelle fejl ved udarbejdelse af produktionsevneberegningerne. Det fremgår dog ikke af dommen, om direkte krav blev tilladt grundet et retsbrudstilfælde.

Modsat fik erhverver af kød- og benmel ikke medhold til et direkte erstatningskrav mod producenten af melet jf. dom U.2006.1159H. Erhverver havde anvendt kød- og benmel til produktion af hunde- og kattefoder, men dette måtte kasseres grundet fordærvelse, idet producenten ikke havde tilsat en tilstrækkelig mængde antioxidanter i melet, så det havde en rimelig lagerholdbarhed. Højesteret fandt, at der var tale om et ingrediensstilfælde, da melet var en uadskillelig bestanddel af dyrefodret, hvorfor erhverver ikke kunne påberåbe sig af produktansvarsreglerne. Højesteret tilkendte, at erhverver ikke kunne gøre et direkte

⁷⁵ Ulfbeck Vibe, 2000, s. 174

⁷⁶ Ulfbeck Vibe, 2000, s. 226

⁷⁷ Bryde Andersen og Lookofsky, 2016, s. 448

⁷⁸ Kristensen Allan og Jensen, U.2013B.129, s. 2

mangelskrav gældende over for producenten efter reglerne om erstatning uden for kontrakt som følge af, at erhverver ikke med rette kunne forvente, at melet var beskyttet med antioxidanter.

Ud fra ovenstående retspraksis synes det ikke at være tilfældet, at domstolene tillader køber at gøre et direkte mangelskrav gældende over for komponentvirksomheden, efter principperne om retsbrudstilfælde, hvilket også understøttes af yderligere domspraksis i afsnit 2.6. Det medfører at køber alene kan rette sit mangelskrav over for færdigvareproducenten.

2.3.6 Sammenfatning

Samlet set må det konstateres, at der er betydelige forskelle mellem produktansvaret og mangelsansvaret. For at statuere produktansvar er det en forudsætning, at produktet er defekt, og det defekte produkt forvolder skade på noget andet end sig selv. Omvendt er der tale om et mangelsansvar, når produktet er behæftet med fejl og mangler, som ikke forvolder skade på andet end sig selv. For skadelidtes vedkommende vil et produktansvarsretlig krav være at foretrække set i lyset af muligheden for at rette et direkte krav mod komponentvirksomheden frem for et mangelskrav, hvor skadelidte som udgangspunkt kan rette sit krav mod sin medkontrahent, færdigvareproducenten. Endvidere fører reklamations- og forældelsesreglerne til, at skadelidte vil stå stærkere med et produktansvarskrav end med et mangelskrav, eftersom et mangelskrav bortfalder på et tidligere tidspunkt.⁷⁹

2.4 Produktansvarsforsikringen

På baggrund af ovenstående analyse af erstatningsretten, vil det følgende afsnit behandle de forsikringsretlige aspekter, hvor det lægges til grund, at komponentvirksomheden har tegnet en produktansvarsforsikring, herunder tilvalgt ingrediens- og komponentdækningen. Komponentvirksomheden opnår forsikringsdækning, når han ifalder et ansvar over for færdigvareproducenten efter RUP-reglerne. Det blev konstateret ovenfor, at komponentvirksomheden har fraskrevet sig, det almindelige ansvar efter RUP jf. salgs- og leveringsbetingelserne. Dermed har kontraktansvaret afgørende betydning for, om komponentvirksomheden opnår dækning.

Forsikringsaftalen mellem komponentvirksomheden og forsikringsselskabet er baseret på SKAFOR's almindelige betingelser, Alm. Bet. Nedenstående vil tage udgangspunkt i de almindelige betingelser for produktansvarsforsikringens dækningsomfang. Endvidere benyttes Børge Dahls kommentarer som fortolkningsbidrag til de enkelte betingelser, som skal forstås i overensstemmelse med kommentarerne.⁸⁰

⁷⁹ Schönbeck Andreas, ET2014.283, s. 1

⁸⁰ Dahl Børge, 1987, note 23, s. 30.

Indledningsvist behandles komponentvirksomhedens dækningsomfang for produktansvarsforsikringen efter de almindelige RUP-regler. Dernæst analyseres dækningsomfanget for ingrediens- og komponenttilfælde, der er en tillægsgækning til produktansvarsforsikringen. Slutteligt undersøges om forsikringsdækningen frafalder, på baggrund af kontraktansvaret mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten.

2.4.1 Forsikringsdækning for produktansvar

I henhold til Alm. Bet § 3, stk. 1 dækker produktansvarsforsikringen, når sikrede (komponentvirksomheden) er erstatningsansvarlig for en skade, der er forårsaget under udøvelsen af den i policen nævnte virksomhed. Det er forudsætning, at skaden er forårsaget af en af de i policen angivne produkter eller ydelser, efter de er bragt i omsætning eller præsteret.⁸¹

At have en produktansvarsforsikring er ikke ensbetydende med, at enhver produktskade, ens produkter forårsager, vil være dækket af forsikringen. Det er væsentligt at bemærke, at produktansvarsforsikringen ikke dækker ansvar for skade eller tab, som skyldes produktet selvbeskadigelse jf. Alm. Bet § 3, stk. 2, litra a. Produktansvarsforsikringen undtager således dækning for mangelsansvar og omfatter ikke dækning for skade eller tab som skyldes ingrediens- eller komponenttilfælde.

Sondringen mellem skade og tab tillægges stor betydning for komponentvirksomhedens dækningsomfang, som ikke altid er indlysende. Børge Dahl fremhæver, at produktansvarsforsikringen kun dækker realskader, hvorved forstås skader på ting der giver sig udslag i en konstaterbar forandring af negativ karakter.⁸² Tab er derimod ofte er defineret som et formuetab, hvor der forstås et økonomisk tab, som fremkommer, uden at der nødvendigvis er en sammenhæng med tingskade.⁸³

Det fremgår af Alm. Bet § 3, stk. 3, 1 pkt., at produktansvarsforsikringen undtager dækning for formuetab, der ikke er en følge af tingskade jf. Alm. Bet § 3, stk. 3, 1 pkt. Efter denne bestemmelse er ansvaret for rene formuetab ikke dækket, som opstår når produktet er mangelfuldt.⁸⁴ Et eksempel herpå er sikrede, der leverer en vægt, som grundet en fejl viser for lav værdi. Brugeren af vægten sælger derfor sine varer til en for lav pris. Det tab, han lider, er et rent formuetab som ikke er dækket af forsikringen.

Produktansvarsforsikringen undtager endvidere dækning for en række formuetab, selvom de er en følge af en dækket tingskade jf. § 3, st. 3, 2 pkt. Undtagelsen gælder tab, udgifter eller omkostninger, som har tilknytning til det defekte produkt, såsom hjemtage, genfremstille, omlevering, omgøre, reparere, tilintetgøre,

⁸¹ Lett Georg og Macholm, 2002, s. 93

⁸² Dahl Børge, 1987, note 36 s. 34

⁸³ Hornsberg Jan og Lett, 1993, s. 68

⁸⁴ Hornsberg Jan og Lett, 1993, s. 67

bortfjerne eller tilsvarende foranstaltninger jf. § 3, stk. 3, litra a. Formuetab i form af driftstab, tidstab, avancetab eller lignende indirekte tab er aldrig dækket af produktansvarsforsikringen jf. Alm. Bet § 3, stk. 3, litra b.⁸⁵ Produktansvarsforsikringen undtager således dækning for alt formuetab, hvilket medfører at komponentvirksomheden ikke opnår dækning efter den almindelige produktansvarsforsikring, men minimerer sin risiko med den tilvalgte ingrediens- og komponenteskade/tabsdækning.

2.4.2 Forsikringsdækning for ingrediens- og komponenttilfælde

I forbindelse med at Alm. Bet blev revideret i 1987, var en af de markante ændringer etableringen af § 3, stk. 4, som indeholder den såkaldte ingrediens- og komponenteskade/tabsdækning, også betegnet IK-dækningen. Bestemmelsen er en etableret standardiseret fravalgsalternativ, hvor dækningen aktivt skal tilvælges af parterne i policen, før den er omfattet af forsikringsaftalen. Baggrunden for indførelse af IK-dækningen var et ønske om at ophæve den vanskelige sondring om, hvorvidt skade på slutproduktet skyldes det køberetslige mangelsansvar eller det erstatningsretlige produktansvar.⁸⁶ Den skulle således lette sikredes forståelse af forsikringsaftalerne, samt imødekomme sikredes dækningsbehov og forventninger.⁸⁷

Det følger bl.a. af Alm. Bet § 3, stk. 4, at der er dækning for skade og tab for ingrediens- og komponenttilfælde, der vedrører ting, hvor sikredes produkt er gjort til en del af, er opblandet, indarbejdet i eller sammenføjjet med.⁸⁸ IK-tabsdækningen er dermed en dækning for rene formuetab, hvor der ikke er sket en tingskade, og er således en undtagelse til Alm. Bet § 3, stk. 3. Det betyder, at når komponenten ikke har forvoldt skade men alligevel medført at færdigvareproducentens produkt, hvori komponenten indgår, er ubrugelig eller skal kasseres, er dette omfattet af tillæggsdækningen.⁸⁹ Dækningen omfatter dog ikke alle formuetab.

IK-dækningen udvider den generelle produktansvarsdækning til ikke at opfange hele det køberetslige mangelsansvar, som komponentvirksomheden kan ifalde men en konkret specifik del af det mangelsansvar, som komponentvirksomheden kan ifalde. Det betyder, at der er tale om en begrænset formuetabsdækning, hvor dækningen alene omfatter de direkte tab, som er forbundet med produktets forandring. Hvis komponentvirksomheden eksempelvis har solgt en motor, og denne monteres i færdigvareproducentens fabriksanlæg, hvorefter motoren forvolder skade på fabriksanlægget, vil forsikringen dække de direkte udgifter, der er forbundet med at afmontere motoren fra fabriksanlægget samt udgifter til at genmontere en ny motor. Der følger desuden en dækningsafgrænsningsregel i Alm. Bet § 3, stk. 4, hvor dækning sker med fradrag af værdien af komponentvirksomhedens eget produkt uden defekt. Der er således ikke

⁸⁵ Hornsberg Jan og Lett, 1993, s. 66

⁸⁶ Andersen John, U.1998B.299, s. 3

⁸⁷ Dahl Børge, 1987, note. 6 s. 23

⁸⁸ Hornsberg Jan og Lett, 1993, s. 70

⁸⁹ Lett Georg og Macholm, 2002, s. 102

forsikringsdækning for selve komponenten. Udgifter til omlevering, hjemkaldelse, opsporing, undersøgelse og transport af komponenten er undtaget af forsikringsdækningen. IK-dækningen yder ej heller erstatning for indirekte tab såsom driftstab, tidstab, avancetab og lignende.

IK-dækningen synes at skære igennem en række komplicerede og subtile sondringsproblemer, da det ikke er nødvendigt at sondre mellem ingredienser og komponenter, dermed glider mangelsansvaret og produktansvaret sammen. Det er heller ikke fornødent at sondre mellem tab og skade, da begge dele er omfattet af dækningen.⁹⁰ Det betyder at når komponentvirksomhedens komponent forvolder skade på slutproduktet, vil udgifter til at afmontere og genmontere komponenten være omfattet af dækningen. Dækningen kan dog bortfalde på baggrund af kontraktansvaret, hvilket behandles nedenfor.

2.4.3 Forsikringsdækning for kontraktansvaret

Adskillelsen mellem mangelsansvar og produktansvar er særdeles vigtig, når ansvarsfraskrivelse i salgs- og leveringsbetingelserne skal vurderes. Der er som oftest betydelig forskel på ansvarsfraskrivelse for så vidt angår mangelsansvar, og ansvarsfraskrivelse for så vidt angår produktansvar. Betingelserne for komponentvirksomhedens forsikringsdækning i henhold til salgs- og leveringsbetingelserne findes i Alm. Bet § 5. Det er alene Alm Bet § 5, stk. 1 og 2, som har betydning for komponentvirksomhedens forsikringsdækning.

Det fremgår af Alm. Bet § 5, stk. 1, at produktansvarsforsikringen kun dækker det ansvar, som komponentvirksomheden ifalder efter de almindelige erstatningsregler.⁹¹ Er der givet tilsagn eller er der foretaget et udvidet ansvar, der er mere vidtgående end, hvad der følger af almindelige erstatningsregler, vil der ikke være forsikringsdækning. Foreligger der et udvidet ansvar i kontrakten, er det en forudsætning, at forsikringsselskabet har godkendt disse før der er dækning. Ifølge salgs- og leveringsbetingelserne, har komponentvirksomheden ikke påtaget sig et udvidet ansvar, der er tale om en total ansvarsfraskrivelse af produktansvaret, og et begrænset mangelsansvar til værdien af eget produkt.⁹² Det er således ikke nødvendigt at forsikringsselskabet godkender disse, eftersom de er til gunst for forsikringsselskabet. Det medfører at komponentvirksomhedens dækning efter de almindelige RUP-regler bortfalder. Komponentvirksomheden opnår derfor ikke dækning, uagtet om han ifalder et mangelsansvar eller produktansvar, da retten til erstatning er fraskrevet, der ellers ville tilkomme ham dækning efter de almindelige erstatningsregler.

Det følger dog af Alm. Bet § 5, stk. 3, at hvis forsikringsselskabet på forhånd har godkendt ansvarsfraskrivelsesklausulerne i salgs- og leveringsbetingelserne, og disse tilsagn ikke rækker ud over det

⁹⁰ Andersen John, U.1998B.299, s. 4

⁹¹ Dahl Børge, 1987, s. 71

⁹² Der henvises til bilag 1

sædvanlige, vil disse være dækket af forsikringsselskabet.⁹³ Det er dog forudsætning at forsikringsselskabet har godkendt klausulerne i salgs- og leveringsbetingelserne, hvis komponentvirksomheden alligevel bliver dømt til at betale, før forsikringsdækning opnås.

I den forbindelse nævnes dom FED2007.11, Dana Lim, hvor sikrede havde solgt et parti fugemasse til en kunde til anvendelse ved produktion af badekabiner. Fugemassen hærdede ikke, som den skulle, og sikrede anerkendte ansvaret herfor og betalte udgifter for udbedringen. Sikrede anmeldte sit krav til forsikringsselskabet, som havde tegnet kombineret erhvervs- og produktansvarsforsikring med standardmæssig IK-dækning. Forsikringsselskabet afviste dækning grundet sikrede i sine salgs- og leveringsbetingelser havde begrænset sit mangelsansvar til omlevering af fugemassen. Landsretten fandt, at der var tale om et ingrediensstilfælde, idet fugemassen var en uadskillelig del af badekabinerne, hvorfor erstatningskravet skulle bedømmes efter mangelsansvaret. Sondringen havde ingen betydning for forsikringsdækningen, som ville dække begge dele. Sondringen havde alene betydning for, hvorledes sikredes salgs- og leveringsbetingelser skulle vurderes. Eftersom sikrede havde begrænset sit mangelsansvar til omlevering, var der intet erstatningsansvar og derfor ingen forsikringsdækning.

Afgørelsen illustrerer, at komponentvirksomheden ikke opnår dækning for mangelsansvaret, i tilfælde af han ikke iagttager sin tabsbegrænsningspligt over for færdigvareproducenten. Da der er tale om et omleveringsansvar, ifalder komponentvirksomheden intet erstatningsansvar, hvilket er en forudsætning før forsikringsdækning kan opnås. Samlet set må det konstateres, at komponentvirksomheden dækning efter de almindelige RUP-regler bortfalder som følge af kontraktansvaret.

2.5 Nuværende retsstilling

På baggrund af ovenstående analyse, vil indeværende afsnit udlede ingrediens- og komponentretsstillingen. Nyere og ældre domspraksisser analyseres og sammenholdes i forhold til at vurdere, hvorvidt selvbeskadigelsestilfælde bedømmes som et mangelsansvar eller produktansvar.

2.5.1 Medierørs-dommen U.1999.255H

Medierørs-dommen omhandlede en tysk virksomhed, der producerede og solgte et parti stålrør til en dansk virksomhed, der videresolgte rørene til en dansk kommune. Kommunen monterede medierørene i fjernvarmeledning, som var beklædt med isolering og forsynet med et ydre kapperør. Efter ledningsstrækningen var taget i brug, konstaterede kommunen en utæthed i en svejsning i et af medierørene, hvorefter fjernvarmeledning blev udskiftet. Kommunen (sagsøger) anlagde herefter sag mod den danske virksomhed (sagsøgte), der adciterede den tyske producent.

⁹³ Dahl Børge, 1987, s. 75

Spørgsmålet angik om erstatningskravet skulle rubriceres som et produktansvar eller mangelsansvar. Ved vurderingen heraf indgår dels sondringen mellem ingredienser og komponenter, og spørgsmålet om medierøret har forvoldt skade på noget andet end den selv, der er en nødvendig betingelse for at udgøre en produktansvarspådragende skade. Landsretten fandt, at medierøret var defekt, da utætheden skyldtes en fejl under produktionen i forbindelse med den anvendte svejsemetode. Medierøret var således behæftet med fabrikationsfejl ved leveringen fra adciterede.

Landsretten lagde det faktum til grund, at medierøret var en adskillelig bestanddel af den monterede rørledning, der kunne udtages af rørledningen efter endelig montering. Skaden på medierørets omgivelser var derfor omfattet af produktansvaret, da der forelå en komponentskade. Landsretten tilkendte erstatning til sagsøger efter RUP-reglerne for skaden på medierørets omgivelser, på det grundlag at sagsøgte og adciterede var erstatningsansvarlig i samme omfang.

Sagen blev anket til Højesteret, som fastholde, at utætheden i medierøret skyldtes en forkert svejsning under produktionen, og tilkendte den danske virksomhed erstatningsansvarlig efter RUP-reglerne. Højesteret udtalte at den danske virksomhed burde have foretaget en anderledes og mere omfattende kvalitetskontrol af medierørene, da det ikke var muligt at opdage fejlene ved en lettere undersøgelse. Den danske virksomhed hæftede således for adciterede ansvar for fabrikationsfejl, og mistede sin regresret, grundet adciterede ikke blev underrettet om forløbet.

Såvel Landsretten som Højesteret, kom frem til at der forelå en komponentskade. Udfaldet synes at være betinget af, at kommunen købte medierøret med det formål at montere det i en rørledning efter erhvervelse. Dommen synes således at komme frem til det som er udledt i ovenstående analyse, hvor efterfølgende monterede komponenter behandles som et produktansvarskrav. Dette understøttes også af justitsministeriets bemærkninger til PAL § 2 stk. 2.⁹⁴

2.5.2 Masnedø-dommen U.2010.1360H

Masnedø-dommen omhandlede et svensk moderselskab, Wärtsilä Sweden, der producerede et kraftvarmeværk med to gasmotorer, som datterselskabet Wärtsilä Danmark havde solgt til et dansk gartneri Masnedø. Kort efter leveringen havarede den ene af gasmotorerne i kraftvarmeværket som følge af et brud på motorens plejlestang. Stålelementet, der indgik i plejlestangen, havde Wärtsilä Sweden fået leveret fra en tysk producent. Grundet haveriet led Masnedø et driftstab, da motoren var ude af drift, og ikke tilførte den fornødne CO₂ til gartneriets tomatplanter. Masnedø anlagde herefter sag mod Wärtsilä Danmark og Wärtsilä Sweden og krævede erstatning for det lidte driftstab.

⁹⁴ Lovforslag nr. 265 optrykt i Folketingstidende 1985-86, Tillæg A, Bind I, spalte 633-692

Spørgsmålet angik om plejlstangen var en ingrediens eller komponent i motoren. Østre Landsret fandt, at plejlstangen var udgået fra gevindet, hvor boltene i plejlstangen var sprunget, som resulterede i motorens havari. Bruddets opståen var ikke en følge af den tyske producents leverede stålelement, men skyldtes Wärtsilä Sweden fremstillede gevind, som var af dårlig kvalitet. Østre Landsret lagde det faktum til grund, at plejlstangen var defekt, som følge af fremstillingen og manglende kontrol heraf. Wärtsilä Sweden var derfor erstatningsansvarlig for driftsabet, og det var uden betydning, om de havde produceret ikke blot plejlstangen men hele motoren.

I forhold til Wärtsilä Danmark henviste landsretten til NLM94, som var en del af kontrakten mellem gartneriet og Wärtsilä Danmark. Denne indeholdt en fraskrivelse af ansvaret for indirekte tab, herunder driftstab som følge af mangler ved det solgte produkt samt en total ansvarsfraskrivelse af produktansvarsskader. Disse ansvarsfraskrivelser kunne dog ikke gøres gældende, såfremt Wärtsilä Danmark havde udvist grov uagtsomhed, hvilket ikke blev lagt til grund, hvorfor Wärtsilä Danmark blev frifundet.

Østre Landsrets begrundelse for at dømme Wärtsilä Sweden synes interessant. For det første er det bemærkelsesværdigt, at præmisserne ikke anvender ordet produktansvar, men blot opregner de grundlæggende betingelser for at statuere produktansvar i forbindelse med tingskade.⁹⁵ Østre Landsret anførte at skaden var indtruffet, som følge af at plejlstangen var defekt og derfor voldte fysisk skade på motoren, hvilket resulterede i et driftstab. Deres ræsonnement synes således ikke at tage stilling til ingrediens- og komponentproblematikken, herunder om der er sket skade på noget andet end produktet selv.⁹⁶ Det må således antages, at der var tale om produktansvar, da plejlstangen var en defekt komponent i motoren, men dette fremgår ikke udtrykkeligt af dommens præmisser.

Sagen blev anket til Højesteret, som fastholdte at bruddet på plejlstangen skyldtes gevindet i stangen var defekt. Defekten var forårsaget under Wärtsilä Sweden produktion af gevindet og plejlstangen i gasmotoren. På trods af at plejlstangen var en adskillig del af motoren, fandt Højesteret at motoren med den indføjede plejlstang, var solgt som et produkt som enhed til Masnedø. På det grundlag forelå der selvbeskadigelse som var omfattet af de køberetlige mangelsregler, da tomatplanterne ikke havde påført sig nogen fysisk skade. Masnedø kunne derfor ikke påberåbe sig af RUP-reglerne for erhvervstingskade, der udelukker skade på selve det defekte produkt. Højesteret anerkendte ikke, at Masnedø kunne gøre sit mangelskrav gældende direkte over for Wärtsilä Sweden uden for kontrakt. Dette begrundes med, at Wärtsilä Sweden culpøse handling ved produktionsfejl af plejlstangen, ikke opfyldte betingelserne for retsbrudstilfælde. Hertil anførte Højesteret at direkte krav kun er blevet anerkendt inden for særlige retsområder, men aldrig for driftstab.

⁹⁵ Dirksen Jacob, U.2013B.417, s. 5

⁹⁶ Dirksen Jacob, U.2013B.417, s. 5

Wärtsilä Sweden blev frifundet grundet garantiperioden for mangler var overskredet. Dette gjaldt ligeledes for Wärtsilä Danmark, der havde levet op til kontraktansvaret over for Masnedø og sørget for vederlagsfri reparation af motoren.

Højesterets afgørelse bidrager til at belyse problemformuleringen i afhandlingen, og synes at være i overensstemmelse med justitsministeriets bemærkninger til PAL § 2 stk. 2. Det fremgår heraf, at komponentskade udelukkes, når den oprindelige indføjede komponent er en del af det produkt, der er blevet solgt som en enhed til slutbrugeren.⁹⁷ Dette skal betragtes som selvbeskadigelse, der behandles efter de køberetslige mangelsregler. Dommens udfald synes ligeledes at være i konsensus med afgørelsen i SH2009.H-57-04, Opel-dommen, hvor der forelå selvbeskadigelse, da bilerne med de oprindelige tandremme, var solgt som et produkt som enhed til slutbrugerne.

2.5.3 Lauritzen-dommen U.2018.98H

Lauritzen-dommen omhandlede et rederi, Lauritzen, der havde indgået en aftale med et koreansk skibsværft om levering af 10 nybyggede gasskibe. Syv af skibene indeholdt alle skibsmotorer, der var udstyret med det elektroniske styrede Alpha Lube-cylindersmøresystem. MAN Diesel & Turbo, MAN, havde produceret og leveret skibsmotorerne til skibsværftet, der herefter havde indbygget motorerne i skibene og videresolgt dem til Lauritzen. Det blev konstateret, at skibenes motorer havde været udsat for et usædvanligt og ekstraordinært slid, hvilket resulterede i, at visse motordele skulle udskiftes tidligere end forventet. Lauritzen måtte i den forbindelse afholde reparationsudgifter og led et tidstab.

Spørgsmålet angik, om Lauritzen kunne påberåbe sig RUP-reglerne og dermed rette et direkte krav over for MAN uden for kontrakt, eller om erstatningskravet havde karakter af et køberetligt mangelskrav, som alene kunne opretholdes over for Lauritzens direkte kontraktpart, altså skibsværftet.

Sø- og Handelsretten fandt, at Alpha Lube-systemet var et elektronisk cylindersmøresystem, der havde forårsaget slid på motorernes cylinderdele. Smøresystemet havde netop til formål at optimere cylinderens funktion for at undgå slid. MAN havde i særskilte kampagner markedsført Alpha Lube-systemet til mindre skibsmotorer, der ville give store oliebesparelser samt forbedre smøringen af cylindrene. Sø- og Handelsretten udtalte, at smøresystemet var markedsført som et selvstændigt produkt, hvorfor PAL § 5, stk. 1, 1 pkt. blev analogt anvendt. MAN havde i deres markedsføring afgivet urigtige oplysninger om smøresystemets egenskaber, da det endnu ikke var færdigudviklet, på tidspunktet hvor smøresystemet blev installeret i Lauritzens syv mindre skibe. På den baggrund fandt Sø- og Handelsretten at smøresystemet var defekt.

⁹⁷ Lovforslag nr. 265 optrykt i Folketingstidende 1985-86, Tillæg A, Bind I, spalte 633-692

Det blev hertil lagt til grund, at der forelå et komponenttilfælde, som følge af at smøresystemet var en adskillig bestanddel af skibsmotorerne, og havde forårsaget skade på noget andet end sig selv. Sø- og Handelsretten tilføjede, at MAN havde udvist ansvarspådragende adfærd, ved at anbefale Lauritzen at anvende smøresystemet, der på det pågældende tidspunkt ikke var færdigudviklet. MAN blev fundet erstatningsansvarlig efter RUP-reglerne for tabet af slidskaderne på skibsmotorerne.

Sagen blev anket til Højesteret der inddrog udtalelsen i U.2010.1360H om, at vurderingen af om der foreligger en produktskade, beror på, om det defekte produkt er en del af det samlede produkt, som blev solgt som en enhed. Det blev netop lagt til grund i ovennævnte dom, at der forelå selvbeskadigelse. Højesteret udtalte dermed, at smøresystemet var en del af skibet, som værftet havde solgt som en enhed til Lauritzen, hvorfor der ikke forelå en produktskade. Skaderne på skibsmotorerne skulle derfor behandles som mangelskrav, og da garantiperioden for mangler var udløbet, kunne Lauritzen ikke gøre mangelsindsigelser gældende over for værftet. Højesteret tilføjede at MAN ikke havde udvist forhold der kunne anerkende principperne om retsbrudstilfælde for direkte krav, hvormed MAN blev frifundet.

Dommen synes at komme frem til samme udfald som i Masnedø-dommen, og bidrager således til forståelsen af, at der foreligger selvbeskadigelse, når det oprindelige komponent indgår som en del af det samlede produkt, der bliver solgt som en enhed til slutbrugeren.

2.5.4 NCC-dommen FED.2018.20

Den nyeste dom inden for området er NCC-dommen, der omhandler forbrugertingsskader, men dommen synes alligevel relevant at behandle i forhold til principperne om selvbeskadigelse. Sagen omhandlede en vandskade som følge af påfyldning af vand på et varmeanlæg. Det blev efterfølgende konstateret, at varmeanlægget ikke var installeret håndværksmæssigt korrekt, hvorfor forsikringsselskabet LB forsikring (sagsøger) anlagde sag mod Bülow nu NCC (sagsøgte).

Spørgsmålet angik, hvorvidt en vandskade på fast ejendom var omfattet af selvbeskadigelseslæren, eller om skaderne var omfattet af produktansvarslovens regler. Byretten udtalte at der ikke forelå selvbeskadigelse, da varmeanlægget var et løsøreprodukt, der var installeret som en bestanddel i fast ejendom jf. PAL § 3. Der blev henvist til parternes købsaftale og entreprisekontrakten, hvoraf det fremgik, at installation af varmeanlægget indgik som en del af den samlede entrepriseaftale om opførelse af et typehus. Byretten tilføjede at det opførte typehus ikke var omfattet af produktdefinitionen efter PAL § 3, og derfor var det uden betydning, at varmeanlægget var en del af huset, der blev solgt som en enhed til køber. Byretten fandt således at varmeanlægget havde forvoldt skade på noget andet end den selv, hvormed PAL § 2, stk. 2, sidste pkt. ikke fandt anvendelse, og erstatningskravet skulle bedømmes efter bestemmelserne i PAL.

Det blev anført, at vandskaden på ejendommen opstod som følge af, at slangen i varmeanlægget ikke var monteret håndværksmæssigt korrekt til de to kuglehaner, og at slangen var af dårlig kvalitet. I den forbindelse var varmeanlægget defekt jf. PAL § 5. Byretten fandt sagsøgte erstatningsansvarlig på objektivet grundlag jf. PAL § 6, stk. 1, hvormed der tilkendtes erstatning til sagsøger for tingskader.

Sagen blev anket til Østre Landsret, der fastholdte at produktskader forårsaget af en fast ejendom ikke er omfattet af PAL, men skader, som skyldes byggematerialer og bygningsdele mv., der indgår som en bestanddel i en fast ejendom, er omfattet af reglerne om objektivet ansvar for produktskader jf. PAL § 3. Varmeanlægget måtte anses som et løseprodukt, der indgik som en bestanddel i det typeopførte hus, og derfor var der ikke tale om skade på selve det leverede produkt. Det forhold, at varmeanlægget var leveret som en del af huset i henhold til entreprisekontrakten, kunne ikke ændres herved. Østre Landsret konkluderede, at der ikke forelå selvbeskadigelse, og at sagsøgte var objektivet ansvarlig for skader forårsaget af det defekte varmeanlæg jf. PAL § 6, stk. 1.

NCC ansøgte om apellatilladelse til Højesteret, men blev afvist af tredjeinstansbevilling fra Procesbevillingsnævnet. Afvisningen af tredjeinstansbevilling fra Procesbevillingsnævnet har i sig selv ingen præjudikatværdi, bl.a. fordi Procesbevillingsnævnets afgørelser ikke er begrundet, og at man ikke har indsigt i, hvilke synspunkter der blev fremsat i ansøgningen om tredjeinstansbevilling. Udfaldet af Østre Landsrets dom i NCC-dommen synes dog overraskende, idet Højesterets afgørelser i Masnedø-dommen og Lauritzen-dommen begge indeholder ganske klare præmisser om selvbeskadigelsestilfælde, herunder sondringen mellem mangelsansvar og produktansvar. Som anført i Lauritzen-dommen var det afgørende, om der var sket skade på andet end det skib, Lauritzen havde købt, hvilket der ikke var. Det er umiddelbart vanskeligt at forestille sig, at Højesteret skulle komme frem til samme udfald, for så vidt angår et hus, der tillige er købt som en enhed med tilhørende varmeanlæg. Tiden må vise, om NCC-dommen er en enlig svale, og om problemstillingen kommer til prøvelse i Højesteret, men på det foreliggende grundlag synes skaderne på huset at måtte kvalificeres som et mangelsansvar, da huset med det tilhørende varmeanlæg blev solgt som en enhed, og der var således ikke sket skade på andet end huset selv.

2.5.5 Sammenfatning

Sammenholdes ovenfor gennemgået retspraksis findes nuværende ingrediens- og komponentretsstilling at skulle kvalificeres som selvbeskadigelse, der er omfattet af de køberetlige mangelsbestemmelser. Højesterets afgørelser i U.2010.1360H og U.2018.98H, indeholder begge klare præmisser om, at vurderingen foretages ud fra skadelidtes synsvinkel. Der foreligger selvbeskadigelse, når det oprindelige komponent indgår i det samlede produkt, der er solgt som en enhed til slutbrugeren, da der ikke er sket skade på andet end det produkt, slutbrugeren har erhvervet fra sin medkontrahent. Udfaldet af U.2010.1360H og U.2018.98H findes at være i overensstemmelse med afgørelsen i dommen SH2009.H-57-04. Det findes endvidere ikke tilladt, at

slutbrugeren kan gøre et direkte mangelskrav gældende uden for kontrakt efter principperne om retsbrudstilfælde.

Østre Landsret afgørelse i FED.2018.20, synes derfor at stride imod principperne om selvbeskadigelse, men det skal dog bemærkes, at udfaldet var betinget af, at der var tale om et hus som ikke er omfattet af PAL.

På baggrund af domspraksis må det lægges til grund, at når komponentvirksomheden har leveret en komponent til færdigvareproducenten, som indfører komponenten i slutproduktet, der videresælges, hvorefter komponenten volder skade på slutproduktet, foreligger der selvbeskadigelse.

Færdigvareproducenten hæfter dermed for komponentvirksomheden ansvarspådragende fejl, da slutbrugeren alene kan gøre sit mangelskrav gældende over for færdigvareproducenten. I tilfælde af, at færdigvareproducenten udbetaler erstatning for mangler til skadelidte, kan han gøre regres over for komponentvirksomheden. I så fald ændres retsstillingen, da sontringen nu foretages ud fra færdigvareproducentens synsvinklen, der indtræder som skadelidte. Det medfører, at færdigvareproducenten har erhvervet en komponent, som har forvoldt skade på noget andet end sig selv, hvormed mangelskravet konverteres til et produktansvarskrav. Komponentvirksomheden kan således blive mødt med et regreskrav for produktansvar.

Det skal afslutningsvist anføres, at der kun kan være tale om komponentskader omfattet af produktansvaret, ved efterfølgende monterede komponenter. En sådan skade er derfor ikke selvbeskadigelse, men skal behandles som produktansvarskrav. Det gælder både, når den oprindelige komponent udskiftes undervejs i omsætningskæden, eller når komponenten udskiftes efter erhvervelse. Disse forhold understøttes af ovennævnte domme U.1999.255H, U2008.982H og SH2009.H-57-04.

2.6 Juridisk konklusion

Den juridiske analyse viser, at sontringen mellem mangelsansvar og produktansvar udspringer af, om der er tale om ingredienser eller komponenter, i de tilfælde, hvor det skadevoldende produkt forvolder skade på slutproduktet. Sontringen skal foretages ud fra, om det er teknisk og økonomisk muligt, at adskille det skadevoldende produkt fra slutproduktet. Der foreligger ingrediensstilfælde, når produktet er en uadskillelig del af det endelige produkt, hvilket bedømmes efter de køberetlige regler. Omvendt kan komponenttilfælde danne grundlag for produktansvar, når produktet er en adskillig bestanddel af slutproduktet.

For at statuere produktansvar efter RUP, er det en betingelse at produktet er defekt, og det som følge heraf forvolder skade på noget andet. RUP undtager således skade på selve det defekte produkt, det såkaldte selvbeskadigelse. Der er ikke nødvendigvis tale om produktansvar, blot fordi der foreligger et

komponenttilfælde. Heroverfor skal der tages højde for, hvornår i omsætningskæden komponenten indsættes i slutproduktet, og om produktet er solgt som et produkt som enhed. Højesterets afgørelser indeholder ganske klare præmisser om selvbeskadigelsestilfælde herunder sondringen mellem mangelsansvar og produktansvar. Sondringen skal foretages ud fra skadelidtes synsvinkel, hvis der ikke er sket skade på andet end det produkt, som skadelidte har købt fra sin medkontrahent, har skadelidte et mangelskrav. På den baggrund kan det konstateres, at nuværende ingrediens- og komponentretsstilling skal kvalificeres som et mangelsansvar.

Ingrediens- og komponentretsstillingen belyses med bileksemplet anført i kapitel 1.⁹⁸ Sælger komponentvirksomheden en motor til færdigvareproducenten, som indsættes i bilen og videresælges til slutbrugeren, hvorefter motoren forvolder skade på bilen, foreligger der selvbeskadigelse. Trods motoren er en adskillelig del af bilen, er motoren i bilen solgt som et produkt som enhed, og der er ikke sket skade på andet end bilen, som skadelidte har erhvervet fra færdigvareproducenten. Skadelidte kan derfor alene gøre sit mangelskrav gældende over for færdigvareproducenten. Færdigvareproducenten hæfter således for komponentvirksomhedens ansvarspådragende fejl.

Sondringen mellem mangelsansvar og produktansvar findes desuden, at have betydning for komponentvirksomhedens produktansvarsforsikring, som undlader dækning for skade eller tab, som skyldes ingrediens- eller komponenttilfælde. Produktansvarsforsikringen dækker kun skader forårsaget af komponentvirksomhedens produkter nævnt i policen, efter de er bragt i omsætning. Sondringen tillægges dog ingen betydning for ingrediens- og komponentdækningen, som dækker begge dele. Der er tale om en begrænset formuetabsdækning, som alene dækker de direkte udgifter forbundet med produktets forandring. Ingrediens- og komponentdækningen undlader dermed dækning for omkostninger til omlevering, hjemkaldelse, opsporing, undersøgelse og transport af komponenten. Indirekte tab såsom driftstab, tidstab, avancetab og lignende er aldrig dækket af produktansvarsforsikringen herunder ingrediens- og komponentdækningen.

Sondringen har tillige indflydelse på, hvordan komponentvirksomhedens salgs- og leveringsbetingelser skal vurderes, eftersom regulering af produktansvaret og mangelsansvaret er forskellige. Da komponentvirksomheden har foretaget en total ansvarsfraskrivelse af produktansvaret, og begrænset sit mangelsansvar til værdien af eget produkt, medfører dette at forsikringsdækning frafalder. Komponentvirksomheden har dermed fraskrevet sig retten til erstatning, som ellers ville tilkomme ham dækning efter de almindelige erstatningsregler. Har forsikringsselskabet udtrykkeligt godkendt ansvarsfraskrivelsesklausulerne, vil dækning opnås, i tilfælde af at komponentvirksomheden alligevel bliver dømt til at betale.

⁹⁸ Der henvises til afsnit 1.3

Kapitel 3 – Økonomisk analyse

3.1 Indledning

Kapitlet tager afsæt i den juridiske konklusion. Det blev konkluderet, at nuværende ingrediens- og komponentretsstilling kvalificeres som et mangelsansvar, hvilket medfører, at færdigvareproducenten hæfter for komponentvirksomheden ansvarspådragende fejl, da slutbrugeren alene kan gøre sit mangelskrav gældende over for færdigvareproducenten. I den økonomiske analyse er fokus, når komponentvirksomheden handler med færdigvareproducenten. Det lægges derfor til grund, at færdigvareproducenten har udbetalt erstatning for mangler til skadelidte, hvor færdigvareproducenten gør regres over for komponentvirksomheden. Således konverteres det køberetlige mangelskrav til et produktansvarskrav, da situationen foretages ud fra færdigvareproducentens synsvinkel, som har erhvervet en komponent, der har forvoldt skade på noget andet end sig selv. Nedenfor vil der blive udledt, hvorledes komponentvirksomheden har incitament til at producere sikre produkter med hensyn til ansvarsreguleringen i salgs- og leveringsbetingelserne og forsikringsdækning.

3.2 De retsøkonomiske vurderingskriterier

Indledningsvis redegøres for en række begreber, som anvendes indenfor retsøkonomien. Begreberne synes fornødent at belyse, eftersom Polinsky og Shavell anvender disse i deres argumentationer i artiklen ”The Uneasy Case For Product Liability”.

3.2.1 Incitamenter

Begrebet *incitament* spiller en central rolle inden for retsøkonomien, da disse påvirker virksomhedernes adfærd på markedet. Formålet med indførelse af retsregler er at give virksomheder incitament til at agere agtpågivende. Det antages, at virksomhederne tilpasser retsreglerne på en rationel måde, som pålægger dem fordele og ulemper, som set ud fra et retsøkonomisk perspektiv, er indtægter og omkostninger.⁹⁹ Effekten heraf beskues ud fra antagelsen om, at en virksomhed tilpasser sig rationelt og tilstræber at opnå det bedst mulige resultat. Frygten for at pådrage sig erstatningsansvar motiverer således virksomheder til større forsigtighed. Dermed tilsigter erstatningsansvaret at skabe en præventiv effekt og en tryghedsskabende funktion. Polinsky og Shavell fremhæver dog, at der er adskillige andre faktorer, som påvirker erstatningsreglernes præventive effekt, hvilket gennemgås nedenfor når artiklen analyseres.

3.2.2 Risikoallokering

Risikoallokering er ligeledes et centralt vurderingskriterium inden for retsøkonomien, hvorved en virksomhed kan vælge at bære risikoen selv eller allokere risiciene gennem et forsikringselskab og/eller

⁹⁹ Eide og Stavang, 2016, s. 28

kontrakter. Efter RUP er ansvarsgrundlaget et skærpet culpaansvar baseret på en uagtsomhedsbedømmelse. Teoretisk set er der ikke incitament til at tegne forsikring under culpapreglen, da en virksomhed vil handle agtpågivende og derfor ingen risiko løber.¹⁰⁰ I praksis er der dog stadig stor risiko for, at en virksomhed kan blive mødt med et stort produktansvarskrav, som i sidste ende kan afgøre overlevelse på markedet. De fleste virksomheder vælger derfor at tegne en produktansvarsforsikring for at minimere deres produktansvarsrisiko. Virksomheder vælger at forsikre sig, når forsikringspræmien er mindre end risikopræmien, der herved dækker over virksomhedens sikkerhedsækvivalent.¹⁰¹ Et forsikringselskab opfattes som risikoneutralt, når der er mange kunder, og de vil tilbyde forsikring til en forsikringspræmie, som ligger højere end forsikringens administrationsomkostninger.¹⁰² Er forsikringstagerens risikopræmie højere end forsikringselskabets administrationsomkostninger, indgås dermed en forsikringsaftale.¹⁰³

En virksomhed har i overensstemmelse med det almindelige princip om aftalefrihed mulighed for at allokere forskellige typer af risici gennem klausuler, som oftest vil fremgå af kontrakten. En ansvarsfraskrivelsesklausul er en afvigelse fra de almindelige erstatningsregler, hvor skadelidtes mulighed for at få erstatning for det fulde tab begrænses. Ved kontraktregulering har parterne ofte til hensigt at optimere deres egen nytte. Parterne vil dog ved fælles optimering opnå en samlet større fortjeneste, end hvis de alene optimerer egen nytte. En kontrakt bør derfor indeholde en klar risikoallokering, hvor parterne bør have for øje, hvem der er nærmest til at bære risikoen, og hvilke risici der ønskes forsikret, så den passende dækning opnås.

3.2.3 Retsøkonomisk efficiens

Foruden transaktionsomkostninger forbundet med virksomhedernes beslutninger medfører erstatningsreglerne også pålæggelse af retsomkostninger, når produktansvarssager kommer for domstolene. Polinsky og Shavell omtaler, at retsomkostninger afspejles i forhøjede produktpriser. De forventede omkostninger til erstatningsudbetaling tillægges produktpriserne, hvor priserne stiger, hvilket medfører, at den retsøkonomiske teori påvirkes, som forudsætter, at samfundets ressourcer anvendes efficient.¹⁰⁴ Det såkaldte efficienskriterium er en opvejning af, hvorledes en given handling, aftale eller regulering øger eller reducerer samfundets samlede velfærd. En optimal samfundsmæssig velfærd opnås, når ressourcerne bliver allokeret derhen, hvor de tillægges størst værdi.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Lando Henrik, 2009, s. 4

¹⁰¹ Eide og Stavang, 2016, s. 121

¹⁰² Eide og Stavang, 2016, s. 121

¹⁰³ Eide og Stavang, 2016, s. 121

¹⁰⁴ Raaschou-Nielsen og Foss, 1997, s. 13

¹⁰⁵ Riis Thomas, 1999, s. 1155

Inden for retsøkonomien opereres der med to efficienskriterier, nemlig Pareto-kriteriet og Kaldor-Hicks-kriteriet. Pareto-kriteriet betegner, at en allokering er efficient, når det ved en omfordeling ikke er muligt at øge en agents nytte uden samtidig at reducere nytten for en anden, også betegnet som Pareto-optimal.¹⁰⁶ Der sker en Pareto-forbedring, når agenter bliver stillet bedre uden andre herved bliver stillet dårligere. Problemet med Pareto-forbedring er, at det er urealistisk i praksis, at forestille sig en ændring som ikke vil stille nogen dårligere.¹⁰⁷ Det betyder i praksis, at stort set alle tilstande er optimale efter Pareto-kriteriet, idet den Pareto-optimale tilstand eksisterer i de situationer, hvor det ikke er muligt at foretage Pareto-forbedringer.

Det andet efficienskriterium er Kaldor-Hicks-kriteriet, hvor en allokering er efficient, hvis de agenter, som stilles bedre ved ændringen, er i stand til at kompensere for de agenter, som stilles dårligere. Det betyder, at gevinsten, som agenterne opnår ved en omfordeling, er større end det tab for de agenter, som stilles dårligere, hvorved der sker en Kaldor-Hicks-forbedring. Vinderne behøver ikke at kompensere taberne, før der foreligger Kaldor-Hicks-forbedring, de skal blot være i stand til det.¹⁰⁸ Hvis vinderne rent faktisk kompenserede taberne, ville der være tale om en Pareto-forbedring.¹⁰⁹ Problemet med Kaldor-Hicks-forbedring i praksis er, at en gruppe som udgangspunkt stilles dårligere, hvilket kan medføre, at man i visse tilfælde tager fra de fattige og giver til de rige. På trods af dette er Kaldor-Hicks-kriteriet i praksis mere operationelt sammenholdt med Pareto-kriteriet.

Ved ansvarsfraskrivelse opnår køber ikke sit fulde tab erstattet, dermed stilles køber ringere, end hvis aftalen blev opfyldt, hvorfor ansvarsfraskrivelse ikke altid er i købers bedste interesse.¹¹⁰ Parterne kan opnå en Kaldor-Hicks efficiens tilstand gennem kontraktregulering, ved at allokere risikoen således, at sælger reelt har adgang til at kompensere køber for at påtage sig risikoen for den pågældende transaktion. Det handler om, hvorledes parterne allokere kroner og øre mellem sig i kontrakten.

3.4 Introduktion til Polinsky og Shavells artikel om produktansvar

I indeværende afsnit behandles Polinsky og Shavells argumenter og konklusioner i artiklen ”The Uneasy Case For Product Liability”. Det er væsentligt at bemærke, at amerikanernes argumenter omfatter produktansvarsregler for forbrugertingskade og personskaade, hvor producenten i DK er underlagt et objektivt ansvar over for forbrugere. Da afhandlingen tager afsæt i erhvervstingskader, hvor

¹⁰⁶ Riis Thomas, 1999, s. 1155

¹⁰⁷ Riis Thomas, 1999, s. 1155

¹⁰⁸ Riis Thomas, 1999, s. 1156

¹⁰⁹ Riis Thomas, 1999, s. 1156

¹¹⁰ Eide og Stavang, 2016, s. 166

ansvarsgrundlaget er et skærpet culpaansvar, undersøges det, hvorledes der kan drages paralleller blandt de to ansvarsnormer.

I artiklen diskuterer Polinsky og Shavell, hvorvidt produktansvarsreglerne fremmer virksomhedernes incitament til at producere sikrere produkter. Her argumenteres der for, at det ikke blot er produktansvarsreglerne, som fremmer produktsikkerheden. Andre faktorer, såsom de generelle markeds kræfter og anden regulering, har ligeledes indvirkning, da producentens salg afhænger af deres omdømmeeffekt på markedet.¹¹¹ Polinsky og Shavell påpeger, at denne antagelse kun er holdbar inden for bredt solgte produkter, eksempelvis biler og medicin. Der ræsonneres desuden omkring, hvorvidt produktansvarsreglerne har indvirkning på produktets prissignalering, der kan afhjælpe forbrugerne til ikke at fejlbedømme produktets risici.¹¹²

I forbindelse med produktansvarsreglernes kompensatoriske effekt over for forbrugerne, anfører Polinsky og Shavell, at risikoen hermed ofte vil være dækket af forbrugernes forsikring, hvorfor forbrugerne ofte vil blive fuldt kompenseret for tab, forårsagede af producenters defekte produkter, og produktansvarsreglerne har derfor ingen nytte. Alligevel er de ikke unødige, da forsikringsselskaber kan gøre brug af regres over for en eventuel skadevolder.¹¹³

Afslutningsvis fremføres det i artiklen, at omkostningerne ved produktansvarsreglerne overstiger effektens nytte, da der for hver dollar skadelidte får udbetalt i erstatning, afholdes mere end en dollar til retsomkostninger.¹¹⁴ Her reduceres produktansvarsreglernes præventive effekt, når markeds kræfter og anden regulering er stærke, fordi produktansvarsreglerne er forbundet med store retsomkostninger.

3.5 Parallelisering af argumentation fra Polinsky og Shavell

3.5.1 De generelle markeds kræfter (incitamentsbetragtning)

Et af de centrale argumenter for produktansvarsreglernes effekt er, at de giver producenterne incitament til at forbedre deres produktsikkerhed. Da producenter er underlagt et objektivt ansvar over for forbrugere for person- og forbrugertingskader, vil producenten have incitament til at fremme produktsikkerheden. Polinsky og Shavell anfører dog, at de generelle markeds kræfter samt produktets sikkerhedsforskrifter alene påvirker virksomhedernes incitament til at producere sikre produkter, hvor produktansvarsreglerne ingen effekt har.

¹¹¹ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1443

¹¹² Polinsky og Shavell, 2010, s. 1459

¹¹³ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1462

¹¹⁴ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1469

De generelle markeds kræfter har stor effekt på producentens produktudvikling.¹¹⁵ Når produkter sælges i større mængder, som oftest benyttes af forbrugere, vil information om produktet være så tilgængeligt, at forbrugerne får indsigt i, hvor sikkert produktet er. Er producentens produkt kendt som usikkert på markedet, vil salget falde som følge heraf. Vi lever i en moderne tidsalder, hvor oplysninger om produktets risici nemt kan indsamles gennem de sociale medier. Desuden findes der anmeldelsessider, hvor der er fri adgang til at dele sine oplevelser og viden om produktet risici. Polinsky og Shavell angiver hertil et eksempel, hvor Audis bilsalg faldt med 69 % i 1980'erne, da der var problemer med bilernes acceleration. Et andet eksempel, som er fremsat i artiklen, er, at Tylenols markedsandel faldt fra 35 % til 5 % i 1982, efter 7 individer døde af producentens inficerede smertepiller.¹¹⁶ Omvendt er det også muligt at efterspørgslen på et produkt vil stige som følge af gunstige sikkerhedsoplysninger. Eksempelvis fik Volvo en præmie for sine biler, fordi de havde fungeret godt i en crashtest og havde inkluderet sikkerhedsfunktioner, som ikke var tilgængelige for andre producenter.¹¹⁷

Det må således lægges til grund, at når producenter lancerer en større mængde af produkter på markedet, og disse har fået dårlig omtale, vil deres salg falde, dermed har producenterne større incitament til at producere sikre produkter. Man bør dog have in mente, at markeds kræfternes indvirkning er størst, når der produceres en bred vifte af produkter, da informationsniveauet er højest for disse produkter. Markeds kræfternes indvirkning betinges således af, hvor meget information forbrugeren har om det pågældende produkts sikkerhed. Polinsky og Shavell anfører her, at producenter, som sælger produkter til et begrænset antal individer, ligeledes bør passe på at reducere produktsikkerheden, da dårlig omdømmeeffekt også kan forekomme for mindre virksomheder.

Det anføres på den baggrund at produktansvarsreglerne ingen nytte har, da de generelle markeds kræfter alene fremmer producentens incitament til at forbedre produktsikkerheden. Argumenterne om omdømmeeffekten synes at kunne paralleliseres til afhandlingens problemstilling, hvor komponentvirksomheden handler med færdigvareproducenten. Er komponentvirksomhedens produkter kendt som skadelige på markedet, påvirkes deres omdømmeeffekt i nedadgående retning. Dette bevirker at færdigvareproducenten ikke har incitament til at forsætte samarbejdet. Samtidig vil komponentvirksomheden ikke være attraktiv for andre samarbejdspartner inden for den pågældende branche. Tiltrækker de ingen kunder, vil det i sidste ende medføre, at de ikke kan overleve på markedet. Komponentvirksomheden vil således ikke have incitament til at misligholde kontrakten, hvad enten det angår produktansvaret såsom mangelsansvaret. Omdømmeeffekten afspejler komponentvirksomhedens troværdighed samt produktet og

¹¹⁵ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1443

¹¹⁶ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1444

¹¹⁷ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1444

serviceydelsens kvalitet, hvilket påvirker deres eksistens. Det må konstateres rent retsøkonomisk, at den økonomisk set optimale grad af påpasselighed, altså den som sikrer økonomisk efficiens, ikke altid udelukkende er styret af reglerne om ansvar.¹¹⁸

3.5.2 Anden regulering (incitamentsbetragtning)

Ud over markeds kræfter bidrager anden regulering til at forbedre producenternes produktsikkerhed.¹¹⁹

Anden regulering eksisterer indenfor bestemte typer af produkter med det formål at øge produktsikkerheden. Polinsky og Shavell fremhæver, at der i Amerika er yderligere sikkerhedsregulering inden for den amerikanske bilbranche, flybranche og medicinalbranche, for at sikre, at produktsikkerhedsproblemer formindskes. Amerika har desuden en forbrugerproduktsikkerhedskommission, CPCS, som søger at beskytte offentligheden mod urimelige risici for skader tilknyttet forbrugerprodukter.¹²⁰ Kommissionen har udviklet ensartede sikkerhedsstandarder for generelle forbrugerprodukter såsom husholdnings kemikalier, cigaretter og legetøj, der fremmer forbrugernes sikkerhed.

I Danmark har vi produktansvarsloven samt det retspraksisudviklede produktansvar. Herudover kontrollerer Sikkerhedsstyrelsen og andre myndigheder produktsikkerheden. I Danmark har vi også produktsikkerhedsloven, som implementerer produktsikkerhedsdirektivet i dansk ret og er den overordnede lov, som dækker alle forbrugerprodukter, såfremt der ikke er en særlov. Produktsikkerhedsloven finder dog kun anvendelse for forbrugerprodukter, hvorfor den ikke har relevans i forhold til afhandlingens problemstilling. Produktsikkerhedsloven vil således ikke bidrage til at skabe incitament for komponentvirksomheden til at forbedre produktsikkerheden.

Sikkerhedsstyrelsen overvåger farlige produkter på markedet, men har særligt fokus på forbrugerprodukter, da forbrugere ikke har tilstrækkeligt viden om produktets sikkerhed og let kan vildledes i form af forkerte oplysninger. Det er de erhvervsdrivendes ansvar at bringe sikre produkter i omsætning, og Sikkerhedsstyrelsen kan pålægge den erhvervsdrivende at tilbagekalde produktet fra deres kunder, såfremt produktet anses som farligt. Sikkerhedsstyrelsen har på deres hjemmeside angivet en liste over farlige produkter, hvormed listen især udgør produkter, som stilles over for forbrugere. Det er plausibelt, at asymmetrisk information om produktets sikkerhed er størst, når erhvervsdrivende sælger til forbrugere. Det må her antages, at når komponentvirksomheden handler med færdigvareproducenten, har begge parter størst viden om produktets funktion og sikkerhed, da de agerer som professionelle inden for deres erhverv i modsætning til forbrugerne. Dette understøttes tillige af, at producenter er underlagt et objektivi ansvar over for forbrugere, og at erhvervsdrivende er underlagt et skærpet culpaansvar.

¹¹⁸ Madsen-Palle, U.2018B.131, s. 5

¹¹⁹ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1450

¹²⁰ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1452

Der kan stilles spørgsmål ved, om mangelsansvaret kan kaldes for anden regulering end produktansvaret. Den juridiske analyse viser, at mangelsbegrebet og defektbegrebet er sammenfaldende, hvor en defekt oftest betragtes som en mangel. Der er således principielt tale om det samme, i og med komponentvirksomheden pålægges ansvar, når produktet ikke er som det skal være. Polinsky og Shavell angiver, at produktansvarsreglerne ingen nytte har, da anden regulering i form af offentlige forskrifter har størst effekt. Mangelsansvaret synes derfor ikke at kunne kaldes for anden regulering end produktansvaret. Det må konstateres, at anden regulering har størst effekt for forbrugerne i forhold til de erhvervsdrivende, da asymmetrisk information ikke forekommer i samme grad for erhvervskøb.

3.5.3 Produktansvarsreglernes risikoreduktion

Endnu et argument, som Polinsky og Shavell frembringer i artiklen, er usikkerheden om, hvorvidt produktansvarsreglerne reducerer risikoen for produktskader.¹²¹ Det fremhæves, at de generelle markeds kræfter samt øvrig regulering alene fremmer producenternes incitament til at producere sikrere produkter, og produktansvarsreglerne har derfor ingen effekt. Markeds kræfterne kan fremme produktsikkerheden, såfremt forbrugerne sætter pris på produktets værdi, eller hvis en tilsynsmyndighed påtrænger det. Eksempelvis nævnes stabilitetskontrollen i biler, hvis funktion er at reducere risikoen for biluheld. Forbrugerne vil formentlig ikke købe biler, der fremstår som usikre. Ligeledes vil tilsynsmyndigheden pålægge den erhvervsdrivende at tilbagekalde bilerne på markedet, såfremt stabilitetskontrollen ikke fungerer korrekt. Derfor inducerer produktansvarsreglerne ikke bilproducentens incitament til at vedtage stabilitetskontrol.¹²² Omvendt er der risiko for, at markeds kræfter og øvrig regulering ikke er til gunst for at reducere risikoen for produktskader, hvor produktansvarsreglerne alene har en effektiv virkning. Eksempelvis et skjold i en plæneklipper hvis funktion er, at forhindre sten i komme ind i maskinen. Forstår forbrugerne ikke skjoldets funktion i plæneklipperen, giver markeds kræfterne ikke virksomhederne incitament til at anvende skjoldet. Ligeledes vil en tilsynsmyndighed muligvis ikke kræve, at plæneklipperen er forsynet med et skjold af lignende årsager. Produktansvarsreglerne vil her give producenten incitament til at inkludere skjoldet i plæneklipperen, da producenten kan blive fundet ansvarlig for konstruktionsfejl. En anden grund til produktansvarsreglernes nytte er, at retssager om produktansvar, kan resultere i reklame om produktskader, og derved forbedre markeds kræfterne og stimulere reguleringen. Polinsky og Shavell mener derfor, at produktansvarsreglernes nytte er et empirisk spørgsmål.¹²³

I artiklen blev der inden for bil-, fly- og medicinalindustrien indsamlet data for, hvorvidt produktansvarsreglerne alene havde indvirkning på at forbedre produktsikkerheden. Statistikkerne viste, at produktansvarsreglerne ikke bidrog til en højere produktsikkerhed, da det var empirisk bevist, at

¹²¹ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1453

¹²² Polinsky og Shavell, 2010, s. 1454

¹²³ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1455

produktansvarsreglerne ikke resulterede i en forbedret produktsikkerhed inden for disse brancher, hvor markeds kræfter og anden regulering havde størst effekt.¹²⁴ Dermed konkluderede Polinsky og Shavell at produktansvarsreglerne ikke havde ekstra incitamentsvirkning på producenterne.¹²⁵ Konklusionen kan dog ikke drages inden for alle bredt solgte produkter, da markeds kræfter og øvrig regulering ikke kan have ligeså stor effekt, som det har inden for de tre nævnte brancher. Derfor kan produktansvarsreglernes alene have en effektiv nytte i andre industrier.¹²⁶

Spørgsmålet om, hvorvidt produktansvarsreglerne fremmer komponentvirksomheden incitament til at forbedre produktsikkerheden, hvor markeds kræfter og øvrig regulering ikke har størst effekt, er et statistisk og mere omfattende spørgsmål, som afhænger af, hvilken industri der opereres med. Eftersom det netop er lagt til grund, at markeds kræfter har størst indvirkning på komponentvirksomhedens påpasselighed, synes undersøgelsen ikke at have relevans for afhandlingens problemstilling. Hvis komponentvirksomheden omvendt indgår i udbud, vil omdømmeeffekten ikke have ligeså stor indvirkning, hvor det mest økonomisk fordelagtige tilbud vinder kontrakten. I udbudsprocedure tages der ikke hensyn til, hvordan virksomhederne klarer sig over for hinanden i andre projekter. I så fald begrænses omdømmeeffekten, hvor produktansvarsreglerne kan have en vis betydning ud fra en helhedsbetragtning af tilbuddet.

3.5.4 Prissignalering

Polinsky og Shavell anfører endvidere, at produktansvarsreglerne har indflydelse på produktpriserne. Er produktet forbundet med en høj skaderisiko, som er til fare for forbrugerne, vil produktansvarsreglernes omkostninger have indvirkning på produktpriserne, der i teorien kaldes for prissignaleringseffekten.¹²⁷ Indførelse af produktansvaret medfører at producenten er nødsaget til at hæve priserne, og herved signalerer produktets skaderisiko. Fordelen er, at det afskrækker forbrugerne fra at købe risikable produkter. Prisstigningen afspejles af, at producenten ikke blot skal bære produktets produktionsomkostninger men også erstatningsomkostningerne, som er forbundet med et muligt produktansvarsspørgsmål. Samtidig vil prissignaleringen afhjælpe forbrugeren til ikke at overvurdere produktets skaderisiko. Indførelse af produktansvarsreglerne fremmer således produktets reelle risiko, som påvirker forbrugerne til at træffe de korrekte købsbeslutninger.¹²⁸ Prissignaleringens fordele opstår, uanset om forbrugerne under- eller overvurderer produktets sikkerhed, men har størst effekt, desto mindre information forbrugeren har om produktsikkerheden, da chancen for at fejlvurdere produktet her er størst.¹²⁹ Dette er den gunstige resultat af produktansvarsreglernes prissignalering. Den negative effekt opstår som følge af, at producenterne foruden

¹²⁴ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1456

¹²⁵ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1456

¹²⁶ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1456

¹²⁷ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1461

¹²⁸ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1461

¹²⁹ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1461

erstatningsomkostninger også pålægger retsomkostninger til produktpriserne, som de ikke selv ønsker at bære. Argumentet om produktansvarsreglernes negative prissignalerings effekt, omtales nedenfor i afsnit 3.5.6.

Indførelse af produktansvarsreglerne, som influerer produktets prissignalering, synes at have størst nytte for forbrugerne. Oftest besidder forbrugerne en manglende viden ved køb af produkter, hvorfor det er hensigtsmæssigt at beskytte forbrugerne frem for de erhvervsdrivende parter. Prissignalerings effektens fordele synes således ikke at have lige så stor effekt for de erhvervsdrivende, eftersom asymmetrisk information forekommer nemmere for forbruger køb end for erhvervs køb, da erhvervsdrivende agerer som professionelle. Dette kan belyses med bileksemplet, hvor færdigvareproducenten producerer biler, og når han køber en motor af komponentvirksomheden, må det formodes, at færdigvareproducenten har indsigt i motorens anvendelsesmuligheder og egenskaber. Det må her lægges til grund, at prissignalerings effektens fordele ikke har samme nytte for de erhvervsdrivende.

3.5.5 Kompensatorisk effekt (risikoallokeringsbetragtning)

En betydelig fordel ved produktansvarsreglerne er den kompensatoriske effekt, som giver forbrugerne mulighed for at få erstatning for deres tab som følge af en produktskade. Polinsky og Shavell påpeger, at de fleste forbrugere har tegnet forsikring, hvor deres skade oftest vil være dækket af forsikringen.¹³⁰ Der er dog risiko for at sikrede ikke altid opnår dækning, eller at dækningsniveauet er væsentligt mindre end deres tab. Opnår sikrede fuld forsikringsdækning, kan yderligere erstatning ved brug af produktansvarsreglerne ikke fortjenes. Får sikrede derimod kun en delvis dækning, vil produktansvarsreglerne oftest kompensere for sikrede i forhold til at få dækket det resterende tab. Trods de fleste forbrugere har tegnet forsikring, vil der også være en andel, som ikke har, hvor der i artiklen argumenteres for, at produktansvarsreglerne kompensatoriske effekt har størst nytte for forbrugere, som ikke har forsikring. I denne forbindelse anføres det, at erstatningsreglerne har en effektiv nytte for forsikrings selskaber, som bærer den økonomiske byrde, da de kan gøre brug af regres mod en eventuelt skadevolder. Forsikrings selskabet har mulighed for at indhente det beløb, de har betalt sikrede for deres tab, ved at sagsøge den part, der har forårsaget tabet.

De fleste erhvervsdrivende vælger at allokere sin risici gennem et forsikrings selskab, og begrænser sit ansvar i kontrakter for at reducere et eventuelt erstatningsansvar over for skadelidte. Producenter tegner oftest en produktansvarsforsikring for at sikre at være dækket for skader forårsaget af deres produkter. Desuden tegner flere erhvervsdrivende en driftstabsforsikring for at beskytte sig mod at blive mødt med uforudsigelige krav. Polinsky og Shavell argumentation for produktansvarsreglernes kompensatoriske effekt synes således at have nytte for erhvervsdrivende. Ligesom at forbrugere får dækket deres tab gennem et forsikrings selskab,

¹³⁰ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1462

gør det sig gældende for erhvervsdrivende. Produktansvarsreglernes positive effekt for forsikringsselskaber medfører, at de kan gøre regres mod en eventuel skadevolder, hvilket dog ikke tilfældet for komponentvirksomhedens forsikringsselskab, da komponentvirksomheden er den skadevoldende part.

Erhvervsdrivende ønsker at allokere risikoen mest muligt imellem sig, og den risiko, som ikke allokeres gennem en kontrakt, ønskes der at tegne forsikringsdækning for.¹³¹ Risikoallokeringen mellem de erhvervsdrivende afhænger af, hvorvidt kontraktparterne er risikoavers eller risikoneutral. Er en kontraktpart risikoavers, foretrækker denne part at medkontrahenten skal bære størstedelen af risikoen, givet at medkontrahenten er mindre risikoavers eller risikoneutral. Er begge kontrahenter risikoaverse, fordeles risikoen ligeligt mellem parterne.¹³² Det er antageligt, at den mindre komponentvirksomhed er mere risikoavers end den store ressourcestærke færdigvareproducent, hvilket medfører at færdigvareproducenten må påtage sig en større del af risikoen. Dette understøttes af salgs- og leveringsbetingelserne, som behandles i afsnit 3.6. Hvis komponentvirksomheden skulle tegne forsikring for en høj risiko, resulterer dette i en præmieforhøjelse, dermed ønskes risikoen flyttet over på færdigvareproducenten. Den kompensatoriske effekt ved de retspraksisudviklede regler, synes at have endnu højere nytte for mindre erhvervsdrivende uden forsikringsdækning. Det forekommer dog sjældent i praksis at mindre virksomheder ikke vælger at tegne forsikring.

3.5.6 Retsomkostninger

Det blev gennemgået i foregående afsnit, at produktansvarsreglernes omkostninger afspejler produktpriserne, da retsomkostninger yderligere medregnes i produktets priser. Fordelen er, at forbrugerne kan vurdere produktets skaderisiko, som hjælper dem til at træffe de korrekte købsbeslutninger. Omvendt kan produktets prisstigning have en negativ konsekvens på markedet. Polinsky og Shavell har foretaget adskillige undersøgelser i Amerika, som angiver, at for hver dollar skadelidte får udbetalt i erstatning, skal en dollar afholdes til retsomkostninger.¹³³ Eksempelvis nævnes, at det i princippet er det samme, når en person hæver 100 dollar i en hæveautomat, men derudover skal betale 100 dollar ekstra i hævegebyr.¹³⁴

Produktansvarsreglernes indirekte omkostninger medfører en prisforværring på markedet, da producenten foruden produktionsomkostninger også indregner retsomkostninger og erstatningsudbetalinger til produktpriserne. Den høje prissætning afskrækker forbrugerne fra at købe produktet, og forårsager et velfærdstab, som måske ikke ville forekomme, hvis der ingen produktansvarsregler var.

¹³¹ Polinsky Mitchell, 2011, s. 114

¹³² Polinsky Mitchell, 2011, s. 115

¹³³ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1469

¹³⁴ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1470

Produktansvarsreglerne får således produktpriserne til at stige, og påvirker forbrugernes købsbeslutning i nedadgående retning, på trods af deres nytte ved produktet overgår dennes oprindelige pris.¹³⁵

Antag at en producent sælger en brødrister, som koster ham 150 kr. at producere. Forbrugeren værdisætter brødristeren til 200 kr., hvorfor prisen ikke overstiger forbrugers optimale nytte. Producenten sætter dog brødristeren til salg for 250 kr., grundet producentens risiko for at ifalde erstatningsansvar efter produktansvarsreglerne. Producenten indregner derfor 25 kr. for eventuel erstatningsudbetaling i tilfælde af, at brødristeren skulle være defekt, inklusiv 75 kr. for de forventede retsomkostninger. Brødristerens samlede værdi overstiger dermed forbrugers optimale nytte, som ikke længere ønsker at købe den.

Produktansvarsreglerne har den konsekvens, at prisstigningerne kan føre til et forbrugervelfærdstab.¹³⁶

Polinsky og Shavell tilføjer endvidere, at prisforvridningen stiller forbrugere ringere, når produktet er forbundet med så høj en skaderisiko, der ved dens brug kan resultere i svie og smerte hos forbrugeren. Problemet er ikke, at forbrugeren muligvis bliver tvunget til at købe en bestemt forsikring, som de ikke ønsker, men snarere at producentens omkostning til udbetaling af erstatning for svie og smerter også tillægges produktets priser.¹³⁷ Artiklen angiver et eksempel herpå, hvor forældre overvejer at købe en cykelhjelm til sit barn. Prisen på hjelmen er 5 dollar højere end den originale pris, grundet producentens forventede erstatningsudbetaling for svie og smerte i tilfælde af, at hjelmen skulle være defekt og ikke kan beskytte barnet i en ulykke. Forældrenes værdi for at kunne opnå erstatning for sådan et tab er kun 1 dollar. Produktansvarsreglerne sænker således hjelmens nettoværdi til forældrene med 4 dollar, hvorfor de ikke vil købe den.

Hvorvidt Polinsky og Shavells argumenter for de generelle omkostninger for produktansvarssager kan henføres til erhvervsdrivende, er et mere omfattende spørgsmål. Der er betydelige forskelle på produktpriserne i Amerika sammenlignet med produktpriserne på det danske marked. Omkostningsniveauet maksimerer prissignaleringen på det amerikanske marked, hvilket ikke bemærkes i samme grad på det danske marked. Produktpriserne i DK afspejler bl.a. også retsomkostninger forbundet med en producents eventuelle søgsmål, men omkostningsniveauet er betydelig lavere. Her er prissignalerings-effekten ikke ligeså aggressiv såsom på det amerikanske marked. Retssager i Amerika er væsentlige dyrere, dog betyder det ikke, at behandlingen af retssager i DK ikke også bringer store omkostninger for de erhvervsdrivende. Parterne har derfor ikke incitament til at anlægge en retssag, når parternes sagsomkostninger er højere end erstatningssystemets præventive effekt, da det ikke kan betale sig.¹³⁸ Da erstatningssystemet i Amerika

¹³⁵ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1471

¹³⁶ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1471

¹³⁷ Polinsky og Shavell, 2010, s. 1472

¹³⁸ Polinsky Mitchell, 2011, s. 141

differentierer sig fra danske erstatningssystem, synes omkostningsargumentet ikke at have tilsvarende effekt for de erhvervsdrivende.

3.5.7 Sammenfatning

Samlet set angiver Polinsky og Shavell nogle holdbare argumenter for, om produktansvarsreglerne skaber en præventiv effekt over for forbrugerne set ud fra en cost/benefit analyse. Argumenterne synes i et vist omfang at kunne paralleliseres til en situation, hvor en komponentvirksomhed handler med en færdigvareproducent. Især argumentet om de generelle markeds kræfter påvirker komponentvirksomhedens incitament til at agere agtpågivende. Konsekvenserne for komponentvirksomhedens omdømme, og muligheden for at være en attraktiv kontraktpartner i fremtiden, vil modvirke faren for, at hensynet til færdigvareproducenten negligeres.¹³⁹ Ligeledes findes produktansvarsreglernes kompensatoriske effekt særligt at have nytte for det retspraksisudviklede produktansvar, da de fleste erhvervsdrivende har forsikring.

Argumentet om anden regulering for produktsikkerhed, findes derimod ikke at have samme indvirkning for det retspraksisudviklede produktansvar, siden asymmetrisk information er størst for forbruger køb. Det samme gør sig gældende for argumentet om prissignalerings effekten, da det fremgik, at komponentvirksomheden og færdigvareproducenten agerer som professionelle inden for deres erhverv. Med hensyn til omkostningssynspunktet findes argumentet ej heller at have tilsvarende effekt for det retspraksisudviklede produktansvar, da retsomkostninger, som influerer produktpriserne, ikke er ligeså aggressive på det danske marked som på det amerikanske marked.

3.6 Ansvarsfraskrivelser i et principal-agent perspektiv

Efter analysen af Polinskys og Shavells argumenter i artiklen ”The Uneasy Case for Product Liability” vil følgende afsnit behandle komponentvirksomhedens salgs- og leveringsbetingelser, som indeholder en regulering af ansvarsfordelingen for produktansvaret samt mangelsansvaret. Risikoallokeringen i salgs- og leveringsbetingelserne anskues ud fra principal-agent teorien (herefter PA-teori).

Som anført i kapitel 1 er PA-teorien karakteriseret ved, at en part vil have en anden part til at agere på sine vegne med henblik på at maksimere principalens nytte.¹⁴⁰ Disse relationer er især interessante, når der foreligger asymmetriske informationer, hvilket forudsætter, at principalen har mindre information om agentens handlinger, som handler ud fra egne interesser. Asymmetrisk information opstår før kontraktindgåelse, og konsekvensen heraf medfører moral hazard, som indtræder efter kontraktindgåelse.¹⁴¹ Grundet asymmetri i information skjuler agenten at handle i overensstemmelse med principalens interesser,

¹³⁹ Madsen Palle, U.2018B.131, s. 5

¹⁴⁰ Milgrom og Roberts, 1992, s. 170

¹⁴¹ Knudsen Christian, 1997, s. 167

siden principalen ikke kan observere agentens adfærd. Effekten heraf afspejles i det endelige verificerbare resultat, hvorfor problemet med moral hazard ønskes løst.¹⁴² Problematikken kan afhjælpes ved at iværksætte monitorering eller incitamenter. Monitorering består i, at principalen overvåger agentens adfærd, således at agenten handler i overensstemmelse med principalens ønsker og dennes nytte.¹⁴³ Monitorering er omkostningsfuldt og kan være svært at gennemføre i praksis. Derudover kan indførelse af incitamenter i kontrakten påvirke agentens adfærd.¹⁴⁴ Incitamenterne kan bevirke, at agenten ikke udviser moral hazard og dermed opnås overensstemmelse mellem principalens og agentens målsætninger.¹⁴⁵

Formålet med incitamenter er at indrette en efficient kontrakt. Dette opnås, når parterne har information, der giver principalen mulighed for at observere og verificere agentens handlinger, således at problemet med moral hazard ikke forekommer.¹⁴⁶ Når der foreligger asymmetrisk information, er det nødvendigt, at principalen indretter incitamenter for agenten, som giver agenten incitament til ikke at begå moral hazard.

I det følgende anvendes den simple PA-teori, som består af, at en principal og en agent indgår kontrakt for en enkelt periode.¹⁴⁷ Komponentvirksomheden og færdigvareproducenten anses som et principal-agent forhold, når disse har indgået kontrakt. Her betegnes komponentvirksomheden som principalen, imens færdigvareproducenten er agenten, og teorien vurderes ud fra principalens synsvinkel. Problemet opstår, når komponentvirksomheden har ansvarsfraskrevet sig i salgs- og leveringsbetingelserne og herved udnytter, at færdigvareproducenten bærer en del af risikoen. Komponentvirksomheden har størst kundskab til egen produktion samt ressourceforbrug, hvor asymmetrisk information opstår, da komponentvirksomheden har større viden om produktkvaliteten end færdigvareproducenten. Dette resulterer, at komponentvirksomheden udviser moral hazard og derfor ikke har incitament til at producere sikre produkter, siden færdigvareproducenten ikke skal kompenseres herfor. Der foreligger således et omvendt problem med moral hazard sammenlignet med den traditionelle PA-teori.

Ud fra en efficiensbetragtning er parternes risikoaversion afgørende for, hvem der bedst kan bære risikoen.¹⁴⁸ Som anført ovenfor er det plausibelt, at komponentvirksomheden er mere risikoavers end færdigvareproducenten taget i betragtning, at færdigvareproducenten er en større ressourcestærk spiller på markedet. Det betyder, at færdigvareproducenten må bære en større del af risikoen. Komponentvirksomhedens incitamenter skal dog ikke elimineres, siden hans agtpågivenhedsniveau påvirkes

¹⁴² Milgrom og Roberts, 1992, s. 167

¹⁴³ Milgrom og Roberts, 1992, s. 186

¹⁴⁴ Milgrom og Roberts, 1992, s. 187

¹⁴⁵ Knudsen Christian, 1997, s. 168

¹⁴⁶ Knudsen Christian, 1997, s. 168

¹⁴⁷ Knudsen Christian, 1997, s. 172

¹⁴⁸ Knudsen Christian, 1997, s. 170

heraf. Nedenfor analyseres risikoallokeringen i salgs- og leveringsbetingelserne. Her udledes det, hvorvidt ansvarsfraskrivelse giver komponentvirksomheden incitament til at begå moral hazard.

3.6.1 Mangelsansvar

Salgs- og leveringsbetingelserne i punkt 6 omhandler ansvaret for mangler ved produktet. Det fremgår af pkt. 6.1, at færdigvareproducenten har pligt til at undersøge produktet, så snart det er muligt og senest tre arbejdsdage fra leveringen. Lider produktet af en mangel ved undersøgelsen, skal færdigvareproducenten reklamere senest fem arbejdsdage efter modtagelse af produktet. Betingelserne minder om undersøgelsespligten i KBL §§ 51-52, hvor køber har pligt til at undersøge produktet for mangler, når dette er i hænde. Samtidig skal køber reklamere straks og uden ugrundet ophold for at kunne påberåbe sig mangler over for sælger.

Lider produktet af en mangel, som skyldes fabrikations-, konstruktions- eller materialefejl, og har færdigvareproducenten reklameret rettidigt, yder komponentvirksomheden afhjælpning i form af reparation eller omlevering, hvilket ligeledes minder meget om KBL § 49. Mangler berettiger dog ikke færdigvareproducenten til afslag i prisen, erstatning eller ophævelse af aftalen jf. pkt. 6.3. Det ses således, at komponentvirksomheden har fraveget en del af KBL § 43, der ellers ville give færdigvareproducenten mulighed for at ophæve aftalen. Da komponentvirksomheden har foretaget omleveringsansvar, synes der at være en balance af risikoallokeringen mellem de to parter. Det vil være omkostningsfuldt for komponentvirksomheden at foretage omlevering, og vil derfor ikke have incitament til at begå moral hazard.

I pkt. 6.5 fraskriver komponentvirksomheden sig alt ansvar for indirekte tab såsom driftstab, tabt arbejdsfortjeneste og andre omkostninger, som manglen måtte medføre. Klausulen synes at være en total risikoallokering, som alene bæres af færdigvareproducenten. Færdigvareproducenten har derfor incitament til at udvise den optimale agtpågivenhed for at mindske sit tab og kan minimere disse risici ved f.eks. at købe en driftstabsforsikring eller lignende, når omkostningerne til forsikringen er lavere end det forudsatte tab. Ansvarsfraskrivelse giver komponentvirksomheden incitament til at begå moral hazard, og findes ikke efficiens, da færdigvareproducenten bærer den fulde risiko.

Omvendt er ansvarsfraskrivelse for indirekte tab særdeles udbredt i praksis, da disse er forbundet med uforudsigelige store erstatningssummer, som overstiger hele købesummen. Desuden har parterne uvished om hvilke tab, der defineres som indirekte, og dermed hvad de ønsker at minimere risikoen for. Epstein anfører i denne sammenhæng, at ansvarsfraskrivelse for indirekte tab maksimerer parternes fælles nytte og er til gunstig for begge parter.¹⁴⁹ I den forbindelse fremfører Epstein, at omkostningerne forbundet med sælgers

¹⁴⁹ Epstein Richard, 1989, s. 138

misligholdelse sætter køberen i samme situation, som han ville havde været, hvis kontrakten blev udført korrekt.¹⁵⁰ Dette hænger bl.a. sammen med, at sælger ofte har langt ringere mulighed end køberen for på forhånd at vurdere størrelsen af et følgerskader, som manglen måtte medføre. Samtidig har køber de bedste muligheder for at afværge en mulig følgeskade. Indirekte tab udspringer af en anden transaktion end den misligholdte, hvilket betyder, at komponentvirksomheden ikke kan kontrollere sådanne tab, og at det kan være besværligt at forudse det optimale agtpågivenhedsniveau.¹⁵¹ Modsætningsvis er færdigvareproducenten i en bedre position til at vurdere, hvilke konsekvenser komponentvirksomhedens misligholdelse kan forårsage for deres virksomhed, og har de bedste muligheder for at reducere en mulig følgeskade.¹⁵²

Epstein anfører desuden, at et stort og uforudsigeligt tab ofte er forbundet med store administrative omkostninger for begge parter.¹⁵³ Klausulen medfører således, at en eventuel retssag om krav for indirekte tab begrænses, og parterne minimerer de administrative omkostninger forbundet hermed.¹⁵⁴ Havde parterne ikke aftalt ansvarsfraskrivelse for indirekte tab, ville færdigvareproducenten ikke have incitament til at løse konflikten udenretligt, da beløbet formentligt ville være højt. Et sagsanlæg ville derfor pålægge begge parter store omkostninger.¹⁵⁵ Ansvarsfraskrivelsen synes som begrundelse herfor at være efficient, da den maksimerer begge parters fælles nytte. Taget det faktum i betragtning, at komponentvirksomheden er mere risikoavers end færdigvareproducenten, der lettere kan iværksætte tiltag der minimerer tabets omfang.

3.6.2 Produktansvar

Salgs- og leveringsbetingelserne i punkt 7 omhandler produktansvaret. Det fremgår af pkt. 7.1, at komponentvirksomheden ud fra produktansvarsloven er ansvarlig i det omfang, at et sådant ansvar følger af ufravigelig lovgivning. Efter PAL § 12 kan sælger ikke fravige loven om produktansvar over for forbrugere, og hæfter dermed for skader underlagt af produktansvarsloven. Anderledes gør det sig gældende for erhvervstingskader, hvor de erhvervsdrivende kan helt eller delvist fraskrive sig produktansvaret. I pkt. 7.2 er komponentvirksomheden ikke ansvarlig for skader, som deres leverede produkter måtte forvolde, hvis skaden skyldes udøvelse af simpel eller grov uagtsomhed fra komponentvirksomhedens side. Ansvarsfraskrivelsen for simpel og grov uagtsomhed er en fuldstændig risikoallokering, som klart definerer, at færdigvareproducenten bærer risikoen, hvilket giver komponentvirksomheden incitament til at begå moral hazard. Komponentvirksomheden har ikke incitament til at agere agtpågivende og vil kun undvige forsætlige handlinger, som kan pålægge dem et erstatningsansvar. Omvendt giver klausulen færdigvareproducenten incitament til at udvise den optimale agtpågivenhed, som herved kan minimere tabets omfang. Klausulen

¹⁵⁰ Epstein Richard, 1989, s. 114

¹⁵¹ Epstein Richard, 1989, s. 115

¹⁵² Madsen Palle, U.2018B.131, s. 5

¹⁵³ Epstein Richard, 1989, s. 118

¹⁵⁴ Shavell Steven, 2002, kap. 4 s.12

¹⁵⁵ Epstein Richard, 1989, s. 138

indebærer også, at parterne lettere kan undgå at over- eller underforsikre sig og giver samtidig færdigvareproducenten incitament til at købe fuld forsikring, der formodeligt bliver dyrere.

Den juridiske analyse viser, at en ansvarsfraskrivelse for grov uagtsomhed er byrdefuldt for færdigvareproducenten, og domstolene stiller strengere krav hertil. Det blev konstateret, at klausulen formentlig kan opretholdes i tilfælde af en retssag, da komponentvirksomheden anses for den svageste part i forhold til færdigvareproducenten, og parterne har foretaget en klar aftale herom. Klausulen minimerer således omkostninger når skyldgraden mellem simpelt og grov uagtsomhed vurderes. Samtidig reduceres sandsynligheden for retssager, og parterne sparrer de administrative omkostninger ved et eventuelt sagsanlæg.¹⁵⁶

Komponentvirksomheden har endvidere ansvarsfraskrevet sig for direkte tab i pkt. 7.4. Hvor komponentvirksomheden ikke ansvarlig for skader forvoldt af deres leverancer på fast ejendom eller løsøre, som indtræder, imens leverancen er i færdigvareproducentens besiddelse eller videresolgt til tredjemand. Komponentvirksomheden hæfter ej heller for skader på produkter, når deres leverance er inkorporeret i færdigvareproducentens produkt. Direkte tab udspringer af selve den misligholdte transaktion, og omkostninger forårsaget af komponentvirksomhedens produkter kan overstige købesummen. Omvendt er direkte tab mere forudsigeligt sammenholdt med indirekte tab, og komponentvirksomheden kan nemmere indregne det forventede tab og herudfra beslutte det optimale agtpågivenhedsniveau. Således står komponentvirksomheden i en bedre position til, at reducere direkte tab end færdigvareproducenten. Klausulen findes ikke at være efficient, da den fremmer komponentvirksomhedens incitament til at begå moral hazard. Den totale ansvarsfraskrivelse giver færdigvareproducenten incitament til at købe fuld forsikring, men da risikoen er høj, bliver forsikringen formentlig dyrere. På den anden side vil den risiko færdigvareproducenten påtager sig, oftest afspejles i en prisnedsættelse af det pågældende produkt. Da klausulen giver komponentvirksomheden incitament til at begå moral hazard, bør iværksættelse af tiltag, der påvirker komponentvirksomhedens agtpågivenhedsniveau, overvejes. Incitamenter kan påvirkes ved at fastsætte betalingsordninger såsom beløbsbegrænsning. Her øges komponentvirksomhedens agtpågivenhed til det niveau, hvor omkostninger ved agtpågivenhed ikke overskrider den aftalte beløbsbegrænsning.¹⁵⁷ Beløbsbegrænsningens størrelse bør ikke sættes for høj, da færdigvareproducentens incitamenter da kan elimineres. Desuden afspejles en høj beløbsbegrænsning af prisen og resulterer i store administrative omkostninger for parterne. I tilfælde af en konflikt, medfører en høj beløbsbegrænsning, at færdigvareproducenten har incitament til at løse konflikten ved domstolene, der endnu vil pålægge parterne store omkostninger. Dette uddybes nærmere i kapitel 4.

¹⁵⁶ Shavell Steven, 2002, kap. 4 s.13

¹⁵⁷ Epstein Richard, 1989, s. 118

I pkt. 7.3 hæfter komponentvirksomheden aldrig for driftstab, tabt arbejdsfortjeneste, følgeskader, avancetab og andet indirekte tab eller omkostninger, som en produktskade måtte medføre. Tilsvarende ansvaret for mangler i pkt. 6.5 er der også her tale om en fuldstændig risikoallokering, hvor færdigvareproducenten bærer risikoen for indirekte tab. Som nævnt fremmer den totale ansvarsfraskrivelse komponentvirksomhedens incitament til at begå moral hazard og reducerer omkostninger til agtpågivenhed som skyldes misligholdelse. Omvendt decimeres de administrative omkostninger forbundet med et eventuelt søgsmål, da sandsynligheden for retssager begrænses.¹⁵⁸ Eftersom ansvarsfraskrivelsen er total, står færdigvareproducenten i en bedre position i forhold til at minimere tabets omfang, hvilket giver ham incitament til at udvise det optimale agtpågivenhedsniveau.¹⁵⁹ Desuden kan den totale risiko også her afspejles i prislettelse, hvilket er til gunst for færdigvareproducenten.¹⁶⁰

Slutteligt skal færdigvareproducenten holde komponentvirksomheden skadesløs fra sådan skade eller tab som komponentvirksomheden ovenfor har ansvarsfraskrevet sig, i den udstrækning som komponentvirksomheden pålægges ansvar over for tredjemand. Den juridiske analyse viser, at selvbeskadigelsestilfælde kvalificeres som et mangelsansvar, hvor tredjemand alene kan rette sit mangelskrav over for sin medkontrahent, færdigvareproducenten. Skadesløsholdelsen vil derfor kun have effekt, hvis der foreligger produktansvar, som giver tredjemand mulighed for at rette et direkte krav over for komponentvirksomheden. Der er også her tale om en total ansvarsfraskrivelsesklausul, hvilket giver færdigvareproducenten incitament til at undersøge produktet for fejl og mangler, inden et videresalg til tredjemand.

3.6.3 Sammenfatning

På baggrund af ovenstående analyse af risikoallokeringen i salgs- og leveringsbetingelser findes det, at komponentvirksomheden har fraskrevet sig en stor del af ansvaret, hvilket understøtter rationalet om, at komponentvirksomheden er mere risikoavers end færdigvareproducenten. I henhold til ansvar for mangler har komponentvirksomheden fraskrevet sig mangelsansvaret til værdien af eget produkt. Risikoallokeringen synes derfor at give komponentvirksomheden incitament til at agere agtpågivende, fordi der er omkostninger forbundet med omlevering. Ansvarsfordelingen for produktansvaret er en total ansvarsfraskrivelse, hvor komponentvirksomheden også har ansvarsfraskrevet sig for grov uagtsomhed, hvilket skaber en uefficient kontrakt. Ansvarsfraskrivelsen for produktansvar kan udjævnes ved at indrette andre mekanismer, som sikrer komponentvirksomhedens incitament til ikke at begå moral hazard.

¹⁵⁸ Epstein Richard, 1989, s. 118

¹⁵⁹ Der henvises til afsnit 3.6.1 - pkt. 6.5

¹⁶⁰ Shavell Steven, 2002, kap. 3, s. 2

Problemet med moral hazard afhjælpes ved at iværksætte monitorering og incitamenter. Monitorering er som nævnt omkostningsfuldt og er i praksis umuligt for færdigvareproducenten at anvende, da komponentvirksomhedens produktion ikke kan overvåges. Derfor bør færdigvareproducenten reflektere over, hvorvidt komponentvirksomhedens incitamenter til at levere sikre produkter tilvejebringes. Problemet kan afhjælpes ved at indrette en beløbsbegrænsning for direkte tab, som påvirker komponentvirksomhedens incitamenter. Beløbsbegrænsningens størrelsesomfang vil formentlig være lav taget det faktum i betragtning, at komponentvirksomheden er mindre virksomhed end færdigvareproducenten. Selvom størrelsen holdes lavt, vil erstatningen, som færdigvareproducenten kan kræve heraf, være stort for den mindre komponentvirksomhed, som ikke ønsker at begå moral hazard. En aftalt beløbsbegrænsning afspejles formentlig i produktpristilfættelsen, hvorfor færdigvareproducenten må overveje, hvad der vægtes højest; at sikre komponentvirksomhedens incitamenter eller at produktet kan fås til en lavere pris.

Polinskys og Shavells ovennævnte argumenter kan ligeledes anvendes i denne sammenhæng. Særligt argumentet for de generelle markeds kræfter påvirker komponentvirksomhedens incitamenter. Komponentvirksomheden er en mindre spiller på markedet, hvor omdømmeeffekten får betydning for deres eksistens på markedet. Således vil omdømmeeffekten alene afskære komponentvirksomhedens incitament til at begå moral hazard, og ønsker ikke at misligholde kontrakten.

3.7 Forsikringsdækning i et principal-agent perspektiv

I følgende afsnit undersøges det, hvilken økonomisk konsekvens ansvarsfraskrivelse har på forsikringsdækningen, hvor det lægges til grund, at komponentvirksomheden har tegnet en produktansvarsforsikring herunder ingrediens- og komponentdækning. Det kan tænkes, hvorvidt det er nødvendigt for komponentvirksomheden at købe forsikring, da de har fraskrevet sig produktansvaret. På trods af dette vælger virksomheder i praksis alligevel at købe forsikring. Salgs- og leveringsbetingelserne er en kontrakt mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten, men ansvarsfraskrivelsesklausulerne har betydning for forsikringsdækningen, da forsikringsselskabet ikke udbetaler erstatning i det omfang, komponentvirksomheden har fraskrevet, begrænset eller udvidet sit ansvar jf. Alm. Bet § 5, stk. 1. Kontrakten mellem komponentvirksomheden og forsikringsselskabet ansues ud fra et principal-agent forhold tilsvarende kontrakten mellem færdigvareproducenten og komponentvirksomheden, som blev behandlet ovenfor. I det følgende betegnes forsikringsselskabet som principalen og komponentvirksomheden som agenten.

I den traditionelle PA-teori opstår asymmetrisk information, når sikrede afgiver oplysninger om sin egen risiko til forsikringsselskabet, der ikke har mulighed for at observere om sikredes oplysninger er korrekte. Udnytter sikrede, at forsikringsselskabet bærer risikoen, ved ikke at udvise det optimale

agtpågivenhedsniveau, opstår problemet med moral hazard.¹⁶¹ Som følge af dette opnår sikrede forsikringsdækning, da forsikringsselskabet ikke kan observere sikredes handlinger, og ender derfor som syndebukken. Informationsasymmetrien medfører i forsikringsbranchen et problem med adverse selection, hvilket består i, at forsikringsselskabet er påpasselig i forhold til, hvem de tilbyder forsikringer til. For at undgå moral hazard, udbyder forsikringsselskabet ofte forsikringer med en selvrisikoklausul, der påvirker sikredes incitament til at agere agtpågivende.¹⁶²

Nedenfor anvendes den traditionelle PA-teori alternativt. I denne situation opnår komponentvirksomheden ikke forsikringsdækning og ender derfor som syndebukken grundet ansvarsfraskrivelsesklausulerne i salgs- og leveringsbetingelserne. Salgs- og leveringsbetingelserne er en risikooplysning for forsikringsselskabet og kan benyttes til udformning af forsikringspolice, herunder fastsættelse af præmie, men må dog ikke rådgive omkring den konkrete udformning af komponentvirksomhedens salgs- og leveringsbetingelser. I den forbindelse opstår problemer med PA ved, at komponentvirksomheden handler ud fra manglende viden om baggrundsretten, og er ikke opmærksom på, at de fraskriver sig ansvar, som der ellers ville være forsikringsdækning for. Nedenfor vil der blive udledt, hvorledes risikoen er fordelt mellem forsikringsselskabet og komponentvirksomheden.

3.7.1 Mangelsansvar

Det fremgår af Alm. Bet § 3, stk. 1, at der er forsikringsdækning, når sikrede er erstatningsansvarlig for skader forvoldt af deres produkter, efter de er bragt i omsætning.¹⁶³ Komponentvirksomheden har begrænset mangelsansvaret til værdien af eget produkt, hvilket medfører, at når en skade indtræder, er der intet erstatningsansvar, hvorfor der ej heller er forsikringsdækning. Der er tale om et omleveringsansvar, og forsikringsselskabet dækker ikke komponentvirksomhedens omleveringsomkostninger. Med hensyn til komponentvirksomhedens tegnede ingrediens- og komponentdækning, ville dækningen omfatte både mangelsansvaret og produktansvaret. Dette resulterer at komponentvirksomheden netop har skrevet sig ud af forsikringsdækningen.

Derudover har komponentvirksomheden fraskrevet sig alt ansvar for indirekte tab, som manglen måtte medføre. Forsikringsselskabet dækker aldrig for indirekte tab, uagtet om der foreligger et mangelsansvar eller produktansvar, grundet forsikringsselskabet har svært ved at beregne risikoen for sådanne tab. Dette medfører at forsikringsselskabet ikke bærer nogen risiko.

¹⁶¹ Knudsen Christian, 1997, s. 165

¹⁶² Knudsen Christian, 1997, s. 165

¹⁶³ Dahl Børge, 1987, s. 45

3.7.2 Produktansvar

Ved produktansvaret har komponentvirksomheden fraskrevet sig ansvar for skader, som deres leveret produkter måtte forvolde, i det omfang komponentvirksomheden har udvist simpel eller grov uagtsomhed. Det følger af Alm. Bet § 8, stk. 3, litra b, at der ikke er dækning for skader omfattet af produktansvaret i det omfang, at sikrede har udvist forsæt eller grov uagtsomhed.¹⁶⁴ Hvis skaden indtræder som følge af urigtige oplysninger om anvendeligheden af produktet, betragtes dette som forsætligt eller groft uagtsomt jf. Alm. Bet § 8, stk. 3, litra c.¹⁶⁵ Forsikringsselskabet bærer heller ikke her nogen risiko, da ansvarsfraskrivelse for grov uagtsomhed er mere vidtgående, end hvad der følger af almindelige erstatningsregler.

Komponentvirksomheden har også fraskrevet sig direkte tab for skader, hvor deres leverance indgår i færdigvareproducentens produkt. Det fremgår af Alm. Bet § 3, stk. 4, litra a, at der er dækning i det omfang, hvor sikredes produkt er gjort til en del af, er opblandet, indarbejdet i eller sammenføjet med.¹⁶⁶ Dækningen ydes, hvad enten der foreligger en skade eller et formuetab. Det betyder at komponentvirksomheden har valgt at ansvarsfraskrive sig fra direkte tab, på trods af komponentvirksomheden ellers ville opnå dækning. Klausulen medfører igen, at risikoen ikke er kalkuleret over på forsikringsselskabet.

Tilsvarende mangelsansvaret har komponentvirksomheden fraskrevet sig indirekte tab, som en produktskade måtte medføre. Som anført ovenfor er indirekte tab undtaget af vilkårene jf. Alm. Bet § 3, stk. 3, litra b, hvilket betyder at forsikringsselskabet ikke påtager sig nogen risiko.¹⁶⁷

Med hensyn til friholdesklausulen, hæfter færdigvareproducenten for krav fremsat af tredjemand. Det betyder, at risikoen er allokeret over på færdigvareproducenten, selvom komponentvirksomheden ellers ville opnå forsikringsdækning.

Ovenstående viser at komponentvirksomheden har valgt at allokere risikoen over på færdigvareproducenten på trods af, at komponentvirksomheden i et vist omfang ville opnå forsikringsdækning. Forsikringsselskabet bærer derfor ingen risiko, hvilket der kan stilles spørgsmålstegn ved, når komponentvirksomheden har købt forsikring og betaler præmie. Hvorvidt dette er optimalt, eller om komponentvirksomheden bør indrette sine slags- og leveringsbetingelser på anden vis, behandles i kapitel 4.

¹⁶⁴ Dahl Børge, 1987, s. 82

¹⁶⁵ Dahl Børge, 1987, note. 203, 85

¹⁶⁶ Dahl Børge, 1987, s. 46

¹⁶⁷ Dahl Børge, 1987, s. 45

3.4 Økonomisk konklusion

Den økonomiske analyse viser, at de generelle markeds kræfter for det objektive produktansvar ligeledes har effekt inden for det retspraksisudviklede culpaansvar. Særligt omdømmeeffekten tilskynder komponentvirksomhedens incitament til at producere sikre produkter. Dog har argumentet for den positive effekt ved anden regulering ikke ligeså stor indvirkning inden for det retspraksisudviklede culpaansvar som ved det objektive produktansvar. Anden regulering har mest effekt, når der forekommer asymmetrisk information mellem køber og producenten, hvilket er størst ved forbruger køb sammenholdt med erhvervskøb. Den prissignalerende effekt ved produktansvaret findes ligeledes at have mest nytte ved forbruger køb, eftersom asymmetrisk information ikke forekommer i samme grad hos de erhvervsdrivende. Produktansvarsreglernes kompensatoriske effekt findes ligeledes at have indvirkning for retspraksisudviklede produktansvar, da de fleste erhvervsdrivende har tegnet forsikring. Herudover medfører produktansvarsreglerne i Amerika, at store omkostninger tillægges produktpriserne, hvilket kan resultere i forbruger dødvægtstab som følge af prisforhøjelser. Argumentet om produktansvarsreglerne omkostningerne findes ikke at have ligeså stor effekt inden for det retspraksisudviklede produktansvar i DK, da det amerikanske retssystem differentierer sig fra det danske. De danske produktpriser afspejler ligeledes af retsomkostninger forbundet med et eventuelt sagsanlæg, priserne er dog ikke ligeså aggressive såsom på det amerikanske marked.

I henhold til parternes salgs- og leveringsbetingelser, der optræder som et principal-agent forhold, forekommer asymmetrisk information, når komponentvirksomheden har mere kundskab til produktkvaliteten end til færdigvareproducenten. Dette medfører et omvendt moral hazard-problem, og skal iagttages ved ansvarsregulering. Kontraktens omleveringsansvar synes at være en efficient løsning taget i betragtning, at komponentvirksomheden ikke har incitament til at begå moral hazard, da omleveringsansvaret er omkostningsfuldt for komponentvirksomheden. Kontraktens vilkår for produktansvaret er en total ansvarsfraskrivelse, hvilket resulterer i, at komponentvirksomheden ikke udviser passende agtpågivenhedsniveau og udnytter, at færdigvareproducenten bærer den fulde risiko. Den totale ansvarsfraskrivelse findes ikke efficient og kan søges løst ved brug af incitament i kontrakten. Monitoring er ikke en løsning i praksis, da færdigvareproducenten ikke kan overvære komponentvirksomhedens produktion.

Principal-agent forholdet ved forsikringstegning viser, at ansvarsfraskrivelse har en økonomisk konsekvens for komponentvirksomhedens forsikringsdækning. Dette skyldes, at komponentvirksomheden har fraskrevet sig ud af forsikringsdækningen og bevirker, at forsikringsselskabet ikke pålægges nogen risiko på trods af, at komponentvirksomheden betaler forsikringspræmie.

Kapitel 4 – Integreret analyse

4.1 Indledning

På baggrund af den juridiske og økonomiske analyse vil den tværfaglige analyse rådgive komponentvirksomheden til at indrette de nuværende ansvarsfraskrivelser i salgs- og leveringsbetingelserne optimalt i forhold til forsikringsdækningen samt sondringen mellem produktansvaret og mangelsansvaret.

4.2 Hvorfor ansvarsfraskrivelsesklausuler?

Ansvarsfraskrivelsesklausuler kan både retsligt og kommercielt give god mening for begge parter og i realiteten være udtryk for en win-win-situation.¹⁶⁸ På trods af at køber bærer en stor del af ansvaret, vil en forhåndsregulering af ansvarsfordelingen forventeligt afspejle sig i prisfastsættelsen af den aftale leverance. Desuden reduceres antallet af retssager, hvilket sparrer begge parter for store omkostninger. Således medvirker ansvarsfraskrivelsesklausuler samlet set at skabe bedre økonomisk forudsigelighed, øget økonomisk tryghed og større økonomisk efficiens.¹⁶⁹ Når virksomheder indfører ansvarsfraskrivelsesklausuler i deres salgs- og leveringsbetingelser, forekommer det alligevel i praksis, at virksomheder udbetaler erstatning til deres kunde som følge af kommercielle overvejelser om parternes fremtidige samhandel.¹⁷⁰ Virksomheder kan komme til at fraskrive sig ansvaret, som man ellers ville have påtaget sig, og tænker ikke altid forsikringsdækningen ind over.

På den baggrund bør centrale parametre tages i betragtning ved udarbejdelse af klausuler i salgs- og leveringsbetingelserne. For det første bør målet være en afbalanceret risiko i sammenhæng med forsikring. Hertil hvem af parterne der bedst kan bære og kontrollere risikoen, og hvem der har mulighed for forsikringsdækning. Har sælger forsikringsdækning, bør ansvaret ikke fraskrives men eventuelt begrænses. For det andet skal man have in mente, om ansvaret udvides, fraskrives eller begrænses, da forsikringsdækningen kan tilsidesættes som følge heraf. I den sammenhæng er SKAFOR's betingelser § 5 hele kernen i risikostyring. Påtager sælger ansvarsudvidelse, er der ikke dækning grundet ansvaret rækker ud over de almindelige erstatningsregler. Påtager sælger ansvarsindskrænkning eller ansvarsfraskrivelse, giver sælger afkald på noget, som ellers ville være dækket, hvilket reelt er til forsikringsselskabets fordel.

Sondringen mellem mangelsansvar og produktansvar har betydning for, hvorledes sælgers salgs- og leveringsbetingelser vurderes. Er sælger ikke opmærksom på ansvaret, er der risiko for, at sælger har udvidet

¹⁶⁸ Madsen Palle, U.2018B.131, s. 5

¹⁶⁹ Madsen Palle, U.2018B.131, s. 5

¹⁷⁰ Madsen Palle, U.2018B.131, s. 6

eller begrænset sit ansvar uden at være bevidst herom. Har en sælger eksempelvis anført en 5 års garanti i deres salgs- og leveringsbetingelser, kan der både foreligge et udvidet eller begrænset ansvar, alt efter om kravet er omfattet af produktansvarsretten eller køberetten. Er kravet underlagt et mangelsansvar har sælger påtaget sig et udvidet ansvar, da reklamationsfristen ifølge KBL er 2 år. Er kravet derimod omfattet af produktansvaret, har sælger påtaget sig en ansvarsbegrænsning, siden et produktansvarskrav forældes 10 år efter, produktet er bragt i omsætning. Derfor er det essentielt at have disse parametre på plads i forhold til at indrette en optimal kontrakt.

4.3 Komponentvirksomhedens salgs- og leveringsbetingelser

Overordnet set har komponentvirksomheden i salgs- og leveringsbetingelserne adskilt reguleringen af produktansvaret og mangelsansvaret, som synes at være en optimal løsning i tilfælde af et søgsmål. Dermed opstår der ikke tvivl i forhold til vilkårene gældende for produktansvaret og vilkårene gældende for mangelsansvaret. Den totale ansvarsfraskrivelse af produktansvaret synes at minde om standardleveringsbetingelserne for produktansvaret i NL92, som er nordiske standardbetingelser for leverance af maskiner og andet mekanisk udstyr. NL92 tillægges ikke fokus i afhandlingen, men synes dog relevant at nævne.

4.3.1 Produktansvar

4.3.1.1. Grov uagtsomhed

En aftalt klausul er en handel om en kalkuleret risiko, hvor begge parter giver og tager, og hvor hver af parterne forventes loyalt at medvirke til, at vilkåret ikke bliver uventet byrdefuldt for den anden part.¹⁷¹ Når parterne har aftalt ansvarsfraskrivelse for grov uagtsom, tilsidesættes den loyale oplysningspligt i forbindelse med kontraktindgåelse, hvorved balanceforholdet forrykkes på en urimelig måde.¹⁷² Da komponentvirksomheden ikke er ansvarlig for skader forårsaget ved grov uagtsomhed, anbefales det at indføje forskellige skyldgrader for vurdering af grov uagtsomhed, da ingen af parterne kan gardere sig fuldstændig mod at begå ansvarspådragende fejl. I praksis kan det være en udfordring at skulle afgøre, præcis hvor skyldgraden tipper over fra simpel til grov. Samtidig anvender domstolene ikke uagtsomhedsbegrebet, men der kan pålægges ansvar som skyldes professionelle fejl inden for den pågældende branche. En culpamålestok, for hvad der defineres som grov uagtsom, vil influere færdigvareproducentens berettigede forventninger til, hvor meget komponentvirksomheden kan investere af tid, kræfter og penge for at sikre rigtig opfyldelse. Herunder vil indføjelser af skyldgrader påvirke komponentvirksomhedens omhu og omhyggelighed til loyalt at sikre rigtig opfyldelse af aftalen.

¹⁷¹ Madsen-Palle, U.2018B.131, s. 7

¹⁷² Andersen Mads, 2013, s. 455

klausulen findes fortsat streng, og pålægger færdigvareproducenten et udvidet ansvar. På den anden side kan færdigvareproducenten bedst bære risikoen, og det er principielt muligt at ansvarsforsikre for grov culpa.¹⁷³ Det vil dog medføre en betydelig præmieforhøjelse samt selvrisiko, men færdigvareproducenten kan bedst bære disse omkostninger sammenholdt med komponentvirksomheden, hvis produktansvarsforsikring ikke dækker skader forårsaget ved grov uagtsomhed. Desuden skaber klausulen en samfundsefficiens tilstand, som følge af at retssager reduceres, således at færdigvareproducenten bliver bekendt med skyldsgraden af ansvaret, og derfor ikke vil have incitament til at indlede en retssag. Den valgte risikofordeling medfører at aftaleforholdet samlet set belastes med færre transaktions- og retsomkostninger, og færdigvareproducenten vil opnå en prislettelse som følge af det ansvar, han påtager sig. Klausulen findes at være optimal, men det anbefales at skyldsgraden af grov uagtsomhed indføres i kontrakten.

4.3.1.2 Direkte tab

Komponentvirksomheden har endvidere ansvarsfraskrevet sig for direkte tab på trods af, at der ville være dækning efter den tegnede produktansvarsforsikring, herunder ingrediens- og komponentdækningen. På grundlag af dette anbefales det ikke at fraskrive sig for direkte tab, men ansvaret bør begrænses ved at afskære bestemte tabskategorier eller indføre en beløbsbegrænsning. Parterne kan aftale et maksimalt beløb for komponentvirksomhedens produktansvar, hvor det konkrete beløb udgøre grænsen for det ansvar, færdigvareproducenten kan rette mod komponentvirksomheden. Overstiger kravet beløbsbegrænsningens størrelse, må dette bæres af færdigvareproducenten selv. Parterne bør inddrage samtlige relevante aspekter og forhold, når beløbsgrænsen fastsættes, da disse påvirker konsekvenserne og risikoen af den aftalte beløbsbegrænsning.¹⁷⁴ Eksempelvis kan beløbsbegrænsningen fastsættes på baggrund af en procentdel af kontraktsummen, eller beløbet kan udgøre den samlede købesum, der udløses i tilfælde af komponentvirksomhedens erstatningsansvar for skader på slutproduktet forårsaget af deres komponenter indenfor et bestemt tidsrum. Beløbsbegrænsningen bør desuden influere på forsikringsdækningsdækningen, således at produktansvaret beløbsmæssigt ikke kan overstige dækningen på komponentvirksomhedens produktansvarsforsikring. En aftalt beløbsbegrænsning medfører, at komponentvirksomheden kan trække på sin forsikringsdækning og har ligeledes mulighed for at beregne og kalkulere med størrelsen af sin økonomiske risiko.¹⁷⁵ Derudover vil parterne opnå en Kaldor-Hicks-efficiens tilstand, hvor komponentvirksomheden kan kompensere færdigvareproducenten for at påtage sig denne risiko.

4.3.1.3 Indirekte tab

Komponentvirksomheden påtager sig ikke ansvar for indirekte tab som følge af en mangel ved produktet, eller som en produktskade måtte medføre, der behandles samlet under dette afsnit. Som anført ovenfor har komponentvirksomheden ringere mulighed end færdigvareproducenten for på forhånd at vurdere størrelsen

¹⁷³ Madsen Palle, U.2018B.131, s. 9

¹⁷⁴ Schönbeck Andreas, 2015, s. 98

¹⁷⁵ Madsen Palle, U.2018B.131, s. 5

af et eventuelt driftstab samt andet indirekte tab, som en skade måtte medføre. Samtidig vil færdigvareproducenten have de bedste muligheder for at afværge en mulig følgeskade. Ifølge erstatningsretten gælder der en almindelig tabsbegrænsningspligt, når skaden er en kendsgerning, har færdigvareproducenten pligt til at begrænse sit tab mest muligt.¹⁷⁶ Derfor vil den øgede risikobyrd for færdigvareproducenten ved at acceptere denne ansvarsfraskrivelsesklausul formentligt ikke være lige så stor som den risikolettelse, komponentvirksomheden opnår ved en ansvarsfritagelse for indirekte tab.¹⁷⁷ Klausulen afspejles ligeledes i produktprisen, og færdigvareproducenten opnår en prislettelse, der formentligt opvejer mere end den risiko han påtager sig.¹⁷⁸ Klausulen synes således at være optimal taget i betragtning, at den tegnede produktansvarsforsikring aldrig dækker for indirekte tab. Færdigvareproducenten kan bedst bære og kontrollere risikoen herfor og har bedst mulighed for at tegne en driftstabsforsikring eller lignende sammenholdt med komponentvirksomheden.

4.3.1.4 Friholdelsesklausul

Komponentvirksomheden har påtaget sig en friholdelsesklausul, hvilket friholder ham fra at blive mødt af et krav fra tredjemand uden for kontrakt, på trods af man har forsikringsdækning. Dette medfører, at færdigvareproducenten har påtaget sig tabet, og da han formentligt har forsikring, dækker forsikringsselskabet ikke, da der er tale om en ansvarsudvidelse fra færdigvareproducentens side. Man flytter således sit krav fra komponentvirksomhedens forsikringsdækning over på færdigvareproducenten, der ikke opnår forsikringsdækning, og som i øvrigt ikke har produceret komponenten eller har udvist ansvarspådragende fejl. Når færdigvareproducenten videresælger slutproduktet til tredjemand, er han erstatningsansvarlig for produktets defekt forårsaget af komponentvirksomhedens fejl og forsømmelser. Færdigvareproducenten har formentlig tegnet forsikring og betaler præmie, men kan ikke gøre brug heraf og ødelægger desuden en nær relation til deres bedste kunde. På den baggrund synes friholdelsesklausulen ikke at være en optimal løsning, siden færdigvareproducenten ikke kan trække på sin forsikringsdækning i tilfælde af, at han bliver mødt med et krav fra sin kontraktmodpart. Da komponentvirksomhedens produktansvarsforsikring dækker krav fremsendt af tredjemand, anbefales det, at indføje en beløbsbegrænsning i kontrakten. Færdigvareproducenten kan dermed friholde komponentvirksomheden for krav fremsat af tredjemand, i det omfang kravet overstiger den aftalte beløbsgrænse, som komponentvirksomheden har påtaget sig over for færdigvareproducenten. Såfremt kravet omfatter ansvar for noget komponentvirksomheden, ikke er ansvarlig for over for færdigvareproducenten, kan dette friholde komponentvirksomheden over for tredjemand.¹⁷⁹ Parterne vil dermed opnå en Kaldor-Hicks-efficiens tilstand.

¹⁷⁶ Bryde Andersen og Lookofsky, 2016, s. 266

¹⁷⁷ Madsen-Palle, U.2018B.131, s. 5

¹⁷⁸ Madsen-Palle, U.2018B.131, s. 5

¹⁷⁹ Schönbeck Andreas, 2015, s. 98

4.3.2 Mangelsansvar

4.3.2.1 Omleveringsansvar

Komponentvirksomheden har begrænset sit mangelsansvar til værdien af eget produkt.

Komponentvirksomheden har netop skrevet sig ud af forsikringsdækningen, så færdigvareproducenten ikke bliver erstatningsansvarlig herfor. Forsikringselskabet anerkender dermed, at komponentvirksomheden er erstatningsansvarlig for værdien af eget produkt og er netop det beløb, som fratrækkes, når forsikringselskabet udbetaler erstatning jf. Alm. Bet § 3, stk. 4, hvor dækning sker med fradrag af værdien af sikredes produkt uden defekt. Er komponentvirksomheden ansvarlig herfor, betyder det, at der aldrig er forsikringsdækning. Komponentvirksomheden kommer i klemme i tilfælde af, de ikke påberåber sig klausulen og udbetaler erstatning til færdigvareproducenten for skader, som manglen måtte medføre. Dette kom bl.a. til udtryk ovennævnte dom FED2007.11, Dana Lim, hvor Dana Lim kom til at fraskrive sig ansvaret, som de ellers ville have påtaget sig. De udbetalte erstatning til kunden af kommercielle hensyn, hvilket resulterede i, at Dana Lim ikke var erstatningsansvarlig, hvorfor der ikke var forsikringsdækning. I praksis begrænser virksomheder oftest mangelsansvaret til omlevering for at skåne deres kunder på trods af forsikringsdækningen. Selvom omlevering er en økonomisk belastning for komponentvirksomheden, synes klausulen at være optimalt som begrundelse for en ideel risikofordeling, der skaber en Kaldor-Hicks-efficiens tilstand. Klausulen medfører at komponentvirksomheden har bedre mulighed for at beregne og kalkulere med størrelsen af sin økonomiske risiko og samtidig bevare et godt samarbejde med færdigvareproducenten.¹⁸⁰

4.4 Integreret konklusion

Den integreret analyse viser, at det ikke er optimalt for komponentvirksomheden at foretage en total ansvarsfraskrivelse af produktansvaret, da den tegnede produktansvarsdækning herunder ingrediens- og komponentdækningen ikke udbetaler erstatning i tilfælde af en indtrådt produktskade.

Ansvarsfraskrivelsen for grov uagtsomhed for produktskader er en streng ansvarsfraskrivelsesklausul, som pålægger færdigvareproducenten et udvidet ansvar. På den anden side kan færdigvareproducenten bedst bære risikoen og har mulighed for at ansvarsforsikre sig for grov culpa. Desuden medfører klausulen reducere af retssager og resulterer i, at parterne belastes med færre transaktions- og retsomkostninger. Klausulen findes således at være optimal. Dog bør parterne indføre skyldgrader for, hvad der defineres som grov uagtsomhed.

Klausulen for direkte tab findes ikke at være optimal som begrundelse for, at komponentvirksomhedens tegnede ingrediens- og komponentdækning ellers ville kompensere herfor. Indførelse af tabskategorier eller

¹⁸⁰ Madsen-Palle, U.2018B.131, s. 5

en aftalt beløbsbegrænsning kan være en løsning, hvorved parterne fastsætter et konkret beløb, som udgør grænsen for det ansvar, færdigvareproducenten kan rette mod komponentvirksomheden.

Beløbsbegrænsningen bør influere med komponentvirksomhedens tegnede produktansvarsforsikring og ikke overstige den maksimale dækningssum.

Med hensyn til ansvarsfraskrivelse for indirekte tab, findes klausulen at være optimal set i lyset af, at komponentvirksomhedens tegnede forsikringsdækning ikke udbetaler erstatning herfor, og at færdigvareproducenten bedst kan bære og kontrollere en mulig afværgelse af en følgeskade.

Friholdelsesklausulen pålægger færdigvareproducenten et udvidet ansvar, som ikke kan gøre brug af sin formentlige tegnede forsikring. På den baggrund findes friholdelsesklausulen ikke at være optimal, da komponentvirksomhedens tegnede produktansvarsforsikring ellers ville kompensere herfor. Ansvaret bør ligeledes begrænses, ved at indføre en beløbsbegrænsning, som fastsætter et maksimalt beløb, som komponentvirksomheden kan drages til ansvar for over for tredjemand.

Slutteligt udledes det, at komponentvirksomhedens omleveringsansvar anses som en optimal løsning som følge af en ideel risikofordeling mellem parterne.

Kapitel 5 – Samlet konklusion

Af den juridiske analyse fremgår det, at der er betydelige forskelle på, om retsstillingen rubriceres som et produktansvar eller mangelsansvar. En forudsætning for at statuere produktansvar er, at produktet er defekt og har forvoldt skade på noget andet end sig selv. Omvendt foreligger der selvbeskadigelse, når produktet forvolder skade på sig selv, og bedømmes efter kontraktens bestemmelser for mangler herunder de køberetlige mangelsbestemmelser. Sondringen mellem ingredienser og komponenter, er bestemmende for grænsedragningen mellem mangelsansvar og produktansvar. Sondringen foretages ud fra, om det er teknisk og økonomisk muligt at adskille den pågældende bestanddel fra slutproduktet. Er bestanddelen en uadskillelig del af slutproduktet, kategoriseres dette som et ingrediensstilfælde, og bedømmes efter de køberetlige mangelsregler. Er der omvendt tale om en komponent, som er en adskillige del af slutproduktet, kan produktansvarsreglerne finde anvendelse.

Sondringen er ikke altid enkel i praksis, dog er der bragt klarhed med tre domme: SH2009.H-57-04 (Opel-dommen), U.2010.1360H (Masnedø-dommen) og U.2018.98H (Lauritzen-dommen). Dommene indeholder klare præmisser om, at situationen foretages ud fra skadelidtes synsvinkel, og det afgørende er, hvad skadelidte har købt fra sin medkontrahent. Har komponentvirksomheden leveret en komponent til færdigvareproducenten, som indføjrer komponenten i slutproduktet, der videresælges, hvorefter komponenten forvolder skade på slutproduktet, foreligger der selvbeskadigelse. Skadelidte har erhvervet et produkt, hvori den oprindelige komponent har forvoldt skade på slutproduktet, hvorfor der ikke er sket skade på noget andet, end det produkt skadelidte har erhvervet fra færdigvareproducenten. Skadelidte kan således alene rette et mangelskrav over for færdigvareproducenten, og mister retten til at gøre et direkte krav gældende over for komponentvirksomheden. På den baggrund findes nuværende ingrediens- og komponentretsstilling at kvalificeres som et mangelskrav, og dermed friholder komponentvirksomheden for ansvar, medmindre færdigvareproducenten pålægges at udbetale erstatning til skadelidte.

Salgs- og leveringsbetingelserne mellem komponentvirksomheden og færdigvareproducenten viser, at komponentvirksomheden har foretaget en total ansvarsfraskrivelse af produktansvaret, og dermed fraskrevet sig ansvaret efter de almindelige RUP-regler. Endvidere har komponentvirksomheden begrænset mangelsansvaret til omlevering, og er dermed ansvarlig for værdien af eget produkt. Forsikringssselskabet dækker ikke i det omfang komponentvirksomheden har fraskrevet eller begrænset sit ansvar. Det kan konstateres, at komponentvirksomhedens forsikringsdækning frafalder, eftersom komponentvirksomheden har fraskrevet sig retten til dækning efter de almindelige erstatningsregler. Komponentvirksomheden ville ellers opnå dækning efter den tegnet ingrediens- og komponentdækning, der ikke sondrer mellem produktansvar eller mangelsansvar, da den dækker begge dele. Hvis komponentvirksomheden ønsker

dækning for kontraktansvaret i tilfælde af komponentvirksomheden alligevel bliver dømt til at betale, er det en forudsætning at forsikringsselskabet udtrykkeligt har godkendt ansvarsfraskrivelsesklausulerne.

En primær faktor som skal beses, både med hensyn til ansvarsregulering og forsikringstegning, er moral hazard problematikken, der opstår som følge af asymmetrisk information i et principal-agent forhold. Ansvarsreguleringens vilkårene for produktansvaret medfører at komponentvirksomheden ikke udviser passende agtpågivenhedsniveau, da færdigvareproducenten bærer den økonomiske risiko. Ved omleveringsansvaret har komponentvirksomheden incitament til at være påpasselig, da der er omkostninger forbundet med omlevering. Den økonomiske analyse viser, at de generelle markeds kræfter især påvirker komponentvirksomheden incitament til agtpågivenhed, da konsekvenserne for komponentvirksomhedens omdømme, og muligheden for at være en attraktiv kontraktpartner i fremtiden, modvirker faren for at hensynet til færdigvareproducenten negligeres. Ved komponentvirksomhedens forsikringsdækning, bærer forsikringsselskabet ingen risiko, hvorfor komponentvirksomheden bør overveje at indrette kontrakten på anden vis, der tilpasses med dennes forsikringsdækning, således forsikringspræmie ikke betales forgæves. Problemet kan søges løst ved at indføre en beløbsbegrænsning, der bør være passende afstemt med størrelsen af forsikringsdækningen.

Litteraturliste

Juridiske bøger

- Bryde Andersen, Mads & Lookofsky Joseph, 2015. Lærebog i Obligationsret I – Ydelsen Beføjelser, 4. udgave. København: Thomson Reuters Professional.
- Clausen Jul, Nis & Edlund Henrik Hans mfl., 2018. Købsretten. København: Karnov Group Denmark A/S.
- Dahl, Børge, 1987. Erhvervs- og Produktansvarsforsikring, Almindelige forsikringsbetingelser med kommentarer. København: SKAFOR Dansk Forening for Skadesforsikring, Forlaget Forsikring.
- Dahl, Børge, 1973. Produktansvar. København: Juristforbundets Forlag.
- Dahl, Børge, 1990. Juristen. København: Juristforbundets Forlag.
- Haug, Martin, 2006. Produktansvar. København: ErhvervsBladets Jurabøger.
- Hornsberg, Jan & Lett Georg, 1993. Erhvervs- og produktansvarsforsikring. København: Gads Forlag.
- Hornsberg, Jan & Lett Georg, 1992. Produktansvar og forsikring. København: Forsikringshøjskolens Forlag.
- Lett, Georg & Macholm Niels, 2002. Produktansvaret i praksis – Erstatning og forsikring. København: Forsikringsakademiets Forlag.
- Schönbeck, Andreas, 2015. Produktansvar – overblik og kontraktuel håndtering. København: Hans Reitzels Forlag.
- Tvarnø D, Christina & Nielsen Ruth, 2014. Retskilder & Retsteorier. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Von Eyben, Bo & Isager Helle, 2015. Lærebog i erstatningsret, 8. udgave. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

- Ulfeck, Vibe, 2010. Erstatningsretlige grænseområder – Professionsansvar, produktansvar og offentlige myndigheders erstatningsansvar, 2. udgave. København: Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.
- Ulfbeck, Vibe, 2000. Kontraktens relativitet – Det direkte ansvar i formueretten. København: Forlaget Thomson A/S.
- Østergard, Kim, 2003. Metode på cand.merc.jur. studiet. Julebog 2003. København: Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.

Økonomiske bøger

- Eide, Erling & Stavang Endre, 2016. Rettsøkonomi. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Knudsen, Christian, 1997. Økonomisk metodologi bind 2 – Virksomhedsteori & industriøkonomi. København: Jurist- & Økonomiforbundets Forlag.
- Milgrom, Paul & Roberts John, 1992. Economics, Organization and Management. London: Prentice-Hall Inc.
- Polinsky, Mitchell, 2011. An Introduction to Law and Economics. New York: Wolters Kluwer Law & Business.
- Raaschou-Nielsen, Agnete & Foss Juul, Nicolai, 1997. Indledning til rets- og kontraktøkonomi. København: Gadjura.

Artikler

- Andersen Peter, John, U.1998B.299. Del og helhed – Om ingrediensskader og komponentkader i produktansvarsretten.
- Dirksen Møller, Jacob, U.2013B.417. Produktansvar – Komponenter og selvbeskadigelse.
- Epstein A. Richard, 1989. Beyond Foreseeability: Consequential Damages in the Law of Contract. The Journal of Legal Studies, Vol. 18, No. 1. The University of Chicago Press.

- Kristensen-Kvist, Allan & Jensen Henrik, U.2013B.129. Direkte krav efter U.2012.2255H.
- Lando, Henrik, 2009. Culpa kontra objektivt ansvar under forsikringstegning. Note til erstatning og forsikring. Frederiksberg: Copenhagen Business School.
- Lando, Henrik, 2000. Retsøkonomi – Et videnskabeligt fundament for juraen?
- Madsen Bo, Palle, U.2018B.131. Aftalte ansvarsfritagelser i erhvervsforhold.
- Polinsky, Mitchell & Shavell Steven, 2010. The Uneasy Case for Product Liability. Harvard University.
- Riis, Thomas, 1999. Retsøkonomi.
- Samuelsson, Morten, FEST20000235. Ansvarsfraskrivelse og produktansvar.
- Schönbeck, Andreas, ET20140283-01. Bør selvbeskadigelseslæren nuanceres?
- Schönbeck, Andreas, ET.2018.7. Den produktansvarsretlige selvbeskadigelseslære efter U.2018.98H.
- Shavell, Steven, 2002. Economic analysis of Accident. Harvard Law School John M. Olin Center for Law, Economics and Business Discussion Paper Series No. 396.

Retskilder

- Betænkning nr. 1502/2008 om visse køberetlige regler om sikkerhedsmangler.
- Lov om forældelse (forældelsesloven), lovbekendtgørelse nr. 1238 af d. 9. november 2015.
- Lov om køb (købeloven), lovbekendtgørelse nr. 140 af 17 februar 2014.
- Lov om produktansvar (produktansvarsloven), lovbekendtgørelse nr. 261 af 20 marts 2007 som ændret ved lov nr. 523 af 6. juni 2007.

Domsoversigt

- U.1995.502H (Cementa-dommen)
- U.1999.255H (Medierørs-dommen)
- SH2009.H-57-04 (Opel-dommen)
- U2008.982H (Tjæreborg-dommen)
- U.1997.203V (Lim-dommen)
- U.1986.205V (Stene for brød)
- U.1994.53H (Husquarna-dommen)
- U.2015.2455H (Friturekogerens-dommen)
- U.1997.648Ø (Rødovre Centrum-dommen)
- U.1999.1747Ø (Fyrværkeri-dommen)
- 2012.2255H (Vestas-dommen)
- U.2006.1159H (Kød- og benmel-dommen)
- FED2007.11Ø (Dana Lim-dommen)
- U.2010.1360H (Masnedø-dommen)
- U.2018.98H (Lauritzen-dommen)
- FED.2018.20Ø (NCC-dommen)

Links

- Advokat samfundet -
<https://www.advokatsamfundet.dk/Service/Publikationer/Tidligere%20artikler/2004/Advokaten%201/Boer%20advokater%20forstaa%20sig%20paa%20retsoekonomi.aspx>

- Ansvarsfraskrivelser - <https://grakom.dk/nyheder/seneste-nyheder/aftryk-6-vidtgaaende-ansvarsfraskrivelser>
- Bruun Bech - <https://www.bechbruun.com/da/nyheder/2016/producent-erstatningsansvarlig-for-defekt-smringsoliesystem-i-skibsmotor>
- Bruun Bech - <https://www.bechbruun.com/da/nyheder/2015/august/risiko-for-at-et-produkt-kan-anvendes-forkert-kan-indebte-en-defekt--uanset-behrig-instruktion>
- Bilag 1 - <https://www.nytech.dk/salgs-og-leveringsbetingelser/>

Kursus

- JUC – Produktansvar, kontraktregulering og risikostyring. Undervisere Allan Kvist-Kristensen og Kathrine Friis Binzer fra ARK Advokatpartnerselskab. Kursusafholdelse D. 15. november 2019.